

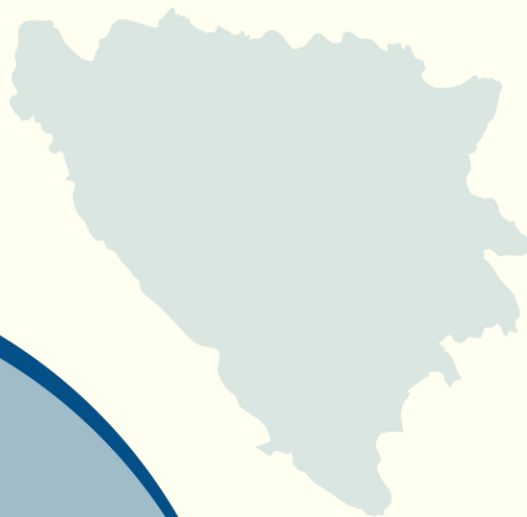


FEDERALNO
MINISTARSTVO RAZVOJA,
PODUZETNIŠTVA I OBRTA



STRATEGIJA RAZVOJA MALOG GOSPODARSTVA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

2022. - 2027.



Strategija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2022.- 2027. godina financirana je sredstvima Projekta za unapređenje primjene europskog okvira za mala i srednja poduzeća u Bosni i Hercegovini koji je podržala Vlada Kraljevine Švedske

Radno tijelo za izradu Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2022. - 2027.

1. dr. sc. Jozo Bejić, doc., Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, koordinator
2. Sead Džih, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, član
3. Zdravko Čerović, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, član
4. Izedin Kurtović, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, član
5. Nijaz Avdukić, Federalni zavod za programiranje razvoja, član
6. Dario Kokor, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, član
7. Eldara Šoš, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, članica
8. Sanjin Dugalić, Federalno ministarstvo trgovine, član

Konzultanti za metodološku i stručnu potporu izradi Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine 2022. – 2027. godine u okviru projekta SBA u BiH2EU

1. dr. sc. Bahrija Umihanić, prof., Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet
2. dr. sc. Anto Domazet, prof., Univerzitet u Sarajevu, Ekonomski fakultet

Tematska skupina 1. Poduzetnička infrastruktura

1. Sead Džih, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Amela Ćutuna, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Mirzeta Alić-Topalović, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Županije Posavske
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Županije 10
5. Marin Ćorić, Ministarstvo gospodarstva Hercegovačko-neretvanske županije
6. Omer Zulić, Ministarstvo gospodarstva Županije Središnja Bosna
7. Jasmina Ramadan, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
8. Martina Kovač, Ministarstvo gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke
9. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo
10. Nisveta Osmić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
11. Jasmira Dervišić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
12. Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
13. Dženana Ahmetpahić, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
14. Zvonimir Miletić, Privredna/gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine
15. Aida Pasalić Uzunović, Razvojna agencija ZEDA Zenica
16. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
17. Suad Ećo, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
18. dr. sc. Dženan Kulović, prof., Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
19. dr. sc. Žana Mrkonjić, prof., Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
20. dr. sc. Adisa Delić, prof., Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet

Tematska skupina 2. Inovacije, digitalizacija i zelena tranzicija

1. Adis Fajić, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Amela Ćutuna, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Josip Maskaljević, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Županije Posavske
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Županije 10
21. Sanela Feriz-Tiro, Ministarstvo gospodarstva Hercegovačko-neretvanske županije
5. Elmir Crnica, Ministarstvo gospodarstva Županije Središnja Bosna
6. Dženita Hrgić, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
7. Antonio Pavković, Ministarstvo gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke
8. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo
9. Neda Korić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
10. Jasmira Dervišić i Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
11. Jelena Jaković, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
12. Anela Karahasan, Privredna/gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine
13. Mirza Sikirić, Razvojna agencija ZEDA Zenica
14. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
15. Jakub Čehić, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
16. dr. sc. Ajla Muratović-Dedić, doc., Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
17. dr. sc. Mirela Mabić, doc., Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
18. Sabina Đonlagić Alibegović, Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet
19. dr. sc. Amila Pilav-Velić, prof., Univerzitet u Sarajevu, Ekonomski fakultet

Tematska skupina 3. Poslovno okruženje

3. dr. sc. Jozo Bejić, doc., Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
4. Melida Hadžiomerović, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
5. Zoran Jelušić, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Županije Posavske
6. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Županije 10
7. Marin Ćorić, Ministarstvo gospodarstva Hercegovačko-neretvanske županije
8. Aldin Ljubučić, Ministarstvo gospodarstva Županije Središnja Bosna
9. Vanja Udiljak, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
20. Anamarija Bešlić, Ministarstvo gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke
10. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo
11. Sandra Morić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
12. Jasmira Dervišić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
13. Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
14. Kemal Isanović, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
15. Almin Mališević, Privredna/gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine
16. Velida Abazović, Razvojna agencija ZEDA Zenica
17. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog – RAUSK
18. Mario Nenadić, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
19. dr. sc. Jasmin Halebić, prof., Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
20. dr. sc. Maja Letica, prof., Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
21. dr. sc. Zijad Džafić, prof., Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet
22. dr. sc. Meldina Kokorović Jukan, prof., Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet
23. dr. sc. Hatidža Jahić, prof., Univerzitet u Sarajevu, Ekonomski fakultet

Tematska skupina 4. Ciljani oblici poduzetništva

1. Zdravko Čerović, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Melida Hadžiomerović, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Ljiljana Paradžik, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Županije Posavske
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Županije 10
5. Marin Ćorić, Ministarstvo gospodarstva Hercegovačko-neretvanske županije
6. Slavko Relota, Ministarstvo gospodarstva Županije Središnja Bosna
7. Aida Ljubović, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
8. Antonio Pavković, Ministarstvo gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke
9. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede kantona Sarajevo
10. Nisveta Osmić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
11. Jasmira Dervišić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
12. Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
13. Belma Mujkić, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
14. Erina Lasić, Privredna/gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine
15. Senad Pašalić, Razvojna agencija ZEDA Zenica
16. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
17. Vjekoslav Domljan, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
18. dr. sc. Dženan Kulović, prof., Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
19. dr. sc. Nikola Papac, prof., Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
20. dr. sc. Selma Smajlović, doc., Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet

Tematska skupina 5. Obrti i srodne djelatnosti

1. Izedin Kurtović, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Melida Hadžiomerović, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Katarina Paradžik, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Županije Posavske
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Županije 10
5. Sanela Feriz-Tiro, Ministarstvo gospodarstva Hercegovačko-neretvanske županije
6. Mujo Ćejvan, Ministarstvo gospodarstva Županije Središnja Bosna
7. Igor Rimac, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
8. Sofija Milićević, Ministarstvo gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke
9. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo
10. Adisa Gotovušić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
11. Jasmira Dervišić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
12. Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
13. Domagoj Andrianić, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
14. Esad Pašić, Privredna/gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine
15. Velida Abazović, Razvojna agencija ZEDA, Zenica
16. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
17. Igor Baroš, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
18. dr. sc. Ajla Muratović-Dedić, doc., Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
19. dr. sc. Marinko Jurilj, prof., Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet

SADRŽAJ	4
POPIS KRATICA	6
1 Uvod.....	8
1.1 Svrha i značaj strateškog dokumenta	8
1.2 Regulatorni okvir.....	9
1.3 Proces izrade i konzultacija	9
1.4 Usklađenost s ostalim strateškim dokumentima	11
2 Strateška platforma	13
2.1 Izvod iz situacijske analize	13
2.1.1 Ekonomski pokazatelji poslovanja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine	13
2.1.1.2 Makroekonomski ambijent Federacije BiH	14
2.2 Sažetak analize utrošaka i učinaka dodijeljenih poticajnih finansijskih sredstava utvrđenih Proračunom Federacije BiH	29
2.3 Analiza mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za koje je FMRPO označeno kao koordinator ili nositelj mjere.....	32
2.4 Analiza organizacijske strukture i popunjenost kapaciteta FMRPO-a.....	35
2.5 Analiza proračunskih sredstava za poticaj razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine ..	36
2.6 SWOT analiza stanja malog gospodarstva FBiH	39
2.7 Strateško fokusiranje i vizija razvoja	41
2.7.1 Strateški pravci razvoja malog gospodarstva/strateški fokusi.....	41
2.7.2 Vizija razvoja malog gospodarstva FBiH	44
2.8 Strateški ciljevi razvoja malog gospodarstva FBiH	47
2.8.1 Strateški cilj 1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu.....	47
2.8.2 Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	49
2.8.3 Strateški cilj 3. Inovacije i internacionalizacija malog gospodarstva	52
2.9 Europski akt o malom poduzetništvu kao referentni okvir za definiranje politika i mjera za potporu razvoju malog gospodarstva	54
3 Prioriteti i mjere s pokazateljima.....	56
3.1 Prioriteti za Strateški cilj 1.	57
3.1.1 Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata malog gospodarstva	58
3.1.2 Prioritet 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	59
3.2 Prioriteti za Strateški cilj 2	60
3.2.1 Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva.....	61
3.2.2 Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva.....	62
3.2.3 Prioritet 2.3. Poduzetnička infrastruktura.....	64
3.3 Prioriteti za Strateški cilj 3	65
3.3.1 Prioritet 3.1. Inovacije malog gospodarstva.....	66
3.3.2 Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	67
4 Strateški projekti	69
4.1 Strateški projekt 1. Federalna agencija za razvoj malog gospodarstva	69
4.2 Strateški projekt 2. Digitalizacija i zelena ekonomija	70
4.3 Strateški projekt 3. Znanstvenotehnoški parkovi - instrumenti ubrzanog razvoja malog gospodarstva ..	70
4.4 Strateški projekt 4. Internacionalizacija MSP-a.....	71

4.5	Strateški projekt 5. Garancijski fond FBiH	72
5	Indikativni finansijski okvir	73
6	Sažeti pregled Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH	75
7	Okvir za provedbu, praćenje, izvješćivanje i vrednovanje Strategije razvoja	79
8	Prilozi	82
8.1.	Usklađenost Strategija razvoja malog gospodarstva FBiH s ostalim strateškim dokumentima	82
8.1	Detaljan pregled mjera	86

POPIS KRATICA

BD BiH – Brčko distrikt Bosne i Hercegovine

BDP – Bruto društveni proizvod

BDV - Bruto dodana vrijednost

BiH – Bosna i Hercegovina

CEFTA – Centralnoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini (eng. Central European Free Trade Agreement)

EBRD – Europska banka za obnovu i razvitak

EEN – Europska poduzetnička mreža

EU – Europska unija

EUROSTAT – Statistički ured Europske unije

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

FERK - Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine

FMERI – Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije

FMF – Federalno ministarstvo financija

FMKIS - Federalno ministarstvo kulture i sporta

FMOiT – Federalno ministarstvo okoliša i turizma

FMON – Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti

FMPiK – Federalno ministarstvo prometa i komunikacija

FMP – Federalno ministarstvo pravde

FMRPO – Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta

FMRSP – Federalno ministarstvo rada i socijalne politike

FMT – Federalno ministarstvo trgovine

FZS – Federalni zavod za statistiku

FZZPR – Federalni zavod za programiranje razvoja

GC FBiH – Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine

GIZ - Njemačko društvo za međunarodnu suradnju (njem. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)

IT – Informacijske tehnologije

JLS – jedinica/e lokalne samouprave

JPP – javno-privatno partnerstvo

KGF – Kreditno-garancijski fond

MG – malo gospodarstvo

MIO/PIO-Mirovinsko i invalidsko osiguranje/Penzijsko i invalidsko osiguranje

MMSP – Mikro, mala i srednja poduzeća

MSP – mala i srednja poduzeća

OECD – Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (eng. Organisation for Economic Cooperation and Development)

OK FBiH – Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine

PCM –Upravljanje projektnim ciklusom (eng. Project Cycle Management)

GK FBiH – Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

PPI – poduzetničke potporne institucije

PZ – poslovne zone

RB FBiH – Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine

RS – Republika Srpska

SBA – EU Akt o malom poduzetništvu (eng. Small Business Act)

UINO BiH – Uprava za neizravno oporezivanje Bosne i Hercegovine

UNDP – Razvojni program Ujedinjenih naroda

UP FBiH – Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine

WB – Svjetska banka

WB EDIF - Instrument za razvoj poduzetništva i inovacija na zapadnom Balkanu (eng. Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility)

WEF – Svjetski ekonomski forum

1.1 Svrha i značaj strateškog dokumenta

Strategija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine 2022. - 2027. godina predstavlja integrirani, višesektorski strateški dokument Federacije Bosne i Hercegovine koji definira politike razvoja sektora malog gospodarstva, strateške ciljeve i prioritete koji predstavljaju putokaz za sveukupni društveni razvoj.

Strategija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine 2022. - 2027. godina proizlazi iz Strategije razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021. - 2027. te uvažava razvojne pravce u oblasti malog gospodarstva, koji su definirani u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, Strateškim smjernicama za harmonizaciju potpore razvoju MSP-a i poduzetništva u Bosni i Hercegovini 2021. - 2027. kao i drugim relevantnim strateškim dokumentima BiH i Federacije Bosne i Hercegovine, dokumentima relevantnim za proces europskih integracija i drugim međunarodnim preuzetim obvezama Bosne i Hercegovine, uključujući i Agendu 2030 koju je donijela Opća skupština UN-a.

Proces izrade Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine 2022. - 2027. godina započeo je donošenjem Odluke o izradi Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine 2022. - 2027. godina koju je donijela Vlada Federacije Bosne i Hercegovine u veljači 2022. godine.

Nositelj izrade Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine je Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, dok je Radno tijelo, sačinjeno od osam članova – četiri člana iz Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta te po jedan član iz Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije, Federalnog ministarstva trgovine, Federalnog ministarstva okoliša i turizma i Federalnog zavoda za programiranje razvoja, koje je imenovala Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, zaduženo za izradu Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine 2022. - 2027. godina uz potporu angažiranih konzultanata - dr. sc. Bahrije Umihanića, prof. i dr. sc. Ante Domazeta, prof. Za potrebe izrade dokumenta formirano je pet tematskih radnih skupina i to: Tematska skupina 1. - Poduzetnička infrastruktura, Tematska skupina 2. - Inovacije, digitalizacija i zelena tranzicija, Tematska skupina 3. - Poslovno okruženje, Tematska skupina 4. - Ciljani oblici poduzetništva i Tematska skupina 5. – Obrti i srodne djelatnosti. Tematske skupine su sačinjene od predstavnika županijskih resornih ministarstava u čijim nadležnostima su poslovi vezani za razvoj malog gospodarstva, predstavnika Gospodarske komore Federacije Bosne i Hercegovine, Obrtničke komore Federacije Bosne i Hercegovine, udruženja poslodavaca, relevantnih javnih institucija, nevladinog sektora, akademske zajednice itd. Kroz rad tematskih skupina vršeno je razmatranje i usuglašavanje ključnih razvojnih sektorskih i međusektorskih izazova i potencijala, usuglašavanje razvojnih ciljeva, odabir prioriteta razvoja malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine te usuglašavanje predloženih mjera koje će biti u funkciji razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine.

Značaj izrade ovog sektorskog dokumenta ogleda se u planskom usmjeravanju razvoja malog gospodarstva Federacije BiH kako bi se u skladu s dostupnim resursima ostvarili maksimalni učinci u poticanju razvoja ove razvojne oblasti Federacije BiH.

Ostvarenje razvojne vizije malog gospodarstva Federacije BiH realizirat će se kroz tri strateška cilja, razrađena u sedam prioriteta i 16 mjera. Pripremljen je indikativni proračun za realizaciju Strategije, kao i pokazatelji za mjerenje stupnja njenog ostvarenja.

1.2 Regulatorni okvir

Proces izrade Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije BiH za razdoblje 2022. - 2027. u potpunosti je proveden u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH¹, temeljnim normativnim aktom kojim je definirana svrha sustava za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u FBiH kroz „transparentno i usuglašeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji, županijama i jedinicama lokalne samouprave” kao i „koordinacija i integracija strateških dokumenata i javnih i drugih finansijskih resursa radi realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta”².

Člankom 17. stavak (1) navedenog Zakona utvrđeno je da se sektorskim strategijama Federacije BiH utvrđuju ciljevi i prioriteti razvoja sektora, način njihovog ostvarivanja, finansijski i institucionalni okvir za provedbu, praćenje, vrednovanje i izvješćivanje. Zakon propisuje i da se sektorske strategije Federacije BiH izrađuju na temelju Strategije razvoja Federacije BiH, Strategije razvoja Bosne i Hercegovine, dokumenata relevantnih za proces integracije Bosne i Hercegovine u Europsku uniju i drugih međunarodno preuzetih obveza Bosne i Hercegovine.

Izrada Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije BiH u potpunosti je usklađena i s podzakonskim aktima koji pobliže određuju i preciziraju odredbe Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem FBiH i to:

- Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH
- Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH
- Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvješćivanju u Federaciji Bosne i Hercegovine.³

1.3 Proces izrade i konzultacija

Na temelju članka 19. stavak (2) Zakona o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine⁴, a u vezi s odredbom članka 9. stavak (4) Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine⁵, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 3. 2. 2022. godine, donijela je Odluku o izradi Strategije malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine 2022. - 2027.⁶ čime je pokrenut proces izrade ove sektorske Strategije.

Odlukom je propisano da je nositelj izrade Strategije razvoja malog gospodarstva Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, a da su sudionici u procesu izrade Strategije nadležne institucije Federacije BiH, županija i jedinica lokalne samouprave, predstavnici poduzetnika i obrtnika te socioekonomski

¹ Službene novine Federacije BiH, broj 32/17

² Članak 2. Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH

³ Sve uredbe objavljene su u Službenim novinama Federacije BiH broj 74/19.

⁴ Službene novine Federacije BiH, br. 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 i 8/06

⁵ Službene novine Federacije BiH, broj 74/19

⁶ Službene novine Federacije BiH, broj 10/22

partneri. Odlukom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine broj: 138/2022 od 3. 2. 2022. Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta bilo zaduženo da primjenom otvorene metode koordinacije i poštujući načelo horizontalne i vertikalne koordinacije, formira radno tijelo za izradu Strategije. Radno tijelo za izradu Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine 2022. - 2027. uspostavljeno je Rješenjem koje je donio federalni ministar razvoja, poduzetništva i obrta u čijem sastavu su četiri predstavnika Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, te po jedan predstavnik Federalnog zavoda za programiranje razvoja, Federalnog ministarstva okoliša i turizma, Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije i Federalnog ministarstva trgovine. U procesu izrade strateške platforme Strategije razvoja malog gospodarstva, Radno tijelo je održalo tri sastanka tijekom kojih su razmatrane i usvojene Smjernice i Akcijski plan izrade Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH. Također, razmatrana je analiza stanja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine, prijedlog razvojnih pravaca, vizije razvoja i strateških ciljeva razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine te u konačnici i nacrt Strateške platforme Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine.

U svrhu razmatranja i usuglašavanja ključnih razvojnih sektorskih i međusektorskih izazova i potencijala, usuglašavanja razvojnih ciljeva i odabira prioriteta razvoja malog gospodarstva u Federaciji BiH formirano je i pet tematskih skupina i to:

- Tematska skupina 1: Poduzetnička infrastruktura
- Tematska skupina 2: Inovacije, digitalizacija i zelena tranzicija
- Tematska skupina 3: Poslovno okruženje
- Tematska skupina 4: Ciljani oblici poduzetništva
- Tematska skupina 5: Obrti i srodne djelatnosti

Tematske skupine su u fazi izrade Strateške platforme, a potom i nacrta Strategije, uz vodstvo konzultanata i predstavnika Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, kao voditelja skupina, održale tri sastanka tijekom kojih je razmatrana analiza stanja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine, prijedlog SWOT analize, strateških fokusa, vizije razvoja, strateških ciljeva kao i prijedlog mjera. Pored sastanaka, predstavnici tematskih radnih skupina imali su priliku dostavljati sugestije i prijedloge za navedene segmente strateške platforme i putem elektroničkih obrazaca, kako bi se omogućio učinkovit proces izrade ovog dijela strateškog dokumenta.

Nacrt Strateške platforme upućen je u proces javnih konzultacija, koji je uključio širi krug zainteresiranih aktera, a isti je realiziran u razdoblju od 30 dana odnosno od 26. 10. 2022. do 26. 11. 2022. godine. Nacrt Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2022. - 2027. upućen je u proces javnih konzultacija, koji je uključio širi krug zainteresiranih aktera, a isti je realiziran u razdoblju od 30 dana odnosno od 28. 11. 2022. do 28. 12. 2022. godine. Po razmatranju pristiglih primjedaba i sugestija, izrađen je prijedlog Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije BiH 2022. - 2027. godina koji je Vlada Federacije BiH utvrdila na 70. hitnoj sjednici od 28.03.2024. godine, a potom je razmatrao i usvojio Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine na 15. redovnoj sjednici održanoj 12.12.2024.godine, a zatim i Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine na 16. sjednici održanoj 04.03.2024. godine.

1.4 Usklađenost s ostalim strateškim dokumentima

Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH⁷ definira vertikalnu koordinaciju i usklađivanje kao koordinaciju odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim razinama vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim razinama vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istoj razini upravljanja u Federaciji, županijama i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. U skladu s navedenim, strateški ciljevi i prioriteti razvoja malog gospodarstva Federacije BiH za razdoblje 2022. - 2027. godina usklađeni su sa Strategijom razvoja Federacije BiH te ključnim strateškim i sektorskim dokumentima u FBiH i BiH.

Strategija razvoja malog gospodarstva Federacije BiH, prije svega, proizlazi iz Strategije razvoja Federacije BiH za razdoblje 2021.- 2027. godina, u okviru koje su definirani prioriteti koji se odnose na sektor malog gospodarstva i to Prioritet 1.1. Povećavati digitaliziranost gospodarstva i Prioritet 1.3. Podržavati razvoj privatnog poslovnog sektora u okviru strateškog cilja 1. Ubrzan gospodarski razvoj, te Prioritet 3.3. Povećati energetska učinkovitost u okviru strateškog cilja 3. Resursno učinkovit i održiv razvoj.

U procesu izrade Strategije razvoja malog gospodarstva u obzir su uzeta i razvojna opredjeljenja, strateški ciljevi i prioriteti koji se odnose na sektor malog gospodarstva definirani u sljedećim strateško-planskim dokumentima:

- Strateške smjernice za harmonizaciju potpore razvoju malih i srednjih poduzeća i poduzetništva u BiH za razdoblje 2021. - 2027. (radna verzija)
- Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021. - 2027. (nacrt)
- Strategija razvoja turizma FBiH 2021. - 2027. (nacrt)
- Strategija zaštite okoliša FBiH 2022. - 2032.
- Transportna strategija Federacije BiH 2016. - 2030.

Detaljna analiza ocjene usklađenosti predstavljena je u Prilogu 8.1 dokumenta.

Prilikom izrade strateških razvojnih pravaca, ciljeva, prioriteta i mjera Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine uzeta su u obzir načela utvrđena Europskim aktom o malom gospodarstvu, a praćenje ostvarenja pokazatelja strateških ciljeva prema prosječnim ocjenama napretka po pojedinim dimenzijama Indeksa MSP politika.

Provedba Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine bit će i poluga doprinosa ispunjenju obveza Bosne i Hercegovine koje je Europska komisija iskazala mišljenjem u svibnju 2019. godine, a kao odgovor na pitanja iz Upitnika koji je Bosna i Hercegovina dobila nakon podnošenja zahtjeva za članstvo u EU. U ukupnim reformama čije se provođenje traži, Strategija razvoja malog gospodarstva

⁷ Službene novine Federacije BiH, broj 32/17

Federacije Bosne i Hercegovine izravno doprinosi unapređenju poslovnog okruženja te potrebnim reformama u oblasti poduzetništva i industrijske politike.

Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem⁸ propisano je i poštivanje načela vertikalne koordinacije što podrazumijeva i usklađenost Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine s međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog razvoja.

U BiH su utvrđena tri pravca održivog razvoja (dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, pametan rast i društvo jednakih mogućnosti) i dvije horizontalne teme (ulaganje u ljudski kapital i načelo „nitko ne smije biti isključen“). Navedeni pravci održivog razvoja, kao i horizontalne teme su na odgovarajući način uzeti u obzir i odražavaju se prilikom procesa izrade Strategije te je u dijelu opisa strateških ciljeva poseban dio posvećen usklađenosti strateških ciljeva razvoja malog gospodarstva s globalnim ciljevima održivog razvoja.

⁸ Službene novine Federacije BiH, broj 32/17

Sadržaj teksta koji je ispred vas predstavlja izvod iz dokumenta „Strateška platforma Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine“ koji je nastao u procesu izrade Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022. - 2027. godina. Fokusira se na analizu i sintezu ključnih aspekata koji oblikuju trenutno stanje i buduće perspektive sektora malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine. Počevši od detaljne situacijske analize i ekonomskih pokazatelja, sadržaj teksta pruža sveobuhvatan uvid u definiciju, makroekonomski ambijent, kao i kvantitativne i kvalitativne pokazatelje koji karakteriziraju malo gospodarstvo Federacije Bosne i Hercegovine. Sažetak analize utroška i učinaka finansijskih sredstava iz Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine, kao i detaljna analiza mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, dodatno osvjetljavaju ulogu i značaj FMRPO-a u kontekstu koordinacije i provedbe ovih mjera. Tekst, također, uključuje analize organizacijske strukture, organizacijskih kapaciteta FMRPO-a, proračunskih sredstava i SWOT analizu, koje zajedno pružaju temelj za razumijevanje postojećih izazova i potencijala. Na koncu, tekst Strateške platforme se bavi strateškim fokusiranjem i vizijom razvoja, identificirajući ključne strateške pravce i ciljeve koji će voditi razvoj malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine, usklađujući ih s modernim trendovima poput inovacija, digitalne transformacije, zelene tranzicije i internacionalizacije.

2.1 Izvod iz situacijske analize

U ovom dijelu predstavljamo detaljnu analizu ekonomskih pokazatelja i makroekonomskog ambijenta Federacije Bosne i Hercegovine, s posebnim fokusom na malo gospodarstvo. Razmatrajući definicije temeljene na zakonima, kvantitativne i kvalitativne pokazatelje, kao i strateške smjernice razvoja, tekst pruža uvid u trenutno stanje i buduće perspektive malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine. Analiza obuhvaća ekonomske trendove u kontekstu regionalnih i globalnih izazova, posebno u svjetlu pandemije COVID-19 i njenog utjecaja na poslovanje. Također, istražuje se i uloga subjekata malog gospodarstva u ukupnoj gospodarskoj strukturi Federacije Bosne i Hercegovine, njihov doprinos zapošljavanju, izvozu i inovacijama te izazovi s kojima se suočavaju. Ovaj uvod služi kao platforma za razumijevanje složenosti i značaja malog gospodarstva u gospodarskom sustavu Federacije Bosne i Hercegovine, te postavlja temelj za dublje razumijevanje specifičnosti i potencijala ovog sektora.

2.1.1 Ekonomski pokazatelji poslovanja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine

2.1.1.1 Definicija malog gospodarstva

Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva⁹ propisuje da malo gospodarstvo čine subjekti malog gospodarstva, fizičke i pravne osobe, koje trajno obavljaju zakonom dopuštene djelatnosti radi ostvarivanja dohotka odnosno dobiti, uključujući samozapošljavanje i obiteljske poslove povezane s obrtom i drugim djelatnostima, registrirani kod nadležnog tijela, bez obzira na oblik organiziranja i koji:

- su samostalni u poslovanju
- zapošljavaju godišnje manje od 250 osoba i
- ostvaruju godišnji promet do 40 milijuna KM i/ili čija godišnja bilanca stanja ne prelazi 30 milijuna KM.

⁹ Službene novine Federacije BiH, br.19/06 i 25/05

Prema članku 3. navedenog Zakona, samostalnost u poslovanju postoji:

- ako druge fizičke ili pravne osobe, koje ne ispunjavaju uvjete iz članka 2. ovog Zakona pojedinačno ili zajednički, nisu vlasnici kapitala ili ne sudjeluju u pravu odlučivanja više od 25 % u subjektu malog gospodarstva
- ako je prekoračeno sudjelovanje od 25 %, ukoliko sudjelovanje u vlasništvu ili u pravu odlučivanja u subjektu malog gospodarstva ima investicijski fond ili javni sektor, pod uvjetom da njihovo sudjelovanje u kapitalu ili u pravu odlučivanja pojedinačno ili zajednički nije veće od 50 % i
- ako raspored sudjelovanja u vlasništvu subjekta malog gospodarstva nije moguće utvrditi te se, na temelju posebne izjave istog, može opravdano pretpostaviti da druge fizičke ili pravne osobe iz al. 1. i 2. ovog članka ne prelaze ograničenja uvjeta samostalnosti u poslovanju subjekata malog gospodarstva iz istih alineja ovog članka.

U smislu ovog Zakona, prema veličini se razlikuju mikro, mali i srednji subjekti malog gospodarstva pri čemu:

- mikro subjekti malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe koje zapošljavaju prosječno godišnje manje od 10 osoba i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilanca stanja ne prelazi 400.000 KM
- mali subjekti malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe koje zapošljavaju prosječno godišnje manje od 50 osoba i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilanca stanja ne prelazi četiri milijuna KM i
- srednji subjekti malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe koje zapošljavaju prosječno godišnje manje od 250 osoba, čiji godišnji promet ne prelazi 40 milijuna KM i/ili čiji godišnja bilanca stanja ne prelazi 30 milijuna KM.

2.1.1.2 Makroekonomski ambijent Federacije BiH

Gospodarstvo Federacije BiH, kao i Bosne i Hercegovine i drugih svjetskih gospodarstava, pretrpjelo je nekoliko šokova od izbijanja pandemije COVID-19 uključujući poremećaje u lancu opskrbe, rast cijena hrane i energenata te potpuno zatvaranje ili minimiziranje poslovanja određenih djelatnosti. Iako je do 2020. godine, gospodarstvo Federacije BiH pokazivalo rast u pokazateljima razvoja, tijekom pandemijske godine došlo je do promjene trenda. Međutim, pokazatelji iz 2021. godine ukazuju na postupni oporavak gospodarstva Federacije BiH, pri čemu je i prosječna zaposlenost dosegla razina od 525.397, što ukazuje na postupni povratak trenda rasta zaposlenosti u ovom entitetu BiH.

I dalje je stopa zaposlenosti u Federaciji BiH jako niska i kreće se između 32,6 % u 2017. godini i 35 % u 2021. godini, dok se, usporedbe radi stopa zaposlenosti u Europskoj uniji u istom razdoblju kretala oko 70 %. Također, očit je trend odlaska stanovništva s cijele teritorije BiH time i Federacije Bosne i Hercegovine te je samo u promatranom razdoblju između 2017. i 2021. godine, Federacija Bosne i Hercegovine zabilježila pad od 32.000 stanovnika.

Osnovni ekonomski pokazatelji makroekonomskog ambijenta Federacije BiH dani su u tablici ispod, a u daljnjem tekstu će detaljnije biti obrađeni ključni pokazatelji za kvantitativnu analizu.

Tablica 1. Osnovni gospodarski pokazatelji Federacije BiH za razdoblje 2017.-2021. godina

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Stanovništvo u 000 (proc. sredinom godine)	2.201	2.196	2.190	2.185	2.169
Radno-sposobno stanovništvo (15-64)	1.550.130	1.538.814	1.526.894	1.513.497	1.499.495
Radna snaga – prosjek	863.172	855.410	845.053	841.762	837.076
Zaposlenost-prosjek	505.201	519.800	531.483	520.162	525.397
Stopa zaposlenosti u % ¹⁰	32,6	33,8	34,8	34,4	35,0
Stopa aktivnosti u % ¹¹	55,7	55,6	55,3	55,6	55,8
Nezaposlenost - prosjek	357.971	335.610	313.570	321.581	311.679
Stopa nezaposlenosti u % ¹²	41,5	39,2	37,1	38,2	37,2
Bruto domaći proizvod u 000 KM	20.539.696	21.983.507	23.179.128	22.255.014	25.026.051 ¹³
Indeks potrošačkih cijena - CPI	101,7	101,6	100,6	99,1	102,1
Porezi na dohotke fizičkih osoba u mil. KM ¹⁴	380,3	398,1	427,9	452,0	530,3
Porezi na dohotke fizičkih osoba po stan. u KM	173,0	181,3	195,4	206,9	245
Neto plaća – prosječna u KM	860	889	928	956	996
Industrijska proizvodnja - indeks	103,8	100,8	97,3	94,2	109,8
Izvoz robe – u 000 KM	7.254.540	7.911.910	7.620.114	6.871.411	9.571.099
Uvoz robe – u 000 KM	12.435.049	13.266.591	13.844.811	11.680.596	15.131.784
Trgovinska bilanca u 000 KM (deficit)	-5.180.508	-5.354.681	-6.224.697	-4.809.186	-5.560.686
Pokrivenost uvoza izvozom u %	58,3	59,6	55,0	58,8	63,3
Mirovina – prosječna u KM	372	399	416	428	428
Broj umirovljenika – stanje 31.12.	412.539	416.828	424.009	428.117	429.545
Broj poslovnih subjekata – stanje 31.12.	105.961	110.536	112.955	114.867	117.160
Bruto ostvarene investicije u mil. KM ¹⁵	3.292	3.398	3.649	3.419	-
Stopa investiranja ¹⁶	16,0	15,5	15,7	15,4	-

Izvor: Federalni zavod za statistiku, 2021.

Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja

Do 2020. godine, **pokazatelji razvoja gospodarstva** Federacije BiH su bilježili trend rasta. Posljedice koje je prouzročilo izbijanje pandemije COVID-19, a kasnije i rusko-ukrajinski rat na području Europe, a koje su se odrazile na poremećaje u lancu opskrbe, privremeno djelomično ili potpuno zaustavljanje rada određenih djelatnosti, rast cijena sirovina i energenata te sveukupni rast troškova života su se negativno odrazile na razvoj gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine tijekom posljednje tri godine. Pokazatelji razvoja su

¹⁰ Stopa zaposlenosti se računa u odnosu na radno sposobno stanovništvo (na temelju podataka o zvanično registriranom broju zaposlenih u Federaciji BiH)

¹¹ Stopa aktivnosti = radna snaga / radno sposobno stanovništvo * 100 (ILO metodologija). Pokazuje % aktivnosti radne snage na tržištu rada

¹² Stopa nezaposlenosti se računa u odnosu na radnu snagu (na osnovu podataka o zvanično registriranom broju nezaposlenih u Federaciji BiH)

¹³ Procjena Federalnog zavoda za statistiku, Saopćenje 10.3. od 31. 3. 2022.godine

¹⁴ Porezi na dohotke fizičkih osoba se računaju prema novoj metodologiji koja je u primjeni od 2018. godine, definirani Uredbom o izračunu indeksa razvijenosti

¹⁵ Ostvarene investicije u stalna sredstva = Materijalna st. sr.+ Nematerijalna st. sr.+ Troškovi prijenosa vlasništva zemljišta; Investicije FBiH za 2021. godinu bit će dostupne u kolovozu 2022. godine

¹⁶ Stopa investiranja predstavlja odnos investicija i BDP-a

bili najlošiji tijekom 2020. godine, dok se u 2021. primjećuje postupni oporavak gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine.

Bruto domaći proizvod (BDP) je u razdoblju 2016. - 2019. godina postepeno rastao i kretao se od 19,54 milijarde KM u 2016. godini do 23,18 milijardi KM u 2019. godini, da bi tijekom pandemijske godine pao na 22,25 milijardi KM, a u 2021. godini dostigao vrijednost 25,02 milijardi KM. Prema statističkim podacima u 2020. godini u Federaciji Bosne i Hercegovine je došlo do pada ukupne industrijske proizvodnje za 5,8 % u odnosu na 2019. godinu, ali se 2021. godine uočava oporavak, te je došlo do rasta ukupne industrijske proizvodnje za 9,8 % u odnosu na pandemijsku godinu.

Sličan trend (rast u razdoblju 2016. - 2019., pad u 2020. i oporavak u 2021. godini) prate i **pokazatelji vanjsko-trgovinske razmjene**. U 2021. godini u Federaciji Bosne i Hercegovine ostvaren je izvoz u ukupnom iznosu od 9,5 milijardi KM, što je za 39,3 % više u odnosu na izvoz u 2020. godini, dok je razina ostvarenog uvoza 15,13 milijardi KM, što je više za 29,5 % u odnosu na 2020. godinu. Ujedno, radi se o najvišim razinama pokazatelja uvoza i izvoza Federacije Bosne i Hercegovine u promatranom petogodišnjem razdoblju. Promatrajući kategoriju izvoza, može se reći da najznačajniji udio u izvozu imaju Tuzlanski kanton, Zeničko-dobojski kanton te Kanton Sarajevo koji čine 59,9 % ukupnog izvoza Federacije Bosne i Hercegovine u 2021. godini. Istovremeno, Kanton Sarajevo bilježi veoma nisku pokrivenost uvoza izvozom u odnosu na Tuzlanski i Zeničko-dobojski kanton što se može objasniti činjenicom da je Kanton Sarajevo više orijentiran na turizam i uslužne djelatnosti, dok su Tuzlanski i Zeničko-dobojski kantoni više proizvodno i industrijski orijentirani.

Jedan od ključnih izazova Federacije BiH, iz perspektive gospodarskog ali i društvenog razvoja, jeste **niska stopa zaposlenosti** koja se kreće oko 30 %. Usporedbe radi, stopa zaposlenosti za 2021. godinu u Republici Srbiji je bila 48,6 %¹⁷ dok je u Republici Hrvatskoj iznosila 63,4 %¹⁸. Niska stopa zaposlenosti je jedan i od ključnih razloga odlaska stanovništva s područja Federacije Bosne i Hercegovine i problem je kojem se treba pristupiti strateški i iz više perspektiva.

Ovdje je potrebno napomenuti da se u Izvješću Europske komisije o Bosni i Hercegovini za 2021. o razvoju malog gospodarstva (Poglavlje 20: Poduzetništvo i industrijska politika) ističe: „Bosna i Hercegovina je i dalje u ranoj fazi pripremljenosti u oblasti poduzetništva i industrijske politike. Ograničeni napredak je postignut u politici za mala i srednja poduzeća (MSP). Realizacija preporuka iz prethodnog izvješća jedva da je napredovala tako da one ostaju na snazi. Investicijsko okruženje je i dalje nezadovoljavajuće“.¹⁹ Iako izvješće uglavnom tretira okvir BiH, izneseni nalazi važe dijelom i za Federaciju Bosne i Hercegovine.

2.1.1.3 Sažetak kvantitativnih pokazatelja stanja malog gospodarstva Federacije BiH

Promatrajući broj subjekata malog gospodarstva u Federaciji BiH, koji uključuje gospodarske subjekte i obrte, odnosno fizičke osobe, može se reći da se broj kontinuirano povećavao od 2018. godine kada je iznosio 74.188 do 76.727 u 2021. godini. U ukupnoj strukturi subjekata malog gospodarstva u Federaciji BiH prevladavaju obrtnici – fizičke osobe, s oko 70 %, dok ukoliko se promatraju poduzeća, najveći je udio mikro poduzeća, odnosno poduzeća koja imaju do 10 zaposlenih (24,75 % u ukupnoj strukturi malog gospodarstva, odnosno 80,67 % u strukturi MSP-a). Indikativan podatak za nadolazeće plansko razdoblje je

¹⁷ Anketa o radnoj snazi u Republici Srbiji za 2021, Republički zavod za statistiku, str. 15

¹⁸ Godišnjak 2021, Hrvatski zavod za zapošljavanje, str.11

¹⁹ Europska komisija, Izvješće o Bosni i Hercegovini za 2021. godinu, str. 85-86.

činjenica da je u prethodne tri godine došlo do pada broja srednjih i malih poduzeća, dok je broj mikro poduzeća, ali i broj obrta kontinuirano rastao čak i usprkos pandemiji i restriktivnim mjerama koje su najviše osjetili „najmanji“. Promatrajući subjekte malog gospodarstva teritorijalno, skoro polovica subjekata malog gospodarstva Federacije BiH odnosno (46,8 % u 2021. godini) posluje na području dva kantona Federacije BiH – Kantonu Sarajevo i Tuzlanskom kantonu, pri čemu najveći broj subjekata malog gospodarstva posluje na području Kantona Sarajevo (27,16 % u 2021. godini), a zatim na području Tuzlanskog kantona (19,64 % u 2021. godini). Po brojnosti subjekata malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine zatim slijede Zeničko-dobojski kanton (14,49 % u 2021. godini) i Hercegovačko-neretvanska županija (12,3 % u 2021. godini).

Jedan od važnih pokazatelja za analizu poslovanja malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine jeste i broj subjekata na 1.000 stanovnika. Ukoliko se uzme broj mikro, malih i srednjih poduzeća na 1.000 stanovnika u Federaciji BiH onda je pokazatelj 10,9 u 2021. godini, a ukoliko se dodaju i obrtnici onda je pokazatelj 35,4 subjekta na 1.000 stanovnika. Ipak, prosjek EU je mnogo veći, a iznosi cca 50 subjekata na 1.000 stanovnika, što govori o prostoru i potencijalu za povećanje broja subjekata malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine. Teritorijalno gledano, najveći broj subjekata malog gospodarstva na 1.000 stanovnika zabilježen je na području Kantona Sarajevo (49,6 subjekata malog gospodarstva na 1.000 stanovnika), dok je najmanji broj subjekata malog gospodarstva na 1.000 stanovnika u 2021. godini zabilježen je na području Županije Posavske, a iznosio je 21,5 subjekata malog gospodarstva na 1.000 stanovnika.

Subjeksi malog gospodarstva su veoma značajni za sveukupni razvoj Federacije Bosne i Hercegovine. Prije svega, oni su jedan su od najvećih generatora zapošljavanja. Analizom ukupnog broja i broja zaposlenih u subjektima malog gospodarstva (izuzev obrta), zaključuje se da je 41 % bilo zaposleno u mikro, malim i srednjim poduzećima Federacije Bosne i Hercegovine. Ipak, pandemija COVID-19 uzrokovala je značajan pad broja zaposlenih u ovim subjektima malog gospodarstva jer su upravo mali subjekti bili najmanje otporni na krizu u smislu očuvanja radnih mjesta. Pored toga što su generatori zapošljavanja, mikro, mala i srednja poduzeća (u daljem tekstu: MMSP) ostvaruju značajan doprinos u ukupnim prihodima Federacije BiH te su u 2021. godini ostvarili 35.796.832.308 KM prihoda, dok su u ukupnom izvozu Federacije Bosne i Hercegovine sudjelovali sa 67,1 %. Ukupna vrijednost, koju je stvorio sektor MMSP-a u Federaciji BiH, odnosno bruto dodana vrijednost (u daljem tekstu: BDV) iskazana kao vrijednost skupa proizvedenih roba i usluga uz popust neizravnih poreza i srednje potrošnje u 2021. godini, iznosila je 8.883.208.122 KM, što je najviši iznos BDV-a u promatranom razdoblju 2018. - 2021. godina. Upravo iz ovih razloga, važno je osigurati ambijent i uvjete koji će podržavati razvoj subjekata malog gospodarstva u nadolazećem razdoblju.

Prema analiziranim pokazateljima po sektorskoj strukturi, metalska industrija najsnažnija je gospodarska aktivnost u Federaciji Bosne i Hercegovine, a pored nje, dominiraju drvna i prehrambena industrija. Uvažavajući blizinu EU kao i prepoznatljivost ovih industrija Federacije Bosne i Hercegovine kao stabilnih, pouzdanih s potrebnim kadrovima, znanjima i opremom, bilježi se kontinuirani rast potražnje za proizvodima ove industrije, posebno nakon pandemije COVID-19. Iako je tijekom 2022. godine zabilježena stagnacija opsega industrijske proizvodnje, poduzeća s područja Federacije BiH imaju dovoljnu bazu klijenata za ostvarenje izvoza te je neophodno osigurati uvjete i poticati dalji rast ključnih djelatnosti Federacije BiH. Poticanje uključivanja u globalne lance vrijednosti, jačanje tržišnog natjecanja, posebno izvoznog potencijala i dalje se nameću kao prioritet razvojnih pravaca u oblasti malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine.

Ukoliko se promatra sektorska struktura obrta, najveći broj obrtnika iz Federacije Bosne i Hercegovine posluje u djelatnosti Trgovina na veliko i malo - popravak motornih vozila i motocikala i to 22,7 % od ukupnog broja obrta na razini Federacije Bosne i Hercegovine u 2021. godini. Po brojnosti obrta u Federaciji BiH u 2021. godini slijede Hotelijerstvo i ugostiteljstvo u kojem se bilježi kontinuiran rast, što je ohrabrujuća činjenica imajući u vidu pandemiju COVID-19 u 2020. godini, koja je posebno ostavila negativne učinke na subjekte u navedenoj djelatnosti.

U nastavku je dan pregled razvojnih izazova i razvojnih perspektiva s aspekta kvantitativnih pokazatelja stanja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine.

Tablica 2. Pregled razvojnih izazova i razvojnih perspektiva s aspekta kvantitativnih pokazatelja stanja malog gospodarstva FBiH

RAZVOJNI IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE
Ugrožen razvoj malog gospodarstva na području Federacije Bosne i Hercegovine zbog aktualne situacije u Europi	U nadolazećem razdoblju je potrebno adekvatno podržati subjekte malog gospodarstva u ovom izazovnom razdoblju kako bi mogli uspješno prevazići prepreke i nastaviti razvoj poslovanja. Potpora se može ogledati u pristupačnijim kreditnim sredstvima, bespovratnim sredstvima (grantovima) za razvoj, rasterećenju obveza poslodavaca, boljim upravljanjem robnim rezervama, jeftinijim energentima i sl.
Niska pokrivenost uvoza izvozom	Federacija BiH može potaknuti razvoj subjekata malog gospodarstva kroz strateško upravljanje uvozom, odnosno pružanje potpore i osiguravanje preferencije domaćih proizvođača posebno za robu za koju postoji značajan potencijal (npr. flaširana voda, mlijeko, meso, voće i povrće i sl.). Jačanjem domaće proizvodnje će se osigurati i nova zapošljavanja, ali i bolji standard života stanovnika, a uz daljnji razvoj subjekata malog gospodarstva i potencijal za izvoz ovih proizvoda na regionalna tržišta.
Niska stopa zaposlenosti i velike razlike u stopi zaposlenosti po županijama	Potrebno je raditi na povećanju broja zaposlenih kroz potporu otvaranju novih radnih mjesta i jačanju brzorastućih industrija te poboljšanju uvjeta rada kroz rasterećenje poslodavaca u pogledu doprinosa, a što bi rezultiralo povećanjem neto plaća.
Kontinuirano povećanje broja mikro poduzeća i obrta, uz smanjen broj malih i srednjih poduzeća	Kontinuirano pružati potporu razvoju i osnivanju novih subjekata malog gospodarstva. Provoditi programe jačanja konkurentnosti MSP-a, te digitalizacije subjekata malog gospodarstva i uključivanje subjekata malog gospodarstva u zeleno gospodarstvo. Kroz digitalnu transformaciju i zaokret ka zelenom gospodarstvu, Federacija BiH može iskoristiti dostupna sredstva EU i napraviti značajan pomak u svom razvoju.

2.1.1.4 Sažetak kvalitativnih pokazatelja stanja malog gospodarstva Federacije BiH

Oblast malog gospodarstva na području Federacije Bosne i Hercegovine regulira niz zakonskih i podzakonskih akata od čega je jedan od najznačajnijih Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva Federacije BiH²⁰. U svrhu eliminacije utvrđenih manjkavosti Zakona, 2019. godine pripremljen je nacrt novog Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva, a kako bi se doprinijelo i povoljnijem okruženju za

²⁰ Službene novine Federacije BiH, br. 19/06 i 25/09

malo gospodarstvo kroz unapređenje regulatornog i institucionalnog okvira. Jedna od najznačajnijih odredbi koju propisuje nacrt Zakona jeste i odredba članka 15. stavak (2) koja propisuje da je visina finansijskih sredstava za provedbu Programa poticaja razvoja malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine za svaku kalendarsku godinu iznosi minimalno 0,7 % vrijednosti ukupnog Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine, umanjenog za doprinose mirovinsko-invalidskog osiguranja te namjenske i razgraničene prihode i donacije. Time bi se za svaku godinu osigurao značajan iznos sredstava za potporu razvoju malog gospodarstva. Nakon provedene javne rasprave o nacrtu Zakona, prijedlog Zakona je utvrdila Vlada Federacije BiH i upućen je u parlamentarnu proceduru. Donošenjem novog Zakona o gospodarskim društvima FBiH²¹ 2015. godine željelo se doprinijeti povoljnijem okruženju za poslovanje gospodarskih društava, a izmjenama i dopunama iz 2021. osigurano je pojednostavljenje i ubrzanje postupka upisa poslovnih subjekata u Registar društava kao i omogućavanje podnošenja zahtjeva za registraciju elektronskim putem kroz kreiranje jednošalterskog sustava. Novi Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima²², koji je donesen 2021. godine, donio je niz regulatornih unapređenja i olakšica vezanih za poslovanje obrta i srodnih djelatnosti na području Federacije Bosne i Hercegovine. Novim Zakonom o obrtu i srodnim djelatnostima omogućeno je vanjskotrgovinsko poslovanje obrtnika, ukinuta podjela obrta na vezane i posebne obrte, skraćena procedura i pojednostavljena registracija obrta, ograničeno izvršenje nad imovinom obrtnika, obrtniku je omogućeno obavljati i druge djelatnosti i dr. Za daljnji razvoj malog gospodarstva u Federaciji BiH jako je značajno u nadolazećem razdoblju donijeti Zakon o poduzetničkoj infrastrukturi u Federaciji BiH, čiji je nacrt prošao proces javne rasprave i utvrdila ga je Vlada Federacije BiH, te je upućen u parlamentarnu proceduru. Navedeni Zakon uređuje institucionalni okvir poduzetničke infrastrukture, poduzetničku infrastrukturu, poduzetničke potporne institucije, registar poduzetničke infrastrukture, sustav potpore za unapređenje poduzetničke infrastrukture i druga pitanja kojim će se sustavno urediti ovaj značajan dio poduzetničkog okruženja u Federaciji Bosne i Hercegovine. Posebno značajna odredba ovog Zakona, koja osigurava finansijska sredstva za provedbu sustava potpore za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija, odnosi se na propisanu visinu finansijskih sredstava za predmetne namjene za svaku kalendarsku godinu do 0,3 % prihoda Proračuna Federacije umanjenog za doprinose mirovinsko-invalidskog osiguranja te namjenske i razgraničene prihode i donacije.

Iako je Bosna i Hercegovina već uspostavila ključnu kompetenciju za poduzetništvo unutar svojeg zajedničkog nastavnog plana i programa, odgovor obrazovnih institucija širom države s gledišta provedbe nastavnog plana i programa bio je slab. I dalje se razvoj poduzetničke kompetencije i poduzetničko učenje uglavnom provodi kroz inicijative neformalnog poduzetničkog učenja, što nema odgovarajuću i potrebnu razinu održivosti. U proteklom razdoblju realizirane su brojne aktivnosti i mjere s ciljem ravnopravnog uključivanja žena na tržište rada uključujući i poduzetništvo žena. Vlada Federacije BiH, posredstvom Federalnog zavoda za zapošljavanje, u suradnji s županijskim službama za zapošljavanje provodi programe aktivne politike zapošljavanja, pri čemu se posebna potpora pruža tzv. „teže zapošljivim“ kategorijama nezaposlenih osoba uključujući i žene. Ove mjere pokazale su se kao kratkotrajne i nedovoljno učinkovite jer dovode do privremenih poboljšanja, s obzirom na to da se zaposlene osobe vrlo brzo vraćaju na

²¹ Službene novine Federacije BiH, br. 81/15 i 75/21

²² Službene novine Federacije BiH, broj 75/21

evidenciju nezaposlenih. Neophodan je sustavan pristup dugoročnom rješavanju problema nezaposlenosti u BiH te ravnopravnom tretmanu i sudjelovanju žena i muškaraca na tržištu rada i pristupu ekonomskim resursima. Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta je tijekom 2021. godine provodilo aktivnosti na izradi Prednacrta Zakona o društvenom poduzetništvu, oslanjajući se na referente dokumente Europske unije i BiH, kako bi se regulirala ova oblast, te je u nadolazećem planskom razdoblju neophodno nastaviti s aktivnostima na izradi Prednacrta Zakona.

Bosna i Hercegovina je napravila značajan iskorak harmonizacijom politika vezanih za stečaj na cijelom teritoriju države kroz novi hibridni mehanizam za predstečajno restrukturiranje i oporavak. Nažalost, za razliku od drugih dijelova BiH, u Federaciji BiH javne institucije nisu uspostavile inicijative za rano upozorenje, koje bi ukazale na zlouporabe finansijskih alata, kao što su porezne izjave ili bankovni zajmovi. Administrativno ustrojstvo Bosne i Hercegovine doprinosi nepovoljnom pristupu internom tržištu zbog različitih procedura na razini entiteta, što doprinosi i manjoj investicijskoj privlačnosti BiH, a time i entiteta. Jedan od ključnih izazova u ovoj oblasti jeste koordinacija MSP politika između različitih nositelja vlasti u BiH.

U kontekstu regulatornog okvira, u proteklom razdoblju uspostavljen je registar taksi i naknada, a kao što je ranije navedeno donesen i novi Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima, koji pojednostavljuje proces osnivanja i poslovanja obrta i srodnih djelatnosti na razini Federacije BiH. Donesena je i nova Uredba o postupku procjene utjecaja propisa u FBiH²³ koja je proširila obuhvat obvezne procjene utjecaja propisa na mala i srednja poduzeća. Iako postoji formalni okvir, ali i opredjeljenje da se prilikom donošenja propisa procjenjuje utjecaj na mala i srednja poduzeća, prema nalazima Indeksa MSP politika za Zapadni Balkan²⁴ još uvijek je potpuna primjena izazov na razini entiteta. Potrebno je napomenuti i da regulatorni okvir dopušta skraćenu proceduru procjene utjecaja propisa smanjujući obuhvat analize koja se provodi u ranim fazama kreiranja politika. Na razini Federacije BiH postoje određeni mehanizmi za javno-privatne konzultacije te je razvijen i mrežni portal za navedene namjene, ali, nažalost, isti još uvijek nije u funkciji. Stoga se, kao razvojna potreba definira finalizacija uspostave portala za javne konzultacije, kako bi se osigurao mehanizam za promptniji, ali i veći obuhvat i mogućnosti sudjelovanja u konzultacijama.

Poseban značaj za operativno okruženje u kojem posluju subjekti malog gospodarstva predstavlja digitalizacija javnih usluga, oblast i proces koji je, kao i brojni drugi, usložen u BiH, uslijed kompleksnog administrativnog ustrojstva države, što posebno utječe na elektroničku registraciju poslovnih pothvata uslijed nemogućnosti uporabe elektroničkog potpisa. U proteklom, ali i u sljedećem, razdoblju planirane su aktivnosti na uspostavi jednošalterskog sustava registracije poslovanja, odnosno objedinjavanja procesa na razini jedne institucije prema krajnjim korisnicima - fizičkim i pravnim osobama koje žele registrirati poslovanje. Od posebnog je značaja usvajanje Zakona o elektroničkom potpisu FBiH te harmonizacija praksi u primjeni e-potpisa između entiteta i BD BiH, kako bi se smanjile administrativne prepreke u ovom kontekstu za gospodarske subjekte. Uspostavljeni portal E-uprava Federacije Bosne i Hercegovine (www.euprava.fbih.gov.ba) na jednom mjestu objedinjava e-servis za građane, na kojem posjetitelji mogu pristupiti elektroničkim uslugama federalnih tijela uprave, upravnih organizacija i institucija, kao i dobiti sve

²³ Službene novine Federacije BiH, broj 55/14

²⁴ SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2022, <https://www.oecd.org/countries/republicofnorthmacedonia/sme-policy-index-western-balkans-and-turkey-2022-b47d15f0-en.htm>

potrebne informacije o uslugama elektroničke uprave. Iako portal predstavlja značajan napredak u dostupnosti informacija mrežno, nažalost isti ne omogućava mrežnu provedbu postupaka. Stoga se, kao razvojna potreba ističe potreba za nastavkom digitalizacije javnih usluga, posebno omogućavanje provedbe postupaka mrežno.

Mala i srednja poduzeća vrlo često imaju manje menadžerske i tehničko-operativne ekspertize kao i ograničeniji pristup tržištu i informacijama u odnosu na velika poduzeća, što svakako može utjecati na njihov rast. Iako postoje određeni pomaci vezani za pružanje usluga poslovne potpore na razini Federacije Bosne i Hercegovine, subjekti malog gospodarstva i dalje ne percipiraju navedenu potporu kao dostupnu, što pokazuje istraživanje Vijeća za regionalnu suradnju Balkan Barometar iz 2021., u kojem je 94 % ispitanih poduzeća iskazalo da nije primilo nikakvu vrstu potpore u razdoblju 2018. - 2020., ukazujući na potrebu adekvatnije promocije dostupnih programa potpore i bolju koordinaciju i provedbu istih. Jedan od ključnih nedostataka u ovoj oblasti jeste što do sada nije urađena analiza potreba za obukama malih i srednjih poduzeća na razini Federacije BiH niti, pak, procjena potreba za potporom od strane MSP-a. Iako postoje određeni pomaci, posebno u dijelu pružanja mentorskih usluga za MSP, još uvijek nisu uspostavljeni sustavi za osiguranje kvalitete kao npr. sustav akreditacije za privatne konzultante - pružatelje poslovnih usluga potpore, koje bi MSP-a koristila u okviru sufinancirajućih programa potpore. Već duže razdoblje postoje planovi za uspostavu Agencije za razvoj MSP na razini Federacije Bosne i Hercegovine, koja još uvijek nije uspostavljena, a što je svakako jedan od prioriteta uvažavajući ograničene kapacitete Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta.

Lakoća pristupa subjektima malog gospodarstva tržištu javnih nabavi može značajno utjecati na njihovu konkurentnost i daljnji rast i razvoj na domaćem tržištu. U kolovozu 2022. godine usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavama²⁵ koji donosi niz pogodnosti za pristup MSP-a. Uspostavljeni portal za javne nabave u BiH te pripadajuća mobilna aplikacija značajno su unaprijedili informativni temelj za krajnje korisnike odnosno ponuđače, ali se još uvijek ne nazire mogućnost elektroničkog podnošenja ponuda na tendere. I dalje je značajna administrativna prepreka za mala i srednja poduzeća ta što postoji formalni pristup u utvrđivanju kvalifikacija ponuđača, pri čemu dokumenti koji se podnose kao dokaz o kvalifikacijama moraju biti ili originalni ili pak ovjereni od strane nadležnih institucija, što predstavlja značajno financijsko i proceduralno opterećenje, posebice za mala i srednja poduzeća.

Pristup financijama jedan je od je značajnih segmenata poslovnog okruženja, a ujedno jedna od oblasti i prepreka za poslovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine, što se posebno odnosi na obrte i srodne djelatnosti koje se prema svom obliku smatraju fizičkim osobama. Sam status obrta i srodnih djelatnosti kao fizičkih osoba, stoga, predstavlja dosta veći rizik za kreditore i donatore u odnosu na gospodarska društva. Na razini Federacije BiH postoji Sarajevska burza koja je članica regionalnog SEE Linka, ali ista ne nudi poseban listing za manja poduzeća. Kreditno financiranje i dalje je prevladavajući eksterni izvor financiranja subjekata malog gospodarstva u Federaciji BiH. Uz 23 banke na malom tržištu kakva je BiH, ponuda kredita je značajna i raznovrsna. Značajan izvor financiranja za subjekte malog gospodarstva na razini Federacije Bosne i Hercegovine predstavlja Razvojna banka Federacije BiH koja nudi kredite s povoljnim uvjetima za gospodarske subjekte u Federaciji Bosne i Hercegovine te su u 2022. godini uvedene nove kreditne linije usmjerene na potporu digitalizaciji, potporu turističkom sektoru te energetske učinkovitosti. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je 2020. godine uspostavila Garancijski fond s portfeljem od 100.000.000 KM uz niz kreditno-garancijskih programa. Kako bi se potakli i alternativni izvori

²⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/22

financiranja i regulatorno uredila ova oblast u Federaciji BiH, izrađen je Nacrt Zakona o mikrokreditnim organizacijama, koji još uvijek nije usvojen. Financiranje vlasničkim ili dioničkim kapitalom je dostupno u vrlo malom obimu.

Za daljnji razvoj malog gospodarstva u Federaciji BiH od izuzetnog značaja je pružiti potporu izvoznorijentiranim poduzećima s posebnim naglaskom na tehničke standarde. Nažalost, u BiH, ali ni na razini Federacije Bosne i Hercegovine ne postoji strategija infrastrukture kvalitete proizvoda i usluga u kontekstu preuzimanja i primjene pravne stečevine EU u oblasti slobodnog kretanja roba. Pri tome ne postoji dovoljna razina informiranosti o svim relevantnim horizontalnim i/ili sektorskim propisima, kao i informacijama o standardima i uvjetima u procesu standardizacije za poduzeća koja su zainteresirana za izvoz u EU. Dodatno, tehnički propisi se ne primjenjuju jedinstveno na razini BiH, odnosno ovo pitanje je različito tretirano u pojedinim administrativnim jedinicama, dok istovremeno ne postoji niti elektronički dostupan popis svih važećih propisa s njihovim pravnim temeljom i standardima za koje se vežu, a posebno ne s informacijom koji od njih su usklađeni s EU propisima i zahtjevima u pogledu standardizacije a koji ne, te koje su neophodne procedure usklađivanja u odnosu na poslovanje u BiH da bi se pristupilo jedinstvenom tržištu EU. Jedan od ključnih nedostataka u oblasti mjeriteljstva jeste nedostatak ljudskih i tehničkih kapaciteta za ocjenjivanje usuglašenosti, zbog čega se za ocjenjivanje usuglašenosti proizvoda odnosno za ispitivanje i certifikaciju, kao i ocjenjivanje usuglašenosti sustava koriste usluge tijela iz država iz okruženja ili pak EU, te se kao razvojna potreba svakako nameće potreba poticanja osnivanja i kapacitiranja ovih tijela na razini Federacije Bosne i Hercegovine. Institut za akreditiranje BiH (BATA) nadležan je za procedure akreditacije. Kroz redovite programe potpore Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta pruža potporu za provedbu standarda, odnosno uvođenje međunarodnih standarda kvaliteta (ISO, HACCP, HALAL, uvođenje CE znaka), dok postoje i međunarodni donatorski programi koji realiziraju projekte usmjerene na potporu navedenoj oblasti. Međutim, i dalje postoji razvojna potreba kako za unapređenjem informiranosti i jačanjem internih kapaciteta subjekata malog gospodarstva za uvođenjem standarda, tako i za jačom financijskom potporom tehničkom usklađivanju, standardizaciji i certifikaciji. Nadzor nad tržištem u BiH provode institucije na razini BiH, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH. Ukazuje se potreba za usklađivanjem zakonodavstva s propisima EU kako bi se omogućio lakši protok roba i usluga između EU i BiH. Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine redovito nadzire tržište, objavljuje informacije o opasnim proizvodima, proizvodima koji su povučeni sa tržišta i slično, ali se i dalje ukazuje potreba za jačanjem strateškog i planskog pristupa nadzora nad tržištem, kako bi se doprinijelo harmoniziranom radu i naporima i doprinijelo uređenju navedene oblasti kako u BiH tako i entitetima i BD BiH.

Za razliku od velikih poduzeća, mala i srednja poduzeća se često suočavaju s ograničenjima vezanim za osiguranjem edukacija, stručnih usavršavanja i slično za vlastite zaposlenike, te se uglavnom oslanjaju na eksterne pružatelje usluga i vrlo često sporadične edukacije, dok „in house“ obuke, prilagođene potrebama poduzeća nisu u značajnoj mjeri prisutne. Uvažavajući promjenljive trendove u okruženju, sve veći stupanj globalizacije i brzog tehnološkog razvoja, posebna razvojna potreba za subjekte malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine odnosi se na potrebu ulaganja u vještine, digitalizaciju i inovativnost, kako bi se očuvala i dalje unaprijedila njihova konkurentnost na tržištu, podržao opstanak i njihov daljnji rast i razvoj. Posebno aktualan aspekt odnosi se na tzv. „ozelenjivanje“ poslovanja za šta je neophodno jačati kompetencije ključnog osoblja unutar poduzeća kao i zaposlenika. Na razini Federacije BiH, dostupni su brojni programi za stjecanje vještina za subjekte malog gospodarstva, ali se ukazuje potreba kvalitetnijeg

praćenja i vrednovanja dostupnih programa, koja se sada provodi od strane svakog pružatelja obuke i interno i pojedinačno.

U Akcijskom planu za inovacije u malim i srednjim poduzećima Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2021. - 2023. godina navodi se da je inovativni sustav Federacije Bosne i Hercegovine definiran određenim izazovima, a to su:

- a) opći nedostatak podataka i informacija o inovacijama u FBiH i prisutan je mali broj aktivnih organizacija za potporu, koje rade na unapređenju inovacija
- b) nedostatak ciljanih programa potpore inovacijama od strane različitih institucija u FBiH
- c) nedostatak kapaciteta za potporu inovacijama u istraživačkim i drugim organizacijama za potporu, odgovornih za unapređenje MSP
- d) relativno mali broj izvozno orijentiranih poduzeća, uključenih u globalne lance vrijednosti, pokušavaju odgovoriti zahtjevima svojih kupaca, uz mali broj inovacija novih proizvoda i procesa, odnosno aktivnostima proizašlim iz novih poslovnih modela
- e) nedostatak suradnje i iskustva u zajedničkim projektima znanja između poduzeća, istraživačkih organizacija i poduzetničkih potpornih institucija
- f) nedostatak sustavnog i koordiniranog pristupa u korištenju sredstava EU te
- g) nedostatak određene inovacijske infrastrukture i platformi za umrežavanje.

Istraživanje i razvoj su i dalje izuzetno nerazvijeni u Federaciji BiH. Postoje određeni pomaci u kontekstu financijske potpore, ali istraživačko-razvojna aktivnost i dalje nije temeljena na uskoj i bliskoj suradnji gospodarskih subjekata, znanstvenoistraživačkih institucija i akademske zajednice, već se uglavnom radi o internim aktivnostima unutar samih poduzeća i u najvećoj mjeri od strane velikih poduzeća, koja imaju vlastite kapacitete za aktivnosti istraživanja i razvoja. Broj podnesenih patenata na godišnjoj razini u Bosni i Hercegovini je i dalje nizak. Razvojna potreba u nadolazećem razdoblju odnosi se na snažniju promociju značaja zaštite intelektualnog vlasništva, ali i mogućnosti njegove komercijalizacije, kako bi se jačali kapaciteti subjekata malog gospodarstva u navedenoj oblasti.

Nova zelena tržišta i pristupi kakav je kružno gospodarstvo mogu stvoriti prilike za MSP-a. Međutim, u Federaciji Bosne i Hercegovine očit je nizak stupanj uporabe obnovljivih izvora energije u poslovanju poduzeća, što zbog neodgovarajućih programa potpore, to i zbog nerazvijenih kapaciteta i znanja MSP-a o prednostima i načinima uvođenja obnovljivih izvora energije (OIE) u poslovanje. U vezi s tim, značajna razvojna potreba, u ovom kontekstu, odnosi se na uvođenje usklađenih, dobro koordiniranih i ciljanih linija financijske i tehničke pomoći kako bi se očuvala postojeća razina, ali i potaklo daljnje uvođenje održivih praksi u poslovanje poduzeća u Federaciji Bosne i Hercegovine. Značajna financijska sredstva na razini Federacije Bosne i Hercegovine su izdvojena za potporu energetske učinkovitosti, posebno u okviru mjera planiranih i realiziranih u okviru Akcijskog plana razvoja MSP-a u FBiH za razdoblje 2019. – 2020., kada je realizirano preko 15.000.000 KM za unapređenje energetske učinkovitosti od strane MSP-a. Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine je 2022. godine uvela nove kreditne linije, pri čemu se dvije odnose na oblast obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti, dok i sve više međunarodnih financijskih institucija u BiH, kao i županijskih ministarstava provodi programe potpore energetske učinkovitosti. U kontekstu uporabe financijske potpore za realizaciju programa potpore zaštiti okoliša i energetske učinkovitosti, mali broj obrtnika koristi navedene programe, što uslijed uvjeta poziva koji ograničavaju prijavu obrtnicima za sredstva potpore, što uslijed nerazvijenih kapaciteta obrtnika, ostavljajući prostor i potrebu za otvaranjem dijaloga, ali i kreiranjem posebnih mjera potpore za jačanje kapaciteta za

unapređenje energetske učinkovitosti kao i primjenu načela zelenog gospodarstva od strane obrtnika u Federaciji Bosne i Hercegovine. Zeleno gospodarstvo postaje i jedan od prioriteta financiranja MSP-a od strane međunarodnih donatora u BiH, ali subjekti malog gospodarstva u Federaciji BiH nisu dovoljno upoznati s navedenim konceptom i prednostima njegove primjene, te se kao razvojna potreba nameće potreba za jačanjem kapaciteta predstavnika MSP-a za analizu mogućnosti i primjenu načela zelenog, posebno kružnog gospodarstva u poslovanju, čemu svakako mogu doprinijeti i aktivnosti i mjere usmjerene ka eko-inovacijama, a planirane u relevantnim strateškim i operativnim dokumentima na razini Federacije Bosne i Hercegovine. Iako je novi Zakon o zaštiti okoliša FBiH²⁶ propisao uspostavu sustava dodjele eko-oznaka radi promoviranja izrade, proizvodnje, marketinga i uporabe proizvoda sa smanjenim utjecajem na okoliš u odnosu na ukupno razdoblje trajanja tog proizvoda, te radi bolje informiranosti potrošača o utjecaju proizvoda na okoliš, još uvijek nisu zabilježene aktivnosti dodjele eko-oznaka u Federaciji Bosne i Hercegovine.

I na državnoj i na razini Federacije Bosne i Hercegovine programima promocije izvoza koordinira Promocija izvoza BiH u okviru Vanjskotrgovinske komore BiH koja je ujedno i koordinirajuće tijelo na razini Federacije Bosne i Hercegovine za Europsku poduzetničku mrežu (EEN), projekt EU namijenjen malim i srednjim poduzećima kao potpora i servis u internacionalizaciji njihovog poslovanja. Agencija za promidžbu inozemnih ulaganja Bosne i Hercegovine (FIPA) pruža usluge potencijalnim investitorima u rasponu od sektorskih studija, olakšavanja kontakta s privatnim i javnim sektorom u gospodarstvu, do suradnje s regionalnim organizacijama u cilju poboljšanja investicijske klime unutar entiteta. Agencija, međutim, ne provodi namjenske programe za potporu vezama MSP-a s ulagačima; ne može ni registrirati poduzeća niti dobiti dozvole i odobrenja. Služi više u informativne svrhe, s nestabilnim djelokrugom i nedostatkom političke potpore i resursa (OECD, 2021.).

U okviru svog godišnjeg programa poticaja i projekta „Jačanje konkurentnosti MSP” Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta pruža potporu MSP-ima, između ostalog, i u internacionalizaciji poslovanja, dok organizirane nastupe i potporu nastupanju na sajmovima u zemlji i inozemstvu u najvećoj mjeri pružaju Gospodarska komora FBiH, kao i gospodarske komore na županijskoj razini. Novi Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima Federacije BiH omogućio je vanjskotrgovinsko poslovanje za te subjekte malog gospodarstva, što do donošenja ovog Zakona nije bilo moguće. Iako je Zakon u primjeni od 2021. godine, izvozne aktivnosti obrtnika su i dalje na prilično niskoj razini, što je i za očekivati s obzirom na potrebu prilagodbe sustava primjene novog Zakona, ali i samog stupnja informiranosti i kapaciteta obrtnika. Još uvijek ne postoji regulatorni okvir, kao ni jasan plan za izgradnju infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja, te se kao razvojna potreba ukazuje neophodnost pokretanja aktivnosti na izgradnji infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja, osmišljavanje i realizaciju programa promocije e-trgovine kao i povećanje dostupnih fondova za navedene namjene.

U kontekstu poduzetničke infrastrukture na razini Federacije Bosne i Hercegovine potrebno je istaći da, prema podacima iz Informacije o stanju poduzetničke infrastrukture u Federaciji BiH iz 2020. godine i prema raspoloživim podacima iz Informacijskog sustava s mrežnim portalom poduzetničkih zona, temeljeni na informacijama koje su dostavile jedinice lokalne samouprave (JLS), trenutno u Federaciji Bosne i Hercegovine postoji 130 verificiranih poduzetničkih zona u kojima posluje preko 1.120 poslovnih

²⁶ Službene novine FBiH, broj 15/21

subjekata. Od ovog broja njih 18 nije aktivno, dok je kod ostalih zona stupanj aktivacije različit i kreće se od potpuno aktivnih do onih koje su se tek počele puniti gospodarskim subjektima. Karakteristike poduzetničkih zona u Federaciji BiH su, uglavnom, da još uvijek u brojnim zonama nije urađena osnovna infrastruktura (prometnice, sustavi opskrbe električnom energijom, opskrbe vodom i sl.) ili pak postoje problemi imovinsko-pravne prirode. Sustav poduzetničkih potpornih institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine čine razvojne agencije (lokalne, županijske, regionalne i razvojne agencije za određene djelatnosti), poduzetnički centri, poslovni inkubatori, poduzetnički akceleratori, poslovni parkovi, centri izvrsnosti i klasteri. Na razini Federacije BiH, još uvijek nije uspostavljena Razvojna agencija FBiH dok postoje četiri regionalne razvojne agencije, dvije županijske razvojne agencije i osam lokalnih razvojnih agencija. Također, postoji i 14 poduzetničkih inkubatora s različitim načinima organiziranja, ali s istom osnovnom funkcijom – pomoć pri osnivanju novih gospodarskih subjekata i njihov razvoj u prvim godinama poslovanja. Uspostavljeno je i pet tehnoloških parkova kao i 15-ak poduzetničkih centara, koji s većim ili manjim uspjehom obavljaju svoju misiju. U BiH u posljednje vrijeme dolazi do smanjenja broja klastera ili pak pada obima njihove aktivnosti, dok je, pak, s druge strane, na području Hercegovine došlo do porasta broja klastera i osnovana su tri nova. U posljednjem razdoblju „coworking“ (suradnički) prostori postaju sve značajniji aspekti usluga poduzetničke infrastrukture za subjekte malog gospodarstva. Na području Federacije BiH uspostavljeno je preko 10 „coworking“ prostora. U Federaciji BiH aktivne su i četiri slobodne zone, koje su ujedno i jedine postojeće slobodne zone u BiH, i to: „Holc“ d.o.o Puračić, „Vogošća“ d.o.o Vogošća, „Visoko“ d.o.o Visoko i „Hercegovina“ Mostar.

Na temelju navedenih podataka, moguće je zaključiti da je poduzetnička infrastruktura u Federaciji Bosne i Hercegovine još uvijek nedovoljno razvijena, ali se bilježi pomak u razvoju poduzetničkih zona, za što postoji izuzetno zanimanje jedinica lokalne samouprave. Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta uspostavilo je Informacijski sustav s mrežnim portalom poduzetničkih zona u Federaciji BiH www.zonefbih.gov.ba, koji se kontinuirano nadograđuje te će se u nadolazećem razdoblju razmjena podataka odvijati putem Interoperabilnog informacijskog sustava - kontakt točke u Generalnom tajništvu Vlade Federacije BiH. Ovaj portal će na jednom mjestu nuditi sve neophodne informacije o poslovnim zonama kao što su njihove lokacije, transportna povezanost, veličina zona i slobodne površine, kao i sve povlastice koje odgovarajuća lokalna zajednica nudi domaćim i inozemnim investitorima.

U nastavku je dan pregled razvojnih izazova i razvojnih perspektiva s aspekta kvalitativnih pokazatelja stanja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine.

Tablica 3. Pregled razvojnih izazova i razvojnih perspektiva s aspekta kvalitativnih pokazatelja stanja malog gospodarstva FBiH

RAZVOJNI IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE
Neusvajanje ključnih zakona u oblasti malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine – Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva i Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi	Donijeti odgovarajuća mišljenja na prijedloge navedenih Zakona i uputiti ih u parlamentarnu proceduru za usvajanje prijedloga zakona uz pripremu nacрта podzakonskih akata, kako bi se osigurala što promptnija primjena odredbi zakona, koje će doprinijeti unapređenju stanja malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine
Niska razina primjene ključne kompetencije za poduzetništvo unutar zajedničkog jezgrenog nastavnog plana i programa u BiH	Nastaviti s jačanjem kapaciteta nastavnog osoblja za primjenu ključne kompetencije za poduzetništvo uz daljnju promociju i inicijative za uvođenje poduzetništva kao obveznog predmeta u sve škole i integraciju ključne kompetencije za poduzetništvo u pristupu izučavanju ostalih predmeta

Kratkotrajne i nedovoljno učinkovite mjere potpore poduzetništvu žena koje dovode do privremenih poboljšanja	Osigurati sustavan pristup dugoročnom rješavanju problema nezaposlenosti u BiH te ravnopravnom tretmanu i sudjelovanju žena i muškaraca na tržištu rada i pristupu ekonomskim resursima
Prednacrt Zakona o društvenom poduzetništvu je još uvijek u izradi	Intenzivirati aktivnosti na finalizaciji Prednacrtu Zakona o društvenom poduzetništvu i uputiti ga u daljnju proceduru usvajanja
Javne institucije Federacije Bosne i Hercegovine nisu uspostavile inicijative za rano upozorenje koje bi ukazale na zlouporabe finansijskih alata Nedovoljna razina promocije „druge prilike“ za poduzetnike	Uspostaviti inicijative za rano upozorenje koje bi ukazale na zlouporabe finansijskih alata, kao što su porezne izjave ili bankovni zajmovi Osmisliti i provesti promotivne kampanje o „druvoj prilici“ za poduzetnike i mogućnostima potpore koje im stoje na raspolaganju u procesu
Nedovoljna razina koordinacija MSP politika između različitih razina vlasti u BiH	Osigurati odgovarajuću primjenu Strateških smjernica za harmonizaciju potpore razvoju malih i srednjih poduzeća i poduzetništva u BiH za razdoblje 2021. - 2027. kroz sastanke i koordinacijske mehanizme razmjenjivati informacije i iskustva, te osigurati odgovarajuću razinu koordinacije MSP politika između različitih razina vlasti u BiH
Nedovoljna razina primjene procjene utjecaja propisa koji se odnose na mala i srednja poduzeća	Jačati svijest i kapacitete institucija vezane za primjenu procjene utjecaja propisa koji se odnose na mala i srednja poduzeća, kako bi se doprinijelo poštivanju načela „prvo misli na male“, te time i osigurala potpora razvoju sektora malog gospodarstva kroz donošenje propisa koji će uvažavati njihove specifičnosti
Mrežni portal za javno-privatne konzultacije na razini Federacije Bosne i Hercegovine nije u funkciji	Realizirati aktivnosti na finalizaciji uspostave mrežnog portala za javne konzultacije kako bi se osigurao mehanizam za promptniji ali i veći obuhvat i mogućnosti sudjelovanja u konzultacijama
Nemogućnost primjene elektroničkog potpisa neophodnog za proces elektroničke registracije poslovnih pothvata	Intenzivirati aktivnosti na osiguranju uvjeta za uvođenje elektroničkog potpisa neophodnog za elektroničku registraciju poslovnih pothvata, uz donošenje Zakona o elektroničkom potpisu FBiH i harmonizirati zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, a kako bi se smanjila administrativna prepreka u kontekstu primjene različitih praksi Intenzivirati aktivnosti na uspostavi jednošalterskog sustava registracije poslovnih subjekata
Nedovoljna razina digitalizacije javnih usluga	Intenzivirati aktivnosti na nastavku digitalizacije javnih usluga, posebno omogućavanja provedbe postupaka korisnika putem interneta
Nerazvijen sustav usluga poslovne potpore za subjekte malog gospodarstva	Kreirati i provesti aktivnosti na promociji dostupnih programa poslovne potpore za MSP i osigurati bolju koordinaciju i provedbu istih Uraditi analizu potreba za obukama malih i srednjih poduzeća na razini Federacije BiH te procijeniti potrebu za poslovnom potporom od strane MSP-a. Započeti aktivnosti na uspostavi sustava za osiguranje kvaliteta kao npr. sustav akreditacije za privatne konzultante - pružatelje poslovnih usluga potpore, koje bi MSP koristili u okviru sufinancirajućih programa potpore Nastaviti s aktivnostima uspostave Agencije za razvoj MSP-a na razini Federacije Bosne i Hercegovine

<p>Nemogućnost elektroničkog podnošenja ponude na tendere za javne nabave uz formalni pristup u utvrđivanju kvalifikacija ponuđača</p>	<p>Pripremiti inicijative za izmjene i dopune Zakona o javnim nabavama BiH, koje će biti usmjerene ka osiguranju mogućnosti elektroničkog podnošenja ponuda na tendere te jednostavnijem pristupu utvrđivanju kvalifikacije ponuđača (npr. kroz skenirane originalne dokumente prilikom elektroničkog podnošenja prijave na tender)</p>
<p>Otežan pristup financijama za obrte i srodne djelatnosti koji se prema svom obliku smatraju fizičkim osobama te, stoga, predstavljaju dosta veći rizik za kreditore i donatore u odnosu na gospodarska društva</p>	<p>Kreirati i provesti posebne programe potpore usmjerene ka olakšanju pristupa kreditnim sredstvima za obrtnike i srodne djelatnosti</p> <p>Intenzivnije promovirati dostupne kreditne i kreditno-garancijske programe RB FBiH za obrtnike</p>
<p>Otežan pristup i nerazvijeni alternativni pristupi financiranja razvoja subjekata malog gospodarstva (financiranje vlasničkim kapitalom, poslovni anđeli, fondovi rizičnog kapitala i dr.)</p>	<p>Uputiti u daljnju proceduru Nacrt Zakona o mikrokreditnim organizacijama FBiH</p> <p>Realizirati aktivnosti na unapređenju regulatornog okvira za navedene vidove financiranja, poticati uspostave fondova, ali i promociju ove vrste financiranja kod postojećih i potencijalnih poduzetnika u Federaciji Bosne i Hercegovine.</p>
<p>Ne postoje inicijative koje promoviraju financijsku pismenost i financijske obuke među MSP-ima</p>	<p>Podržati i razvijati inicijative koje promoviraju financijsku pismenost i financijske obuke među MSP-ima</p>
<p>Nepostojanje strategija infrastrukture kvalitete proizvoda i usluga u kontekstu preuzimanja i primjene pravne stečevine EU u oblasti slobodnog kretanja roba uz nedovoljnu informiranost subjekata malog gospodarstva o navedenom aspektu</p>	<p>Izraditi strategiju infrastrukture kvalitete proizvoda i usluga u kontekstu preuzimanja i primjene pravne stečevine EU u oblasti slobodnog kretanja roba</p> <p>Uspostava centraliziranog portala sa svim relevantnim horizontalnim i/ili sektorskim propisima kao i informacijama o standardima i uvjetima u procesu standardizacije za poduzeća koja su zainteresirana za izvoz u EU</p>
<p>Ne postoji mrežno dostupan popis svih važećih propisa s njihovim pravnim temeljom i standardima za koje se vežu</p>	<p>Uspostaviti mrežno dostupan popis svih važećih propisa s njihovim pravnim temeljom i standardima za koje se vežu, a posebno s informacijom koji od njih su usklađeni s propisima EU a koji ne, te koje su neophodne procedure usklađivanja u odnosu na poslovanje u BiH da bi se pristupilo jedinstvenom tržištu EU</p>
<p>Nedostatak ljudskih i tehničkih kapaciteta za ocjenjivanje usuglašenosti proizvoda, odnosno za ispitivanje i certifikaciju uz nedovoljnu razinu kapaciteta MSP-a o poznavanju navedene oblasti</p>	<p>Poticati osnivanje i jačati kapacitete tijela za ocjenjivanje usuglašenosti proizvoda, odnosno za ispitivanje i certifikaciju na razini Federacije Bosne i Hercegovine, uz potporu edukacijama MSP-a iz navedenih oblasti</p> <p>Unaprijediti informiranost i jačati interne kapacitete subjekata malog gospodarstva za uvođenjem standarda</p> <p>Povećati iznose i brojnost programa financijske potpore tehničkom usklađivanju, standardizaciji i certifikaciji</p>
<p>Nedovoljno razvijen sustav jačanja vještina subjekata malog gospodarstva dok postojeći sustavi nisu u dovoljnoj mjeri korišteni od strane subjekata malog gospodarstva</p>	<p>Kreirati i provesti programe jačanja vještina predstavnika malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine posebno u dijelu digitalizacije, inovativnosti i tzv. „ozelenjivanja” poslovanja</p> <p>Osigurati kvalitetnije praćenje i vrednovanje dostupnih programa koji se provode od strane pružatelja obuke i promovirati dostupne programe za jačanje vještina subjekata malog gospodarstva</p> <p>Uspostaviti jedinstveni mrežni portal koji bi objedinio sve informacije o dostupnim obukama za subjekte malog gospodarstva</p>

<p>Nerazvijena inovacijska infrastruktura u FBiH uz nedovoljnu suradnju relevantnih aktera, kao i nedovoljno razvijeni inovativni kapaciteti subjekata malog gospodarstva u FBiH</p>	<p>Kreirati i testirati vaučer sheme za inovacije i ozelenjivanje MSP-a</p> <p>Promovirati konkretne mrežne platforme duž modela peterostruke spirale (uključujući privatni i javni sektor, institucije znanja, kao i organizacije civilnog društva i organizacije za zaštitu okoliša, kako bi se ojačao dijalog i zajednički promovirala konkretna suradnja i inovativne aktivnosti)</p> <p>Pružiti potporu jačanju inovacijske infrastrukture koja je već planirana, prijeko potrebna i provediva, kako bi se provela i bila temeljena na iskustvima koja se, također, mogu primijeniti i u drugim oblastima</p> <p>Potaknuti uključenost u programe EU i Zapadnog Balkana radi boljeg korištenja EU mreža za učenje, kao i raspoloživih sredstava, što uključuje poboljšanje mogućnosti prijavljivanja za fondove, ali i bolje umrežavanje i razmjenu iskustava između zainteresiranih strana u FBiH</p>
<p>Broj podnesenih prijava za priznavanje patenata je nizak</p>	<p>Intenzivirati promociju značaja zaštite intelektualnog vlasništva, ali i mogućnosti njegove komercijalizacije, kako bi se jačali kapaciteti subjekata malog gospodarstva u navedenoj oblasti</p>
<p>Nizak stupanj uporabe obnovljivih izvora energije u poslovanju poduzeća</p>	<p>Kreirati i provesti dobro koordinirane i ciljane linije financijske i tehničke pomoći kako bi se očuvala postojeća razina, ali i potaklo daljnje uvođenje održivih praksi u poslovanje poduzeća u FBiH</p>
<p>Obrtnici u manjoj mjeri koriste programe potpore uvođenju održivih praksi u odnosu na gospodarska društva</p>	<p>Otvoriti dijalog i kreirati posebne mjere potpore za jačanje kapaciteta za unapređenje energetske učinkovitosti kao i primjenu načela zelenog, posebice kružnog gospodarstva od strane obrtnika u Federaciji BiH</p>
<p>Subjekti malog gospodarstva nisu dovoljno upoznati s načelima i prednostima zelenog gospodarstva</p>	<p>Ojačati kapacitete predstavnika MSP-a za analizu mogućnosti i primjenu načela zelenog gospodarstva u poslovanju, čemu svakako mogu doprinijeti i aktivnosti i mjere usmjerene ka eko-inovacijama, a planirane u relevantnim strateškim i operativnim dokumentima na razini FBiH</p>
<p>Nema zabilježenih eko-oznaka u Federaciji Bosne i Hercegovine</p>	<p>Osigurati daljnju promociju značaja primjene standarda kvalitete u stjecanju eko-oznake, što može biti od velikog značaja za unapređenje konkurentnosti MSP-a kao i usklađivanje s propisima za njihov izlazak na EU tržište</p>
<p>Na razini Federacije Bosne i Hercegovine ne postoji regulatorni okvir, kao ni jasan plan za izgradnju infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja</p>	<p>Pokrenuti aktivnosti na izgradnji infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja</p> <p>Osmisliti i realizirati programe promocije e-trgovine</p> <p>Povećati dostupne fondove za uvođenje e-trgovine i e-plaćanja</p>
<p>U brojnim poduzetničkim zonama Federacije Bosne i Hercegovine nije urađena osnovna infrastruktura (prometnice, sustavi opskrbe električnom energijom, vodom i sl.) ili pak postoje problemi imovinsko-pravne prirode</p>	<p>Osnažiti programe potpore jačanju osnovne infrastrukture poduzetničkih zona uz jačanje kapaciteta JLS za rješavanje imovinsko-pravnih pitanja za uređenje poduzetničkih zona</p>
<p>Poduzetničke potporne institucije u Federaciji Bosne i Hercegovine nisu jednako dostupne subjektima malog gospodarstva i imaju izazove osiguranja održivosti</p>	<p>Kreirati i provesti programe potpore osnivanju novih i jačanju postojećih javno-privatnih partnerstava (JPP) posebice u kontekstu jačanja kapaciteta za osiguranje održivosti poslovanja, kako bi služile funkciji pružatelja usluga potpore subjektima malog gospodarstva</p>

2.2 Sažetak analize utroška i učinaka dodijeljenih poticajnih finansijskih sredstava utvrđenih Proračunom Federacije BiH

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, u razdoblju 2016. - 2021. godina, realiziralo je potporu razvoju malog gospodarstva kroz dva programa poticaja: a) Tekući transferi i b) Kreditni poticaj razvoja poduzetništva i obrta, dok programi poticaja nisu realizirani u 2020. godini zbog pandemije COVID-19.

U razdoblju 2016. - 2019. godina putem *Tekućih transfera* realizirano je 15 projekata, od koji su tri realizirana samo jednu godinu i to u 2016. (Poticaj poduzetništvu žena, Poticaj poduzetništvu mladih, Poticaj projektima koje financira EU i drugi inozemni donatori). Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta aktivno prati potrebe subjekata malog gospodarstva i kreira programe u skladu s njihovim potrebama, uvažavajući raspoložive mogućnosti. U promatranom razdoblju za realizaciju programa *Tekućih transfera* utrošeno je oko 25 mil. KM, a najviše sredstava na projekt *Izgradnja poduzetničkih zona* 10,5 mil. KM ili 42 %, slijedi projekt *Jačanje konkurentnosti MSP-a* za koji je utrošeno 5,96 mil. KM ili 23,8 %, a zatim projekt „Poticaji novoosnovanim subjektima malog gospodarstva“ za koji je utrošeno 3,33 mil. KM ili 13,3 %.

Za finansijska poticajna bespovratna sredstva u razdoblju 2016. - 2019. godina za naprijed navedenih 15 projekata prijavilo se 6.394 potencijalna korisnika, a sredstva su dodijeljena tek za njih 2.108, odnosno svaki treći prijavljeni je postao korisnik sredstava. Na temelju dostavljenih izvješća i izvršenog nadzora nad utroškom dodijeljenih finansijskih sredstava, utvrđeno je da je od 2.108 korisnika, izvješće o utrošku dodijeljenih poticajnih sredstava dostavio 2.051 korisnik ili njih 97 %. U sedam od 15 projekata definirana je mogućnost novog zapošljavanja, tako da je planirani broj zaposlenika u promatranom razdoblju iznosio 1.437 zaposlenika, a ostvareno je 1.527 novih zapošljavanja, više za 90 zaposlenika u odnosu na planirani broj. Uzme li se u obzir da je za ove projekte utrošeno 19,9 mil. KM sredstava FMRPO-a, to znači da je poticajem u prosječnom iznosu od 8.456 KM omogućen poticaj za kreiranje novog radnog mjesta. Kako je natječajem bilo zahtijevano, korisnici sredstava su uložili vlastita sredstva, a njihov iznos je bio 15 mil. KM, dakle više za 3,1 mil. u odnosu na dodijeljena sredstva. Ukupno je za realizaciju ovih projekata utrošeno 27,9 mil. KM, a otvoreno je 1.527 novih radnih mjesta, što znači da je jedno radno mjesto financirano s prosječnim iznosom od 18.278 KM.

U promatranom razdoblju, Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta je, za realizaciju svih 15 projekata programa *Tekućih transfera* odobrilo 25.041.698 KM, a korisnici odobrenih sredstava uložili su vlastita sredstva u iznosu od 25.649.956 KM, tako da su ukupna utrošena sredstva za razvoj malog gospodarstva u ovom razdoblju iznosila 50.918.654 KM. Činjenica da su za 1,2 % korisnici uložili više vlastitih sredstava, ukazuje na kvalitetu projekta i njihovu aktualnost, koja se zadnjih godina pomjera ka poticanju poslovnih aktivnosti i stvaranju okruženja za malo gospodarstvo na pravcima zelene tranzicije i digitalne transformacije.

U razdoblju 2016. - 2019. godina najviše sredstava (korisnika i FMRPO-a) utrošeno je za nabavu opreme, zatim za infrastrukturu, a najmanje za repromaterijal i objekte. U kontekstu prostorne raspoređenosti, najveći broj prijava je došao od subjekata malog gospodarstva iz Hercegovačko-neretvanske županije, zatim Kantona Sarajevo, Unsko-sanskog kantona, Županije Središnja Bosna, a najmanje iz Županije Posavske i Županije 10. Promatrano u relativnim pokazateljima najviše projekata je odobreno subjektima malog gospodarstva iz Županije Zapadnohercegovačke, Unsko-sanskog kantona, Zeničko-dobojskog kantona i Hercegovačko-neretvanske županije. Od ukupno odobrenih sredstava FMRPO-a, koja su iznosila 25,1 mil.

KM, najviše ih je odobreno korisnicima iz Zeničko-dobojskog kantona 5,5 mil. KM ili 22 %, zatim iz Hercegovačko-neretvanske županije 4,9 mil. KM ili 19,5 % i Tuzlanskog kantona 3,7 mil. KM ili 14,6 %. Najmanje je odobreno korisnicima iz Bosansko-podrinjskog kantona Goražde svega 126.484 KM ili 0,5 %, zatim iz Županije Posavske 543.217 KM ili 2,2 %. Iznosi odobrenih sredstava ukazuju na neujednačenu raspodjelu po županijama, a razlozi neuravnoteženosti mogu biti i jesu objektivne i subjektivne prirode.

Na objavljene natječaje, u cilju realizacije *Programa „Kreditni poticaj razvoja poduzetništva i obrta“* u razdoblju 2016. - 2019. godina, javilo se 509 subjekata malog gospodarstva. U skladu s prijedlogom povjerenstva, federalni ministar razvoja, poduzetništva i obrta donio je 101 odluku o dodjeli kredita, koje su dostavljene na realizaciju Razvojnoj banci Federacije BiH. Od ukupno odobrenih kreditnih sredstava u iznosu od 21.572.415 KM najviše sredstava odobreno je subjektima malog gospodarstva iz Zeničko-dobojskog kantona zatim Hercegovačko-neretvanske županije, s područja s kojih je podneseno preko 50 % prijava. Zanimljivo je da su se samo rijetki poslovni subjekti s područja Županije Posavske i Bosansko-podrinjskog kantona Goražde prijavili na natječaj, a ni za jedan projekt im nisu odobrena sredstva.

Kreditni program imao je za cilj pružiti finansijsku potporu subjektima malog gospodarstva za produktivnije poslovanje i rast gospodarskih aktivnosti, a neophodna su im dodatna ulaganja u osnovna sredstva. Dodatna ulaganja omogućila su pokretanje nove i održavanje postojeće proizvodnje, pružanje usluga, veće iskorištenje kapaciteta, održavanje postojećih radnih mjesta, očuvanje postojećeg broja subjekata malog gospodarstva, prevladavanje negativnih učinaka gospodarske krize, novo zapošljavanje i povećanje izvoza.

Uslijed izbijanja pandemije COVID-19 2020. godine, koja je ostavila negativne posljedice na poslovanje subjekata malog gospodarstva u Federaciji BiH, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je 27. 10. 2021. godine donijela *Uredbu o mjerama finansijske pomoći obrtima i ostalim samostalnim djelatnostima u Federaciji Bosne i Hercegovine u cilju ublažavanja negativnih posljedica pandemije COVID-19*²⁷. Navedenom je Uredbom, po prvi puta u Federaciji Bosne i Hercegovine, dodjela finansijske pomoći izvršena elektroničkim putem i uporabom portala <https://finpomoc2021.fmrpo.gov.ba/> bez dostavljanja bilo kakve dokumentacije, a na temelju službenih evidencija, što je značajno olakšanje subjektima malog gospodarstva registriranim kao samostalne djelatnosti. Ukupan iznos isplaćene finansijske pomoći je 59.999.335,49 KM za 24.766 subjekata - obrta i ostalih samostalnih djelatnosti, čime je podržano ukupno 44.056 radnih mjesta u Federaciji BiH, od čega se 60 % odnosi na obrtnike, kao najveću skupinu subjekata malog gospodarstva registriranih kao fizičke osobe, odnosno samostalne djelatnosti. Najveći udio korisnika finansijske pomoći je s područja Kantona Sarajevo, a zatim Tuzlanskog kantona, dok je najmanji broj korisnika s područja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, što je posljedica i manjeg broja obrtnika na području ovog Kantona. Realizacijom dodjele navedene finansijske pomoći ostvaren je doprinos opstanku obrta i ostalih samostalnih djelatnosti, očuvanju radnih mjesta i osiguranju potpore likvidnosti u svrhu prevladavanja okolnosti koje je izazvala pandemija COVID-19.

Kako bi osigurala dodatnu potporu gospodarstvenicima Federacije BiH, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je 2020. godine, donijela *Odluku o usvajanju kreditno-garancijskih programa Garancijskog fonda u svrhu ublažavanja negativnih posljedica pandemije COVID-19 gospodarstvu u oporavku i stabilizaciji poslovanja uzrokovanih pandemijom COVID-19*. Garancijskim fondom upravlja Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, a administrira Razvojna banka Federacije BiH. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je, kroz

²⁷ Službene novine Federacije BiH, br. 87/21, 89/21 i 90/21

ovaj Fond, osigurala ukupno 100 mil. KM. Sredstva služe kao primarni izvor za jamstva koje Razvojna banka Federacije BiH, u ime Federacije BiH, izdaje komercijalnim bankama za kredite, koje banke odobravaju poduzetnicima tj. krajnjim korisnicima Fonda, dok se dodatna sredstva Fonda osiguravaju i kroz administriranje. U okviru Garancijskog fonda uspostavljeno je pet kreditno-garancijskih programa: Kreditno-garancijski program za poljoprivredu i prehrambenu industriju, Kreditno-garancijski program za mikro, mala i srednja poduzeća, Kreditno-garancijski program za obrtnike i ostale samostalne gospodarske djelatnosti, Kreditno-garancijski program za izvoznike i Kreditno-garancijski program za velika poduzeća. Prema podacima Razvojne banke Federacije BiH do siječnja 2022. godine podržana su 243 kreditna zahtjeva gospodarstvenicima u okviru pet kreditno-garancijskih programa Garancijskog fonda, te osigurana jamstva za kredite u iznosu od 211.395.407 KM. Broj korisnika Garancijskog fonda kontinuirano raste tako da je u 2022. godini ukupan iznos za regresiranje kamata iznosio 3.376.127 KM, pri čemu je podržano preko 300 subjekata malog gospodarstva. Ukupno je bila 941 isplata za sva četiri kvartala 2022. godine.

2.3 Analiza mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za koje je FMRPO označeno kao koordinator ili nositelj mjere

Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2021. - 2027. godina je ključni strateški planski i višesektorski dokument Federacije BiH koji definira javne politike i usmjerava socioekonomski razvoj na teritoriju Federacije BiH. Pored koordinacije i usuglašavanja razvojnih prioriteta i politika u Federaciji Bosne i Hercegovine, Strategija istovremeno odražava prioritete Bosne i Hercegovine utvrđene u procesu europskih integracija (Ekonomski investicijski plan za Zapadni Balkan²⁸, Zeleni plan za Zapadni Balkan²⁹, EU digitalna strategija³⁰), kao i globalno prihvaćene ciljeve održivog razvoja. Strategija definira tri strateška cilja, 18 prioriteta i 78 mjera u oblasti gospodarskog i društvenog razvoja te zaštite okoliša. Indikativni financijski okvir Strategije za razdoblje 2021. - 2027. godina iznosi 2.508.000.000 KM od čega 42,6 % su planirana sredstva iz Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine, 28,9 % su planirana kreditna sredstva, 20,4 % su sredstva EU te 8,1 % ostale donacije.

Od 78 mjera definiranih Strategijom, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta je utvrđeno kao institucija odgovorna za koordinaciju pet mjera unutar Strategije, kako je prikazano u Tablici 4.

Tablica 4. Pregled mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federaciji BiH za koje je FMRPO označeno kao koordinator mjere

Naziv strateškog cilja	Naziv prioriteta	Naziv mjere
SC 1: Ubrzan gospodarski razvoj	Prioritet 1.1. Povećavati digitaliziranost gospodarstva	Mjera 1.1.2. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća
		Mjera 1.1.5. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj djelatnosti
	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj privatnog poslovnog sektora	Mjera 1.3.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje
		Mjera 1.3.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora
SC 3: Resursno učinkovit i održiv razvoj	Prioritet 3.3. Povećati energetska učinkovitost	Mjera 3.3.2. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na unapređenju energetske učinkovitosti

Mjera 1.1.2. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća podrazumijeva aktivnosti na povećanju konkurentnosti MSP-a uz koncept e-poslovanja i e-trgovine. Mjera podrazumijeva razvoj partnerstava s logističkim kompanijama, financijskim institucijama i drugim potencijalnim partnerima u lancu stvaranja vrijednosti, a cilj njene provedbe je povećanje učinkovitosti poduzeća koja poslovanje obavljaju na uobičajeni, tradicionalni način. Za realizaciju mjere predviđeno je osiguranje sredstava u iznosu od 2,2 mil. KM, kako iz sredstava Proračuna Federacije BiH, tako i iz ostalih izvora. Uz Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kao nositelji mjere utvrđeni su i Federalno ministarstvo trgovine, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija te Razvojna banka.

²⁸ Ekonomski i investicijski plan za Zapadni Balkan, <https://europa.ba/?p=70233>

²⁹ Zeleni plan za Zapadni Balkan, <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-11/factsheet%20green%20agenda%20nov2022.pdf>

³⁰ EU digitalna strategija, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/shaping-europes-digital-future_hr#dokumenti

Mjera 1.1.5. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj djelatnosti podrazumijeva aktivnosti na promoviranju i stimuliranju istraživanja i inovacija u informacijskim tehnologijama (IT) poticajnom poreznom politikom za kompanije iz IT sektora i povoljnim kreditiranjem putem Razvojne banke. Mjera podrazumijeva aktivnosti promoviranja IT zanimanja kao zanimanja budućnosti, a cilj njene provedbe je osiguravanje rasta i razvoja IT poduzetništva i kompanija u početnoj fazi poslovanja u softverskoj industriji, kao i pozicioniranje IT sektora kao najperspektivnijeg i najbrže rastućeg sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine. Za realizaciju mjere predviđeno je osiguranje sredstava u iznosu od 32 mil. KM, kako iz sredstava Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine, tako i iz ostalih izvora. Uz Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kao nositelji mjere utvrđeni su i Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo financija te Razvojna banka.

Planirane aktivnosti u okviru Mjere 1.3.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje obuhvaćaju aktivnosti na uklanjanju prepreka ulasku u poslovnu aktivnost i izlasku iz nje, kao i prepreka obavljanju poduzetničke aktivnosti, pri čemu je Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta utvrđeno kao koordinator mjere za obrte, a Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije za gospodarska društva. Planirana sredstva za realizaciju mjere iznose 31,2 mil. KM, koja bi trebala biti izdvojena iz Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine i ostalih izvora. S obzirom na međuresorni karakter aktivnosti unutar mjere, pored navedena dva ministarstva, kao nositelji mjere utvrđeni su i Federalno ministarstvo financija, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Razvojna banka, gospodarske komore, Udruženje poslodavaca, Federalno ministarstvo pravde, Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK), elektroprivrede, županijske vlade, općinski sudovi, JLS.

U okviru Mjere 1.3.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora planirano je da se kroz projekte potpore i porezne olakšice podrži razvoj kreativnog sektora te osiguraju odgovarajuća financijska sredstva, prostor, oprema i radionice za obrazovne institucije koje se bave kreativnim sektorom, te osigura njihovo povezivanje s poslovnim sektorom, a sve u cilju doprinosa razvoju kreativnog sektora koji će doprinijeti gospodarskom rastu. Uz Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kao nositelji mjere utvrđeni su Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, Federalno ministarstvo financija, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije i dizajn centar (nakon njegovog osnivanja). Financijska konstrukcija mjere iznosi 24 mil. KM, a koja bi trebala biti izdvojena iz Proračuna FBiH i drugih izvora.

Mjera 3.3.2. Pružati potporu MSP-ima na poboljšanju energetske učinkovitosti se odnosi na razvijanje namjenskih programa financijske i tehničke potpore financiranju energetske učinkovitosti iz javnih i privatnih sredstava, kao i na povećanje iskoristivosti energije i smanjenje emitiranja štetnih materija. Mjera planira osiguranje privatnih investicija stvaranjem zakonskih pretpostavki i uspostavljanjem shema financiranja energetske učinkovitosti, a sve u cilju poboljšanja energetske učinkovitosti malih i srednjih poduzeća, koja predstavlja i mogućnost povećanja produktivnosti. Za realizaciju mjere planirana su sredstva u iznosu od 17 mil. KM iz Proračuna FBiH i ostalih izvora, a uz Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta kao nositelji mjere definirana su i županijska ministarstva nadležna za MSP, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, jedinice lokalne samouprave te Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije.

Uz navedenih pet mjera, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta utvrđeno je i kao jedan od nositelja dodatnih 12 mjera čiji je pregled dan u Tablici 5.

Tablica 5. Pregled mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federaciji BiH za koje je FMRPO označeno kao jedan od nositelja mjere

Naziv strateškog cilja	Naziv prioriteta	Naziv mjere
SC 1: Ubrzan gospodarski razvoj	Prioritet 1.2. Podržavati prijenos i razvoj tehnologija	Mjera 1.2.1. Podržavati istraživačko-razvojne i inovacijske aktivnosti
		Mjera 1.2.2. Podržavati povezivanje gospodarstva i znanstvenoistraživačkih institucija
	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj privatnog poslovnog sektora	Mjera 1.3.4. Podržavati razvoj poduzetništva turističkog sektora
	Prioritet 1.4. Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti	Mjera 1.4.2. Podržavati primjenu međunarodnih standarda, certificiranje i akreditaciju tijela za ocjenu usklađenosti
Mjera 1.4.3. Jačati internacionalizaciju i uključivanje u globalne lance vrijednosti		
SC 2: Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj	Prioritet 2.1. Unaprjeđivati obrazovni sustav	Mjera 2.1.1. Unaprjeđivati kvalitetu visokog obrazovanja, znanstvenog rada i znanstvene baze
	Prioritet 2.4. Smanjivati neaktivnost i nezaposlenost, naročito dugoročnu	Mjera 2.4.2. Stvarati uvjete za dostupnost radne snage na tržištu rada
	Prioritet 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost	Mjera 2.5.4. Poboľšati položaj ranjivih skupina na tržištu rada
SC 3: Resursno učinkovit i održiv razvoj	Prioritet 3.4. Započeti realizaciju energetske tranzicije	Mjera 3.4.2. Povećavati udio obnovljivih izvora energije u finalnoj potrošnji energije
		Mjera 3.4.3. Provesti restrukturiranje rudnika ugljena i strukturnu transformaciju gospodarstva rudarskih regija
	3.5. Poticati razvoj ruralnih prostora	Mjera 3.5.1. Razvijati ruralnu infrastrukturu i dostupnost usluga u ruralnim područjima
		Mjera 3.5.3. Unaprijediti kvalitetu i konkurentnost poljoprivredno-prehrambene proizvodnje i otpornost poljoprivrednih proizvođača

U okviru navedenih mjera Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta utvrđeno je kao nositelj aktivnosti koje se odnose resor Ministarstva, odnosno na mala i srednja poduzeća i obrte ili pak pokretanje poslovanja od strane određenih ciljnih skupina.

2.4 Analiza organizacijske strukture i popunjenost kapaciteta FMRPO-a

Djelokrug rada Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta određen je Zakonom o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave³¹ kojim je propisano da Ministarstvo vrši upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije koji se odnose na: poticanje razvoja, poduzetništva i obrta; davanje potpore za primjenu inovacija i uvođenje suvremenih tehnologija u oblasti poduzetništva i obrta; povećanje udjela poduzetništva i obrta u ukupnom gospodarstvu; organiziranje institucija za poduzetništvo i stvaranje poduzetničke infrastrukture; osposobljavanje poduzetnika i obrtnika kroz redovito i dopunsko obrazovanje i druge poslove utvrđene zakonom.

Za izvršavanje poslova i zadataka iz nadležnosti Ministarstva formirane su osnovne i unutarnje organizacijske jedinice i to:

1. Kabinet ministra
2. Sektor za razvoj
3. Sektor za poduzetništvo
4. Sektor za obrt
5. Sektor za financijske, pravne i opće poslove.

³¹ Službene novine Federacije BiH, br. 19/03 i 38/05

2.5 Analiza proračunskih sredstava za poticaj razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, u razdoblju 2016. - 2021. godina, realiziralo je potporu razvoju malog gospodarstva kroz nekoliko programa poticaja:

- Tekući transferi
- Kreditni poticaj razvoja poduzetništva i obrta
- Regresiranje kamata - Garancijski fond (od 2021. godine)
- Financijska pomoć COVID-19 (samo u 2021. godini)

Programi poticaja nisu realizirani u 2020. godini zbog pandemije COVID-19. Detaljne informacije o projektima pojedinih programa, broju prijava, broju odobrenih prijava, visini odobrenih sredstava, odobrenim sredstvima subjektima malog gospodarstva po županijama, učincima programa i druge relevantne informacije sadržane su u tekstu Strateške platforme.

U Tablici 6. dan je pregled utrošenih sredstava na projekte programa potpore malom gospodarstvu iz proračuna FMRPO za razdoblje 2017. - 2022. godina.

Tablica 6. Utrošena sredstva na projekte programa potpore malom gospodarstvu iz proračuna FMRPO za razdoblje 2017. - 2022. godina

Program	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Ukupno
Tekući transferi	4.815.322	8.516.712	7.806.316	0	2.916.398	10.182.613	34.237.361
Kreditni poticaji razvoja poduzetništva i obrta	6.653.120	3.440.941	8.160.083	0	5.148.447	4.537.261	27.939.852
Regresiranje kamata – Garancijski fond					253.237	3.376.127	3.629.364
Financijska pomoć COVID-19					59.999.335		59.999.335
Ukupno	11.468.442	11.957.653	15.966.399	0	68.317.417	18.096.001	125.805.912

Izvor: evidencija FMRPO. Brojke su izražene u konvertibilnim markama (KM)

Nadležna županijska ministarstva su u razdoblju 2017. - 2021. godina izdvojila 72.091.094 KM za programe i projekte potpore razvoju malog gospodarstva u Federaciji BiH. Prikazani pokazatelji prikupljeni su u tijeku izrade Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine i prikazani u Tablici 7.

Tablica 7. Utrošena sredstva na projekte programa potpore malom gospodarstvu iz županijskih proračuna za razdoblje 2017. - 2021. godina

Županija/Kanton	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	Ukupno
Unsko - sanski	50.000	187.669	132.137	1.444.009	2.958.125	4.771.941
Posavska	897.163	1.144.513	1.148.185	2.075.162	1.605.000	6.870.023
Tuzlanski	29.296	117.395	913.421	5.000.000	4.480.000	10.540.112
Zeničko-dobojski	1.511.439	714.855	1.622.942	1.144.041	2.464.268	7.457.545

Bosansko-podrinjski	521.904	265.199	100.000	737.300	149.960	1.774.363
Središnja Bosna	1.469.500	1.727.000	2.417.257	5.623.000	4.920.000	16.156.757
Hercegovačko-neretvanska	950.000	1.000.000	1.100.000	900.000	1.300.000	5.250.000
Zapadnohercegovačka	301.500	191.027	487.375	1.535.564	803.591	3.319.057
Sarajevski	1.372.909	2.824.527	3.014.245	1.746.584	6.616.753	15.575.017
Županija 10	175.000	1.241	10.838	66.675	122.525	376.279
Županije/Kantoni - ukupno	7.278.711	8.173.426	10.946.400	20.272.335	25.420.222	72.091.094

Izvor: Dostavljeni podatci od strane nadležnih institucija na razini županija. Brojke su izražene u konvertibilnim markama (KM).

Na zahtjev FMRPO-a nadležna županijska ministarstva dostavila su projekciju planiranih sredstava za financiranje projekata i programa potpore razvoju malog gospodarstva. U sedmogodišnjem razdoblju nadležna županijska ministarstva procjenjuju da će za financiranje projekata i programa razvoja malog gospodarstva biti utrošena 231,3 mil. KM ili prosječno 33,04 mil. godišnje, što je značajno povećanje u odnosu na razdoblje 2017. - 2021. kada se prosječno godišnje izdvajalo 14,4 mil. KM.

U Tablici 8. dana je projekcija utroška na financiranje projekata i programa potpore malom gospodarstvu iz županijskih proračuna za razdoblje 2022. - 2027. godina.

Tablica 8. Projekcija utroška na financiranje projekata i programa potpore malom gospodarstvu iz županijskih proračuna za razdoblje 2022. - 2027. godina

Županije/Kantoni	Iznos sredstava izražen u milijunima KM						
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	Ukupno
Unsko - sanski	6,00	5,70	5,60	6,00	6,00	6,00	35,30
Posavski	2,30	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40	14,30
Tuzlanski	4,70	4,61	3,61	3,61	3,61	3,61	23,75
Zeničko-dobojski	4,21	3,19	3,65	3,85	7,14	7,14	29,18
Bosansko-podrinjski	0,20	0,50	0,50	0,50	0,80	0,80	3,30
Središnja Bosna	5,30	4,15	4,56	5,10	5,52	6,07	30,70
Hercegovačko- neretvanska	1,70	1,60	1,70	1,72	2,00	2,30	11,02
Zapadnohercegovačka	1,00	1,20	1,20	1,50	1,50	1,60	8,00
Sarajevski	6,65	11,40	11,40	12,50	13,00	13,00	67,95
Županija 10	0,80	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40	7,80
Županije/Kantoni - ukupno	32,86	36,15	36,02	38,58	43,37	44,32	231,30

Izvor: Dostavljeni podatci od strane nadležnih institucija na razini županije.

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta je u procjeni visine sredstava za financiranje mjera iz Strategije razvoja malog gospodarstva za razdoblje 2022. - 2027. godina uzelo je u obzir dinamiku utroška sredstava ovog Ministarstva u analiziranom vremenskom razdoblju 2017. - 2021. godina. Također, uzeta su u obzir i očekivanja da će se usvojiti Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, Zakon o poduzetničkoj infrastrukturi i Zakon o društvenom poduzetništvu, sve veći broj, odnosno pozitivni trendovi vezani za financiranje projekata potpore razvoju malog gospodarstva iz fondova EU i drugih međunarodnih organizacija u BiH, a posebno projekata vezanih za digitalnu transformaciju MSP i zelenu tranziciju.

Usvajanjem i provedbom navedenih Zakona i korištenjem pozitivnih trendova trebala bi biti osigurana značajno veća sredstva za poduzetničku infrastrukturu iz Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine.

FMRPO je izvršilo okvirnu procjenu sredstava federalnih ministarstava i federalnih institucija u projekte i programe poticanja subjekata malog gospodarstva u okviru njihovih nadležnosti za razdoblje 2022. - 2027. godina (Federalno ministarstvo trgovine, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, Federalno ministarstvo financija, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Razvojna banka, Federalni zavod za zapošljavanje, Gospodarska komora Federacije BiH, Obrtnička komora Federacije BiH, Gender centar FBiH), kao i glavnih dosadašnjih i budućih partnera iz međunarodnih organizacija (fondovi EU, UNDP, GIZ, WB i drugi). Navedena procjena prikazana je u Tablici 9.

Tablica 9. Projekcija ukupnih sredstava za financiranje mjera iz Strategije razvoja malog gospodarstva za razdoblje 2022. - 2027.godina

Izvor sredstava za financiranje mjera	Iznos sredstava izražen u milijunima KM						
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	Ukupno
Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta	10,70	24,20	25,00	25,00	25,00	25,00	134,90
Županije/kantoni u Federaciji BiH	32,90	36,20	36,00	38,60	43,40	44,30	231,30
Ostali izvori (fondovi EU, UNDP, GIZ; WB i drugi)**		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00
Ukupno	43,60	61,40	62,00	64,60	69,40	70,30	371,20

** Iznosi su procijenjeni na temelju visine potpore glavnih dosadašnjih i budućih partnera iz međunarodnih organizacija u prethodnom razdoblju kao i najavljenih aktivnosti potpore u sljedećem razdoblju.

2.6 SWOT analiza stanja malog gospodarstva FBiH

U Tablici 10. prikazana je SWOT analiza u kojoj se navode snage i slabosti, kao i prilike i prijetnje za razvoj malog gospodarstva na području Federacije Bosne i Hercegovine. Ova analiza daje uvid koje je slabosti strateškim djelovanjem u nadolazećem razdoblju potrebno minimalizirati, uz istovremeno povećanje snaga, kao i koje prilike je moguće iskoristiti, uz istovremeno smanjenje prijetnji iz okruženja kada je u pitanju razvoj malog gospodarstva FBiH.

Tablica 10. SWOT analiza malog gospodarstva FBiH

INTERNO OKRUŽENJE	SNAGE	SLABOSTI
	<ul style="list-style-type: none"> • Rast i razvoj MG djelovanjem tržišnih snaga, vještina poduzetništva i planskih mjera na razini FBiH, županija, lokalnih zajednica i drugih aktera upravljanja MG-om • Visoka institucionalna potpora kroz zakonodavni okvir i potporu razvoju MG-a • Napredak u razvoju poduzetničke infrastrukture, posebno poduzetničkih zona • Poboljšavanje performansi MG-a u rastu prihoda, dodane vrijednosti, dobiti i izvoza i u sustavu državnih kreditnih jamstava za MG • Napredak u edukaciji, obuci i jačanju poduzetničkih vještina i razvoju institucija za upravljanje MG-om • Unapređenje zakonskog okvira, promocije i potpore razvoju obrta u okviru MG-a • Unapređenje upravljanja strateškim razvojem MG-a kroz strategije i planove provedbe • Razvijenost upravljanja MG-om u okviru lokalnog gospodarskog razvoja uz lokalne strategije, resurse i predanost • Prepoznavanje posebnih potreba u razvoju poduzetništva žena, socijalnog i poduzetništva mladih • Unapređenje mjera suradnje s međunarodnim razvojnim agencijama koje djeluju u BiH 	<ul style="list-style-type: none"> • Spora transformacija MG u ostvarivanju rasta na pravcu mikro – mala - srednja poduzeća s nepovoljnom strukturom MG • Neusvajanje ključnih zakona u oblasti malog gospodarstva FBiH • Nedovoljne sposobnosti za razvijanje inovacijskih projekata i razvijanje inovacija u MG • Zastoji u aktivnostima na uspostavi jednošalterskih sustava registracije poslovnih pothvata, procedurama njihovog osnivanja i gašenja • Svođenje internacionalizacije MG samo na izvoz bez pozicioniranja u lancima vrijednosti i prijenosa proizvodnje s ili bez inozemnih ulaganja • Nizak kapacitet institucija za kreiranje projekata digitalizacije i kapaciteta MG za primjenu digitalizacije u poslovnim praksama MG • Nedovoljna raspoloživost radne snage uz postojeće plaće i visoke poreze na rad • Niska integriranost različitih institucija za potporu MG, potreba agencije s fokusom rada na malom gospodarstvu • Nerazvijenost strukturalnih statistika potrebnih za planiranje i praćenje performansi MG u FBiH • Niska razina usklađenosti zakona, strategija, politika potpore na razini FBiH, županija i JLS • Nerazvijenost inovativne i digitalne infrastrukture te napora na energetskej tranziciji MG • Niska razina primjene ključne kompetencije za poduzetništvo i prilika za jačanje vještina unutar subjekata MG • Nerazvijen sustav usluga poslovne potpore za subjekte MG • Otežan pristup financijama subjekata MG

		<ul style="list-style-type: none"> • Nerazvijenost infrastrukture i resursa za standardizaciju • Nedovoljno razvijena i kapacitirana poduzetnička infrastruktura u Federaciji BiH • Nedovoljan broj analiza učinaka dodijeljenih poticaja na temelju kojih treba planirati poticajne mjere i izrađivati programe rada za poboljšanje poslovnog okruženja za MSP
EKSTERNO OKRUŽENJE	PRILIKE	PRIJETNJE
	<ul style="list-style-type: none"> • Gospodarski rast na temeljima transformacije pokretane inovacijama, energetskom tranzicijom, digitalizacijom i zelenim gospodarstvom u EU i BiH • Potpora međunarodnih razvojnih agencija razvoju MG u FBiH kroz tehničku pomoć, prijenos znanja i vještina i financijsku potporu • Priljev izravnih inozemnih ulaganja (DFI) na temelju konkurentnosti Federacije Bosne i Hercegovine kao investicijske destinacije i procesa preraspodjele DFI iz Kine i prekomorskih destinacija • Kapaciteti dijaspore BiH u znanju, poslovnim mrežama i financijskim resursima za razvoj novoosnovanih i malih i srednjih poduzeća i DFI u BiH • Aktivizam gradova i općina u lokalnom gospodarskom razvoju s potporom MP-i • Zakonska, institucionalna i razvojna potpora MG-u u strategijama i planovima razvoja FBiH • Konkurentnost određenih ekonomskih sektora za razvoj malih poduzeća i obrta (obnovljiva energija, industrija, IT usluge, turizam, hrana, digitalne tehnologije) • Unapređenje komunikacijske i prometne infrastrukture za razvoj MG • Jačanje svijesti o značaju MG u FBiH i prioritetima za potporu i ulaganje javnih resursa u njen razvoj • Lakša i brža provedba standarda • Uređenje kibernetičkog i tržišta interneta stvari 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekstremni vanjski šokovi (recesija, inflacija, energetska udara, emigracije, lomovi lanaca vrijednosti) i niska otpornost gospodarstva BiH i FBiH • Zaostajanje u procesima EU integracija s refleksijama na usporevanje razvoja MG • Nedovoljna razina financijskih resursa za ulaganja u potporu MG-u i u izgradnju poduzetničke infrastrukture iz proračunskih sredstava • Usporavanje gospodarskog rasta i priljeva izravnih inozemnih ulaganja iz zemalja EU zbog veće konkurentnosti alternativnih investicijskih destinacija • Zastoj u reformama koji usporava proces europskih integracija i pristup europskim fondovima za financiranje transformacije MG-a • Nizak kapacitet institucija za korištenje raspoloživih fondova EU za poticanje transformacije MG • Izostanak konzistentnih sektorskih politika za prioritetne sektore rasta MG-a • Nerazvijenost institucija za transformacije i strukturalne reforme MG (inovacije, digitalizacija, internacionalizacija, energetska tranzicija) • Demografsko pražnjenje FBiH, nedostatak radnika i menadžera i vodstva • Uvođenje taksi na prljavu energiju za proizvodnju za izvoz u EU (mehanizam za ugljičnu prilagodbu na granicama) • Nedovoljan broj analiza učinaka dodijeljenih poticaja na temelju kojih treba planirati poticajne mjere i izrađivati programe rada za poboljšanje poslovnog okruženja za MSP-a

2.7 Strateško fokusiranje i vizija razvoja

2.7.1 Strateški pravci razvoja malog gospodarstva/strateški fokusi

Strateški pravci razvoja malog gospodarstva dani su u sljedećoj tablici (Tablica 11.).

Tablica 11. Strateški pravci razvoja/strateški fokusi malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine

1.	Inovacije i digitalna transformacija malog gospodarstva
2.	Zelena tranzicija malog gospodarstva
3.	Poticajno poslovno okruženje
4.	Ubrzani razvoj poduzetničke infrastrukture
5.	Internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti
6.	Inkluzivnost malog gospodarstva

2.7.1.1 Strateški pravac 1. – Inovacije i digitalna transformacija malog gospodarstva

Digitalna transformacija temeljena je na integraciji digitalne tehnologije u sva područja poslovanja, koja iz temelja mijenja način na koji poduzeća posluju i pružaju vrijednost klijentima. Sveprisutnost velikih podataka (big data) i pojava novih digitalnih tehnologija poput umjetne inteligencije, interneta stvari i robotike imaju značajne posljedice na poslovanje. Dolazak novih digitalnih tehnologija jasno ukazuje na potrebu da poduzeća digitalno transformiraju svoje poslovanje. Prateći razvojne pravce na razini Europske unije i prateći trendove globalizacije i suvremenog poslovanja, pred subjektima malog gospodarstva FBiH je izazov provedbe digitalne transformacije, kako bi ostali konkurentni kako na domaćem tako i inozemnom tržištu. Kroz intenzivnu primjenu digitalne tehnologije i resursa, kako bi se ti resursi pretvorili u nove prihode, poslovne modele i načine poslovanja, poduzeća iz temelja mijenjaju svoje poslovne procese, strategije, aktivnosti, organizacijsku strukturu, s ciljem bolje povezanosti procesa i strategije i omogućavanje bolje konkurentske prednosti. U ovom kontekstu značajna je i percepcija kupca, čije ponašanje se mijenja kao odgovor na digitalnu revoluciju. Uz pomoć novih alata za pretraživanje i društvenih medija, kupci postaju više povezani, informirani, osnaženi i aktivniji. Digitalne tehnologije omogućavaju potrošačima da zajedno stvaraju vrijednost dizajniranjem i prilagođavanjem proizvoda, obavljanjem distribucijskih aktivnosti i pomažu drugim kupcima dijeljenjem recenzija o proizvodima.

Digitalizacija tj. inteligentno povezivanje ljudi, procesa, podataka i stvari je ključna za održavanje produktivnosti i konkurentnosti, razvoj inovacija, očuvanje postojećih i otvaranje novih radnih mjesta, osiguravajući temelj za postizanje dugoročnog rasta. Da bi poduzeća mogla provoditi digitalnu transformaciju, država mora osigurati digitalnu infrastrukturu, obrazovanje javnosti tj. unaprijediti digitalne vještine stanovništva, time i radne snage te ohrabriti poduzeća na uporabu nove tehnologije. Upravo je digitalizacija jedna od poluga inovacija u poduzećima, osiguravajući infrastrukturu i poticajno okruženje u kojem se inovativne ideje razvijaju i izvode. S druge strane, inovacije su u doba globalizacije postale jedan od ključnih faktora opstanka i daljnjeg razvoja na tržištu, implicirajući potrebu za usmjerenjem razvojnih mjera i napora ka osiguranju uvjeta za poticanje inovativnosti subjekata malog gospodarstva u Federaciji

Bosne i Hercegovine. Ovo se posebno može učiniti kroz jačanje organizacija za potporu inovacijama, uspostavu ciljanih programa potpore inovacijama, poticanje suradnje na zajedničkim projektima, te poticanje razvoja inovacijske infrastrukture u različitim oblicima. Od posebnog značaja jeste i potpora promociji, uključujući potporu gospodarskim sajmovima, manifestacijama, izložbama, aktivnostima umrežavanja MSP-a i prijenosa iskustava i znanja.

2.7.1.2 Strateški pravac 2. – Zelena tranzicija malog gospodarstva

Uvažavajući potencijale i prilike koje donosi proces tranzicije gospodarstva u zeleno gospodarstvo, Europska komisija je 2014. donijela Zeleni akcijski plan za MSP – pretvaranje okolišnih izazova u poslovne prilike. Dokument promovira, a ujedno i predstavlja smjernicu za subjekte malog gospodarstva u EU, ali i Federaciji Bosne i Hercegovine za uspostavu resursno učinkovitih rješenja, koja će spriječiti onečišćenje okoliša, pružajući brojne poslovne prilike za ona poduzeća koja žele ući na tržište okolišnih roba i usluga. Pored spremnosti poduzeća za „ozelenjivanjem“ proizvodnje i pretvaranje okolišnih izazova u prilike, poslovno okruženje u kojem posluju mora biti podržavajuće za razvoj „zelenih“ ideja, financiranje procesa analize njihove izvodljivosti i razvoja ideja, odnosno njihovog izlaska na tržište. Pored novih poslovnih prilika, poduzeća su suočena i sa zahtjevima različitih interesnih strana za većom odgovornosti u poslovanju u kontekstu zaštite okoliša. Naime, potrošači i interesne strane prate rad poduzeća, svojim kritikama ukazuju na potrebu da se aktivnosti poduzeća u pogledu iskorištavanja prirodnih bogatstava ograniče na racionalnu uporabu ili da se djelovanjem poduzeća ne šteti i ne ugrožava čovjek i njegov život u ili s prirodom. Postavljaju se novi standardi za poduzeća, gdje njihova uloga više nije „proizvesti korisna dobra“ ili „stvoriti vrijednost za kupca“, sada postaje važno kako poduzeće posluje, šteti li okolini u kojoj je smješteno - proizvodi li negativne eksternalije. Kada poduzeća prepoznaju ekološki relevantne poslovne prilike, mogu razviti nove proizvode i usluge, poboljšati postojeće proizvode i stvoriti održivije poslovne modele, pri čemu upravo koriste održivost kao poslovnu priliku za stjecanje profita. Bosna i Hercegovina, time i Federacija BiH, obiluje prirodnim resursima stvarajući mogućnosti za korištenje obnovljivih izvora energije u poslovanju, dok digitalizacija i suvremeni trendovi ukazuju na potrebu, ali ujedno stvaraju i priliku, za uvođenje načela zelenog gospodarstva. U vezi s tim, zelena tranzicija dobiva na značaju i predstavlja jedan od prioriteta i strateških pravaca razvoja subjekata malog gospodarstva, kako bi bili u skladu s trendovima iz okruženja, osigurali konkurentnost, ali i održivije poslovne modele, pri čemu izgradnja njihovih kapaciteta uz izgradnju kapaciteta istraživačko-razvojnih ustanova, zaposlenih, studenata i šire javnosti posebno dobiva na značaju. Uz navedeno, vještine vezane za zeleno gospodarstvo su danas u središtu interesiranja i usmjerene su na jačanje kapaciteta uprave da razumije glavne izazove za ostvarivanje zelenog gospodarstva, koje mora biti u stanju kreirati procese u kojima se među akterima (javnim i privatnim) mogu uspostaviti i dugoročno primjenjivati inkluzivne, inovativne, održive i otporne prakse. Stoga, uz izgradnju kapaciteta subjekata malog gospodarstva neophodno je raditi i na izgradnji kapaciteta javne uprave, koja će biti usredotočena na zeleni oporavak, poboljšanje preduvjeta za strateško planiranje s naglaskom na potporu razvoju zelenog gospodarstva i bolje upravljanje timovima u praksi.

2.7.1.3 Strateški pravac 3. - Poticajno poslovno okruženje

Konkurentno gospodarstvo, kojeg čini konkurentna i kapacitirana poslovna zajednica, uz poticajno poslovno okruženje, preduvjet su rasta BDP-a, zaposlenosti, produktivnosti i općenito kvalitete i standarda života. Lokacija na kojoj subjekti malog gospodarstva posluju određuje i okruženje u kojem obavljaju operative

aktivnosti, čiji uspjeh umnogome ovisi o poticajnim i/ili ograničavajućim faktorima. Poticajno i stabilno konkurentno poslovno okruženje, koje će biti u funkciji konkurentnih i uspješnih subjekata malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine, treba se sastojati od institucionalnog i regulatornog okvira poslovanja, koji uvažava specifičnosti subjekata malog gospodarstva, uključuje ulaganje u modernizaciju tehnologije i digitalnu transformaciju, doprinosi stvaranju društva znanja ulaganjem u ljudske resurse, integrira razvoj poduzetničke kulture, izgradnju unutarnjeg tržišta i dr.

Subjekti malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine suočavaju sa sve većom konkurentnošću kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu, te je nužno jačati suradnju javnog i privatnog sektora, a posebno suradnju između privatnog sektora i akademske zajednice, jačati istraživačko-razvojne kapacitete, standardizaciju kao i zaštitu intelektualnog vlasništva, posebno u kontekstu inovativnih rješenja. Navedeno mora biti praćeno jačanjem ljudskih resursa uz podizanje poduzetničkog duha, kako bi se stvarao temelj za nove poslovne pothvate, ali i osnaživala „poduzetnička aktivnost zaposlenika“.

2.7.1.4 Strateški pravac 4. – Unapređenje poduzetničke infrastrukture

Poticanje gospodarskog rasta moguće je osigurati kroz planiranje i pravovremenu izgradnju poduzetničke infrastrukture, koja će biti u funkciju ravnomjernog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, bržeg rasta poduzetništva, posebno poduzetničke aktivnosti, povećanja broja subjekata, krajnjih korisnika poduzetničke infrastrukture, povećanja investicija i zaposlenosti na području na kojem se poduzetnička infrastruktura gradi, nalazi i razvija. Mala i srednja poduzeća i drugi subjekti malog gospodarstva u poduzetničkoj infrastrukturi mogu pronaći oslonac i potporu svom opstanku i daljnjem rastu i razvoju, ali i međusobnoj suradnji, čineći zajedno dio poduzetničkog ekosustava koji je u funkciji gospodarskog, ali i cjelokupnog razvoja Federacije BiH.

Strateški pravac razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine jeste daljnje unapređenje poduzetničke infrastrukture odnosno osnivanje, postojanje i razvoj suvremenih, kapacitiranih, lokacijski atraktivnih poduzetničkih zona s nizom povlastica i usluga potpore za gospodarske subjekte, kao i održivih poduzetničkih potpornih institucija, koje će biti dio učinkovitog sustava potpore razvoju subjekata malog gospodarstva FBiH. Poduzetničke potporne institucije moraju biti temeljene na održivim modelima poslovanja, podržavati uzajamno korisne odnose između subjekata malog gospodarstva i različitih interesnih strana, potičući razmjenu ideja, informacija i znanja potrebnih za rad i razvoj potencijalnih i postojećih poslovnih subjekata. U uvjetima nedovoljne informiranosti subjekata malog gospodarstva o cjelokupnom sustavu potpore, posebno segmentu rada i poslovanja subjekata poduzetničke infrastrukture, poseban značaj dobivaju aktivnosti na privlačenju potencijalnih korisnika poduzetničke infrastrukture – obrta i malih i srednjih poduzeća, kroz aktivnosti promocije, diseminacije aktivnosti prema subjektima malog gospodarstva. Razvijena poduzetnička infrastruktura Federacije Bosne i Hercegovine može imati ključnu ulogu u poticanju inovativnosti, digitalne transformacije i internacionalizacije poslovanja MSP.

2.7.1.5 Strateški pravac 5. - Internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti

Za osiguranje rasta i razvoja poduzeća, lokalna i domaća tržišta često budu nedovoljna, te se prilike za ekspanziju pronalaze u internacionalizaciji poslovanja, odnosno širenju na inozemna tržišta. Proces internacionalizacije nije jednostavan i često je obilježen brojnim preprekama koje poduzeća moraju prevladati kako bi uspostavila suradnju s inozemnim kupcima. Ove prepreke odnose se na nedostatak infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja, nedovoljno razvijene kapacitete za standardizaciju i ispunjavanje

uvjeta neophodnih za izvoz u EU, nedostatak jedinstvene strategije o infrastrukturi za kvalitetu i dr. Međutim, upravo je internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti subjekata malog gospodarstva FBiH strateški razvojni pravac, koji se treba temeljiti na pametnoj specijalizaciji, posebno pametnoj specijalizaciji regija, temeljenoj na njihovim komparativnim prednostima; uspostavi regionalnih lanaca vrijednosti u zelenom i kružnom gospodarstvu; te jačanju kapaciteta subjekata malog gospodarstva za ispunjavanje tržišnih uvjeta, zahtjeva i preferencija potrošača na izvoznim tržištima. Naročito je važna potpora automobilske industriji kako bi se pripremila za nove trendove (električna i autonomna vozila i sl.), dok je s druge strane neophodno jačati infrastrukturne veze između FBiH, zemalja iz EU kao i drugih zemalja iz okruženja.

Fokus mora biti na stvaranju okruženja i suradnje između svih relevantnih aktera od poduzeća, preko znanstvenih i istraživačkih institucija, do korisnika, uz definiranje politika i programa koji će poticati tu suradnju. Navedeni relevantni akteri obuhvaćaju i velika poduzeća, javne institucije, institucije znanja, društvene organizacije i dr., koji svojim aktivnostima mogu doprinijeti navedenim aktivnostima i sinergijski potaknuti njihove učinke.

Unatoč globalizaciji koja je, na neki način, izjednačila potrebe i želje potrošača širom svijeta, subjekti malog gospodarstva, koji izvoze proizvode na inozemna tržišta, moraju detaljno analizirati i identificirati ta tržišta, te pripremiti i modificirati one elemente marketinških planova, koji izravno utječu na profitabilnost proizvoda ili usluga na inozemnim tržištima, u čemu im mora biti dostupna potpora strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija.

2.7.1.6 Strateški pravac 6. – Inkluzivnost malog gospodarstva

Ovaj strateški pravac se sažeto odnosi na malo gospodarstvo za sve i pod jednakim uvjetima. Posebno osjetljive društvene skupine kao što su žene, mladi i osobe umanjениh radnih sposobnosti bi trebalo osnažiti i primjenjivati pozitivnu diskriminaciju. Temeljeno na činjenici da postoji jaka povezanost između rodne raznolikosti i pozitivnog ponašanja, koji su izravno povezan s boljim organizacijskim mogućnostima i boljim poslovnim performansama, pozitivna diskriminacija u programima potpore malom gospodarstvu, s fokusom na ranjive skupine doprinijet će povećanju broja subjekata malog gospodarstva, koje osnivaju i razvijaju žene, mladi ili osobe umanjениh radnih sposobnosti. Navedeno će doprinijeti i njihovoj većoj uključenosti u društvo. U uvjetima u kojima se ravnopravnost potiče i njeguje, stvara se i okruženje za intelektualnu stimulaciju, inspiraciju i participativno odlučivanje, koje najučinkovitije rješava globalne izazove budućnosti. Pored toga, bit će važno podržavati postojeće subjekte malog gospodarstva za veće zapošljavanje i uključenost ranjivih skupina u poslovanje. Aktualni trendovi digitalizacije doprinose smanjenju udjela manualnog rada, što će imati najveći utjecaj na žene i manjine. Prepreke u razvoju vještina i pristupu tehnologiji moraju se prevladati kako bi žene, mladi i osobe umanjениh radnih sposobnosti dobili nove mogućnosti za zapošljavanje i samozapošljavanje.

2.7.2 Vizija razvoja malog gospodarstva FBiH

Vizija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine predstavlja sliku poželjne budućnosti kojoj teže različite kategorije ključnih interesnih skupina (subjekti malog gospodarstva, gospodarska društva, obrti i srodne djelatnosti, subjekti poduzetničke infrastrukture, komore, strukovna udruženja, udruženja poslodavaca, nadležna tijela/sektori/službe Federacije Bosne i Hercegovine, županija i jedinica lokalne samouprave, investitori, obrazovne i resorne institucije, šira društvena zajednica i dr.). Vizija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine temelji se na sustavu vrijednosti kojim se odgovara na

tri ključna pitanja: (1) Na čemu se temelji razvoj malog gospodarstva? (2) Koji su ključni preduvjeti razvoja malog gospodarstva? te (3) Čime će se odlikovati malo gospodarstvo Federacije Bosne i Hercegovine u budućnosti?

U skladu s gore navedenim odrednicama definirana je vizija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine, koja glasi:

brzorastuće, regionalno konkurentno malo gospodarstvo koje osigurava rast zaposlenosti i životnog standarda građana Federacije Bosne i Hercegovine.

Razvijeniji oblik vizije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine dodatno pojašnjava sliku poželjne budućnosti kojoj teže zainteresirane strane i glasi:

brzorastuće, na investiranju, inovacijama, energetske tranziciji, odgovornom korištenju prirodnih i javnih resursa utemeljeno malo gospodarstvo, koje doprinosi rastu kvalitete života građana Federacije Bosne i Hercegovine kroz rast i poboljšanje zaposlenosti i plaća, unapređenje produktivnosti, bolje poduzetničke i investicijske prilike i veću socijalnu uključenost u društvu.

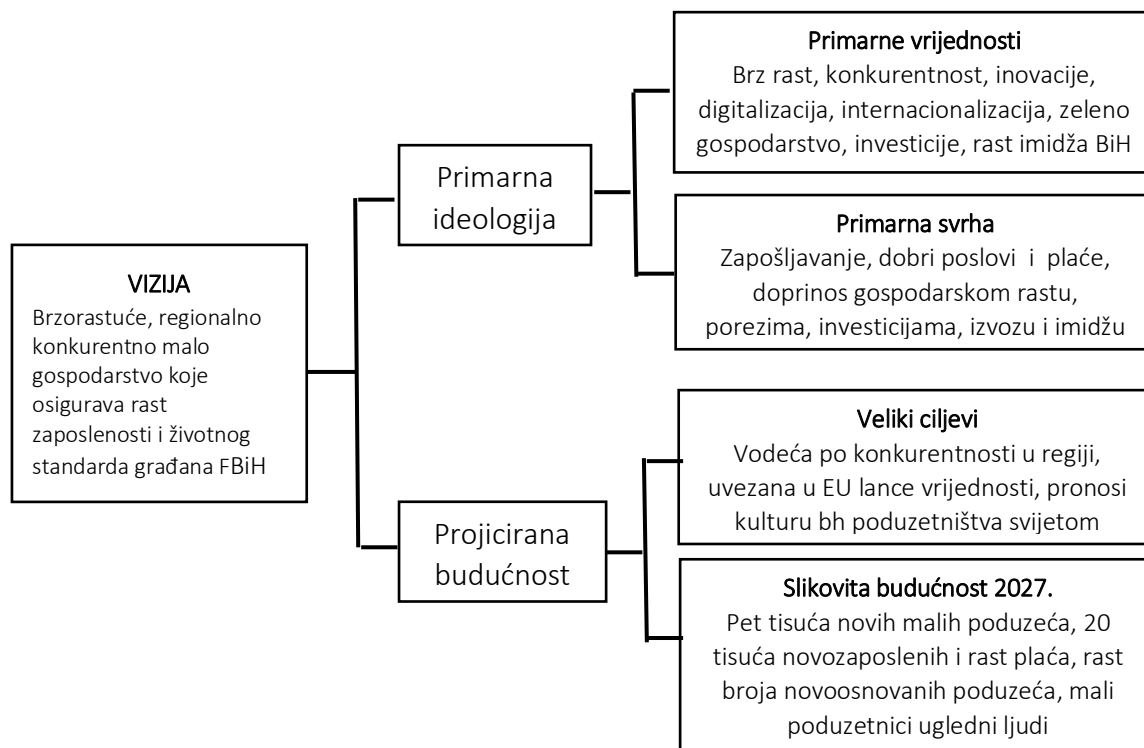
Vizija ima dva stupa s po dvama elementima.

Prvi stup je primarna ideologija. Ona se sastoji od primarnih vrijednosti i primarne svrhe. Primarne vrijednosti odražavaju bit malog gospodarstva, to je unutarinja refleksija strategije malog gospodarstva, što ona želi biti u svojoj suštini. Primarna svrha je ono što će malo gospodarstvo isporučivati društvu, građanima i državi. To je njena vanjska orijentacija, čime ona obogaćuje ljude i čime opravdava ulaganje javnog novca u njen razvoj.

Drugi stup je projicirana budućnost. Ona se sastoji od velikih ciljeva i slikovite budućnosti. Veliki, smjeli, ambiciozni ciljevi, u neku ruku su izazov budućnosti, obećanje da ćemo se boriti i raditi na njihovom ostvarenju. Slikovita budućnost je nešto što mi zacrtavamo kao ilustraciju našeg razvoja, nešto po čemu ćemo moći mjeriti naš napredak u razvoju malog gospodarstva.

Na Ilustraciji 1. dan je grafički prikaz navedenih načela u kreiranju vizije za malo gospodarstvo Federacije Bosne i Hercegovine do 2027.

Ilustracija 1. Grafički prikaz vizije razvoja malog gospodarstva FBiH do 2027.



2.8 Strateški ciljevi razvoja malog gospodarstva FBiH

Strategija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2022. - 2027. godina je sektorska strategija koja prema Zakonu o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH³² mora biti usklađena sa Strategijom razvoja FBiH³³. Njome je programiran razvoj malog gospodarstva prije svega kroz prioritete u okviru strateškog cilja za gospodarski razvoj SC 1. „Ubrzan gospodarski razvoj“, Prioritet 1.1. „Povećavati digitaliziranost gospodarstva“, Prioritet 1.3. „Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora“ i Prioritet 1.4. „Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti“, dok se i kroz Prioritet 3.3. „Povećati energetske učinkovitosti“ tretira oblast potpore malim i srednjim poduzećima na poboljšanje energetske učinkovitosti i načela „zelenog gospodarstva“ i „ekologizacije“. Analizom i uvidom u pripadajuće mjere u okviru navedenih prioriteta definirana su tri strateška cilja razvoja malog gospodarstva FBiH predstavljena u sljedećoj tablici.

Tablica 12. Strateški ciljevi razvoja malog gospodarstva FBiH

1.	Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu
2.	Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture
3.	Inovacije i internacionalizacija malog gospodarstva

2.8.1 Strateški cilj 1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu

Snažno i konkurentno malo gospodarstvo Federacije Bosne i Hercegovine bit će temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu, prateći suvremene trendove iz okruženja i pravce razvoja MSP-a na razini Federacije Bosne i Hercegovine, BiH i Europske unije. Malo gospodarstvo Federacije Bosne i Hercegovine bit će ono koja funkcionira u okruženju temeljenom na suradnji između svih relevantnih sudionika koju prate relevantni programi i strategije kao jedan od načina stvaranja dodane vrijednosti.

S ciljem osiguranja konkurentnosti malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine neophodno je poticati njihovu digitalnu transformaciju kroz programe potpore takvoj transformaciji, poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji. Digitalna transformacija subjekata malog gospodarstva FBiH preobrazit će načine njihovog djelovanja, poslovanja, proizvodnje i pružanja usluga, komunikacije s klijentima, ali i distribucije i prodaje, čineći ih aktualnim sudionikom suvremenih tržišnih dešavanja. Razvoj kreativnih industrija usko je vezan uz intenzivan razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija, koje imaju značajan utjecaj na proizvodnju, distribuciju i potrošnju proizvoda kreativne industrije te time i doprinos konkurentnom malom gospodarstvu temeljenom na digitalizaciji.

Nova softverska rješenja i tehnologije koje dolaze iz domaćeg gospodarstva, doprinijet će i uvođenju koncepata e-poslovanja i e-trgovine, ali ujedno unaprijediti i ubrzati cjelokupne procese unutar poduzeća. Zelena tranzicija kroz inovacije, razvoj novih proizvoda, povezivanje u gospodarstvu, institucijama znanja

³² Službene novine Federacije BiH, broj 32/17

³³ Službene novine Federacije BiH, broj 40/22

preko „kombinacije politika“ ključan je segment svim mjerama i aktivnostima koje će Strategija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine provoditi ubuduće. Zelena tranzicija traži uspostavljanje sustava prepoznavanja društvenih izazova i modela koji omogućavaju da subjekti malog gospodarstva, ali i svi ostali gospodarski subjekti, društvene izazove ugrađuju u inovacije.

Tranzicija MSP-a prema zelenom gospodarstvu zahtijeva, između ostalog, poboljšanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije, ali i uvođenje načela kružnog gospodarstva kroz nabavku nove suvremene i/ili učinkovitije opreme, uvođenje sustava gospodarenja energijom, što ujedno predstavlja i mogućnost za povećanje produktivnosti, a time i unapređenje konkurentnosti. Ujedno, zelena tranzicija zahtijeva izgradnju kapaciteta svih relevantnih aktera, udruživanje i suradnju kako bi se postigli ciljevi.


U konačnici, kroz ostvarenje strateškog cilja kojim će se osigurati konkurentnost subjekata malog gospodarstva doprinijet će se cjelokupnom gospodarskom razvoju Federacije Bosne i Hercegovine.

Prvi strateški cilj je temeljen na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- kroz jačanje internih kapaciteta, ali i programa potpore digitalizaciji i nabavci suvremene opreme, poticati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća koja će doprinijeti njihovoj produktivnosti, većoj konkurentnosti i boljoj poziciji na tržištu
- kroz donošenje odgovarajućih politika i programa potpore, stimulirati IT sektor
- kroz donošenje odgovarajućih politika i programa, podržavati razvoj kreativnog sektora koji će doprinijeti kreiranju novih „kreativnih“ radnih mjesta, diversificirati poslovne modele u kreativnoj industriji i osigurati rast i razvoj ovog sektora
- kroz promociju načela i prednosti zelenog gospodarstva, programi potpore poboljšanju energetske učinkovitosti i korištenju obnovljivih izvora energije, stvoriti pretpostavke za zelenu tranziciju subjekata malog gospodarstva, s naglaskom na „ozelenjivanje“ proizvodnje, a poseban naglasak stavlja se na promociju značaja stjecanja „zelenih vještina“ i otvaranja novih „zelenih radnih“ mjesta
- kroz izgradnju kapaciteta svih relevantnih aktera i ciljnih skupina (vladine institucije na svim razinama, agencije, poslovni subjekti, istraživačko-razvojne institucije, građani i dr.), stvoriti dio preduvjeta za stvaranje novih upravnih praksi, koje će omogućiti koordinirano i angažirano djelovanje i dovesti do usvajanja zelenog oporavka i zelenog gospodarstva u FBiH i BiH
- kroz poticanje suradnje svih relevantnih aktera, prepoznaju se društveni izazovi, osmišljavaju sinergijski odgovori na iste i podržava uspostava modela kako bi subjekti malog gospodarstva društvene izazove ugradili u inovacije.

Pri definiranju **prvog strateškog cilja** uzet je u obzir i **Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH**³⁴ koji utvrđuje zajedničke podciljeve i pokazatelje za sve razine vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akcelerate. Na Slici 1. prikazana je usklađenost strateškog cilja 1. s Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH.

³⁴ Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini, <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/>

STRATEŠKI CILJ 1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu				
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA		PRAVCI RAZVOJA		
	Pametni rast		Društvo jednakih mogućnosti	
	Akceleratori	Podciljevi	Akceleratori	Podciljevi
	Povećanje investicija u infrastrukturu	Jačati infrastrukturu u oblasti digitalnih tehnologija	Financijska inkluzija	Bolja pristupačnost mikro kreditima s povoljnim kamatnim stopama
	Zeleni rast i čista energija	Razvoj „zelenih“ vještina i poslova		
	Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem	Razvoj sustava kružnog gospodarstva		
	Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije	Povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru		

Slika 1. Usklađenost Strateškog cilja 1. s Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane pokazatelje utjecaja, nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stupanj promjena u okruženju. Tablica 13. sažima pokazatelje za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tablica 6. Pokazatelji utjecaja Strateškog cilja 1.

STRATEŠKI CILJ 1.	Pokazatelj (utjecaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu	Bruto dodana vrijednost po zaposlenom u FBiH (KM)	FZS	40.443	50.000
	Politika inovacija za MSP (Dimenzija 8b)	FMRPO*	1,97	3,20
	MSP u zelenom gospodarstvu (Dimenzija 9)	FMRPO*	2,92	3,50
	Prosječni ukupni godišnji prihod MSP po zaposlenom u FBiH	FIA	168.000 (2021.)	200.000

*Indeks MSP politika

2.8.2 Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture

Dajući potporu ostvarenju vizije razvoja malog gospodarstva u kojoj je naglašeno da malo gospodarstvo Federacije Bosne i Hercegovine svoj razvoj temelji na poduzetnim ljudima, znanju, inovacijama, digitalnoj transformaciji, zelenoj tranziciji i jednakim prilikama za sve razvijajući poduzetničku infrastrukturu. Realizacijom strateškog cilja želi se postići i stimulatívno poslovno okruženje za nove poduzetnike i investitore, što mora biti popraćeno unapređenjima u svim segmentima koji čine poduzetničko okruženje. Olakšavanjem i ubrzanjem procesa ulaska u poslovnu aktivnost, ali i izlaska iz nje, potiče se dinamika

poduzetničke aktivnosti i potiču se ulaganja, što će ujedno biti i u funkciji promocije „druge prilike“ i brzog ponovnog početka rada. Nastavak daljnje harmonizacije zakona, strategija i politika koje se odnose na razvoj malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine dio je aktivnosti uspostave podržavajućeg regulatornog okvira za poslovanje subjekata malog gospodarstva. Istrajnost, usprkos, neuspjehu jedna je od ključnih značajki uspješnih poduzetnika, a ti poduzetnici kroz diseminaciju svojih iskustava mogu činiti dio sustava potpore animiranju novih i jačanju postojećih poduzetnika. Navedeno će se poduprijeti daljnjim radom na uspostavi mehanizama ranog upozorenja i „druge prilike“ za poduzetnike. U ovom segmentu, poduzetničko obrazovanje i obuka imaju izuzetan značaj, te cilj integrira i potporu razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere.

Osiguranje boljeg pristupa kapitalu (formiranjem kreditno-garancijskih fondova, investicijskih kompanija i sl.), uz poticanje osnivanju mreže poslovnih anđela i drugih oblika financiranja, posebno financiranja vlasničkim ili dioničkim kapitalom, unaprijedit će poslovno okruženje u Federaciji Bosne i Hercegovine. Pored navedenog, u okviru realizacije strateškog cilja, plan je osigurati preduvjete za održivi razvoj malog gospodarstva kroz potporu unapređenju usluga potpore, razvoju poduzetničkog učenja i poduzetničkih vještina, poticanju razvoja poduzetništva mladih, žena i društvenog poduzetništva.

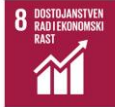
Važno je nastaviti s daljnjom potporom formiranju novih i unapređenju postojećih subjekata poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija), koji će pružiti potporu subjektima malog gospodarstva u osiguranju konkurentnosti, ali i osigurati podlogu i potporu povezivanju i suradnji u procesu razvoja proizvoda prema tržištima.

Drugi strateški cilj je temeljen na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- kroz uvođenje jednošaltorskog sustava registracije poslovnih subjekata, ali i druge aktivnosti olakšati i ubrzati proces ulaska u poslovnu aktivnost, te kroz promociju „druge prilike“ za poduzetnike i sustave ranog upozoravanja olakšati proces i izlaska iz nje
- kroz olakšanje pristupa kapitalu, povećati inozemnu potražnju za kapitalom i investicijama, a uz nove oblike financiranja potaknuti investicije u poslovne aktivnosti
- na sustavan način, osigurati potpora razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere u FBiH
- osigurati uključenost malog gospodarstva kroz ciljane programe potpore mladima, ženama i osobama umanjene radne sposobnosti uz istovremenu potporu uspostavi sustava za razvoj društvenog poduzetništva
- kroz jačanje sustava poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija) uključujući i unapređenje regulatornog okvira, potaknuti osnivanje novih i razvoj postojećih subjekata malog gospodarstva.

Pri definiranju **drugog strateškog cilja** uzet je u obzir i **Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH** koji utvrđuje zajedničke podciljeve i pokazatelje za sve razine vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani

elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratori. Na Slici 2. prikazana je usklađenost strateškog cilja 2. s Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH.

STRATEŠKI CILJ 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture				
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA		PRAVCI RAZVOJA		
   	Pametni rast		Društvo jednakih mogućnosti	
	Akceleratori	Podciljevi	Akceleratori	Podciljevi
	Povećanje investicija u infrastrukturu	Jačanje infrastrukture u oblasti digitalnih tehnologija	Aktivacija i zapošljavanje s fokusom na ranjive kategorije	Povećanje stope aktivnosti i uključivanje ranjivih kategorija na tržište rada
	Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije	Olakšavanje poslovanja i potpora brzorastućim poduzećima	Financijska uključenost	Unapređenje dostupnosti finansijskih usluga za najranjivije kategorije stanovništva
				Bolja pristupačnost mikro kreditima s povoljnim kamatnim stopama

Slika 2. Usklađenost Strateškog cilja 2. s Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane pokazatelje utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stupanj promjena u okruženju. Tablica 14. sažima pokazatelje za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tablica 14. Pokazatelji utjecaja Strateškog cilja 2.

STRATEŠKI CILJ 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	Pokazatelj (utjecaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	Broj malih i srednjih poduzeća koja su predala završni račun na 1.000 stanovnika	FIA	10,90*	11,34
	Broj obrta na 1.000 stanovnika	FZS	24,62**	27,80
	Poduzetničko učenje i Poduzetništvo žena (Dimenzija 1)	FMRPO***	3,23	3,50

*(23.539/2.160.000) za 2021. godinu

** (53.188/2.160.000) za 2021. godinu

***Indeks MSP politika

2.8.3 Strateški cilj 3. Inovacije i internacionalizacija malog gospodarstva

U suvremenim uvjetima poslovanja ulaganja u inovacije, koje će stvoriti dodanu vrijednost gospodarskim subjektima i poboljšati njihov položaj na tržištu, su od velikog značaja. Mala i srednja poduzeća u Federaciji BiH trebaju potporu u umrežavanju i jačanju kapaciteta, kako bi koristila prilike koje im stoje na raspolaganju za unapređenje inovativnosti, uključujući i sudjelovanje u programima inovacija EU-a. Za provedbu inovacijske politike EU-a na raspolaganju su brojni programi, koji mogu biti poluga internacionalizacije i suradnje subjekata malog gospodarstva FBiH s inozemnim partnerima kroz projekte suradnje i prilike koje im se pružaju.

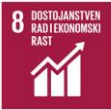


Pod internacionalizacijom podrazumijevamo strateško pozicioniranje malog gospodarstva u međunarodne lance vrijednosti u njihovim različitim fazama, izvoz na inozemna tržišta, prijenos proizvodnje s ulaganjem i bez ulaganja kapitala, kojim se unapređuje konkurentna sposobnost malog gospodarstva u regionalnom (europskom) okruženju. Ona uključuje potrebu istraživanja mogućnosti internacionalizacije lanca vrijednosti sadašnjih domaćih, odnosno izvoznih subjekata malog gospodarstva, te se internacionalizacijom pojedine faze lanca vrijednosti raspodjeljuju na različitim geografskim lokacijama.

U svrhu poticanja daljnjeg razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine neophodno je mapirati lance vrijednosti i pružati im potporu temeljenu na znanju, kako bi se ti lanci lakše integrirali u regionalne i globalne lance vrijednosti, odnosno podržala daljnja internacionalizacija MSP-a u FBiH. Strateški cilj se temelji na poticanju uključivanju MSP-a u regionalne i globalne lance vrijednosti kroz potporu umrežavanju, jačanju kapaciteta pružatelja potpore internacionalizaciji, jačanju ljudskog kapitala za poslove budućnosti u okviru lanca vrijednosti, ispunjavanju uvjeta za izlazak na inozemno tržište uključujući i okolišni segment, što će osigurati veći izvoz roba i usluga MSP-a te smanjiti trgovinski deficit Federacije Bosne i Hercegovine. Kako bi se potakli subjekti malog gospodarstva za daljnje unapređenje konkurentnosti neophodno je promovirati dobre prakse, ali i poticati međusektorsku suradnju, koja bi inovacije u malom gospodarstvu povezala s turizmom, poljoprivredom, obrazovanjem i drugim sektorima. Uz to, jako je važno podržavati integraciju poduzeća „gazela“ u regionalne i globalne lance vrijednosti, što će ujedno imati neizravni pozitivni utjecaj na postojeće lance vrijednosti i subjekte u njemu.

Treći strateški cilj je temeljen na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- kroz uvođenje vaučer shema za inovacije MSP kao i finansijskih i drugih instrumenata potpore, potaknu MSP u FBiH na unapređenje inovativnog pristupa i razvoj inovacija
- kroz sustavan pristup potpori umrežavanju i međusektorskoj suradnji, podržati razvoj inovacija, ali i internacionalizaciju poslovanja MSP u FBiH
- kroz aktivnosti potpore poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u EU programima inovacija, kako bi se iskoristili dostupni programi potpore, ali i doprinijelo inovativnosti cijelog gospodarstva FBiH
- posebnu pozornost posvetiti uspostavi sustavnih rješenja za razvoj ljudskih resursa i radne snage, koja će svojim kapacitetima činiti polugu učinkovitih lanaca vrijednosti
- kroz strateški i planski pristup, pružiti potporu mapiranju kao i daljem razvoju lanca vrijednosti kao motora razvoja.

Na Slici 3. prikazana je usklađenost strateškog cilja 3. s Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH.

STRATEŠKI CILJ 3. Razvoj malog gospodarstva u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti	
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	PRAVCI RAZVOJA
  	Pametni rast
	Akceleratori
	Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije
	Podciljevi
	Olakšavanje poslovanja i potpora brzorastućim poduzećima
	Stvaranje i uključivanje u globalne lance vrijednosti
	Povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru

Slika 3. Usklađenost Strateškog cilja 3. s Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane pokazatelje utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stupanj promjena u okruženju. Tablica 15. sažima pokazatelje za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tablica 15. Pokazatelji utjecaja Strateškog cilja 3.

STRATEŠKI CILJ 3.	Pokazatelj (utjecaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Inovacije i internacionalizacija malog gospodarstva	% inovativno aktivnih poduzeća u inovativnim poduzećima FBiH	FZS*	60,2 %	65 %
	Broj inovativno aktivnih malih i srednjih poduzeća FBiH	FZS*	2.346	2.950
	Internationalizacija malih i srednjih poduzeća (Dimenzija 10)	FMRPO**	2,79	3,50

*Inovativne aktivnosti poduzeća u Federaciji BiH, u razdoblju 2008. - 2020.

**Indeks MSP politika

2.9 Europski akt o malom poduzetništvu kao referentni okvir za definiranje politika i mjera za potporu razvoju malog gospodarstva

Europski akt o malom poduzetništvu (Small Business Act – SBA) je dokument koji je 2008. godine usvojila Europska komisija, a razvila Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), Europska komisija, Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD) i Europska fondacija za obuku (ETF). Navedeni akt predstavlja sveobuhvatan okvir za kreiranje, provedbu i praćenje politika usmjerenih ka razvoju malog gospodarstva, kojeg čini 10 načela i niz aktivnosti, koje je neophodno poduzeti kako bi se načela provela u praksi. Koncept Europskog akta o malom gospodarstvu temeljen je na stalnom unapređenju poduzetništva i uvažavanju načela „prvo misli na male“ prilikom donošenja zakona i politika, posebno onih kojima se jača konkurentnost malog gospodarstva. Iako se radi o okvirnom aktu, čija suština nije pravno obvezujuća, navedeni akt služi kao najbolji vodič za donošenje mjera usmjerenih ka razvoju malih poduzeća na području EU, uvažavajući s jedne strane specifičnosti svake države članice EU, a sa druge strane postupno usklađivanje i politika potpore u cijeloj EU. Na području Bosne i Hercegovine, primjena Europskog akta o malom poduzetništvu (SBA) prati se putem Indeksa politika za MSP (SME Policy Index), koji je ujedno alat putem kojeg se omogućava praćenje napretka države u primjeni navedenih načela. Ujedno, radi se o alatu kojim se navedeni akt operacionalizira u svrhu omogućavanja praćenja i ocjenjivanja napretka zemalja čija se gospodarstva nalaze u fazi nastajanja ili transformacije, u pogledu približavanja njihove potpore dobrim praksama koje se provode u državama Europske unije. Bosna i Hercegovina je uključena u procjenu u sklopu procjene zemalja Zapadnog Balkana i Turske u kojima je provedeno šest krugova procjene: 2006., 2009., 2012., 2015., 2019. i 2021. godine. Procjenu vrše s jedne strane vlade i vladine institucije u vidu samoprocjene, dok s druge strane OECD i partnerske organizacije vrše neovisnu procjenu, a na temelju intervjua kojeg provode s privatnim sektorom i predstavnicima ključnih aktera u svakoj pojedinačnoj državi.

Procjena se vrši prema 10 načela Europskog akta o malom gospodarstvu, a koji su transferirani u 12 dimenzija Indeksa politika za MSP, koje se dalje raščlanjuju na poddimenzije ocjenjivane s tri aspekta – kako je određena politika kreirana, kako se provodi i procjenjuje se njena učinkovitost.

Napredak u ostvarenju strateških ciljeva razvoja malog gospodarstva FBiH mjerit će se i kroz pokazatelje ocjene napretka u provedbi SBA, kroz definirane polazne vrijednosti iz 2022., periodično kroz ciljane vrijednosti u 2024. godini i krajnju ciljanu vrijednost u 2027. godini, kako je prikazano u Tablici 16.

Tablica 16. Praćenje ostvarenja doprinosa provedbe strateških ciljeva ostvarenju pokazatelja procjene napretka prema SBA dimenzijama

Strateški ciljevi	Pokazatelji – ocjena napretka u provedbi SBA u dimenzijama	Polazna vrijednost (SBA 2022.)	Ciljana vrijednost (SBA 2024.)	Ciljana vrijednost (SBA 2027.)
SC 1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu	Dimenzija 3. Institucionalni i regulatorni okvir za donošenje politika vezanih za malo gospodarstvo	2,72	3,50	4,00
	Dimenzija 9. MSP u zelenom gospodarstvu	2,92	3,20	3,50
SC 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje	Dimenzija 1.1. Poduzetničko učenje	2,82	3,30	3,33
	Dimenzija 1.2. Poduzetništvo žena	3,85	3,90	4,00

poduzetničke infrastrukture	Dimenzija 2. Stečaj i druga prilika za MSP	3,38	3,50	3,90
	Dimenzija 4. Operativno okruženje za MSP	2,49	3,00	3,64
	Dimenzija 5a. Usluge potpore za MSP	3,65	3,80	4,50
	Dimenzija 5b. Javne nabave	3,49	3,80	4,00
	Dimenzija 6. Pristup MSP finansijskim uslugama i izvorima financiranja	3,34	3,80	4,00
	Dimenzija 8. Poduzetničke vještine	2,72	3,00	3,50
SC 3. Inovacije i internacionalizacija malog gospodarstva	Dimenzija 7. Standardi i tehnički propisi	3,22	3,50	3,90
	Dimenzija 8b. Politika inovacija za MSP	1,97	2,50	3,20
	Dimenzija 10. Internacionalizacija MSP	2,79	3,20	3,50

Pokazatelji ocjene napretka u provedbi SBA se promatraju kao dodatni pokazatelji uz pokazatelje koji su definirani za svaki strateški cilj u okviru Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2022. - 2027., uz napomenu da ocjena napretka u SBA čini ponderiranu vrijednost ocjena za Federaciju BiH, Republiku Srpsku i Brčko distrikt BiH.

3 Prioriteti i mjere s pokazateljima

Kako bi se ostvarila vizija razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine te osigurao razvojni pravac definiran kroz strateške fokuse, definirana su prethodno elaborirana tri strateška cilja, uz sedam prioriteta operacionaliziranih kroz 16 mjera.

Realizacija Strateškog cilja 1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu, ostvarit će se kroz dva prioriteta, jednog koji se odnosi na digitalizaciju subjekata malog gospodarstva i drugoga koji tretira oblast zelene tranzicije malog gospodarstva. Realizacija prioriteta operacionalizira se kroz pet mjera, koje tematiziraju oblasti digitalne transformacije, razvoja inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji, razvoj poduzetništva kreativnog sektora, unapređenje energetske učinkovitosti i potporu MSP u prijelazu ka zelenoj ekonomiji. Tri prioriteta, odnosno ključna polja i smjerovi djelovanja za ostvarenje Strateškog cilja 2: „Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture“, odnose se na poslovno okruženje, poduzetničko učenje i ciljane oblike poduzetništva te poduzetničku infrastrukturu, a koji se dalje operacionaliziraju kroz sedam mjera. Ukupno četiri mjere definirane su u okviru prioriteta kao ključnih smjerova djelovanja za ostvarenje Strateškog cilja 3: „Inovacije i internacionalizacija malog gospodarstva“. U okviru navedenog Strateškog cilja definirana su dva prioriteta: Inovacije poslovanja malog gospodarstva – kao ključni smjer djelovanja u oblasti inovacija, te globalni i regionalni lanci vrijednosti kao ključni smjer djelovanja u dijelu internacionalizacije malog gospodarstva.

Pregled definiranih strateških ciljeva s ključnim poljima djelovanja definiranim u okviru prioriteta te pregled pripadajućih mjera dan je u sljedećoj tablici.

Tablica 7. Pregled strateških ciljeva, prioriteta i mjera Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH 2022. - 2027. godine

Strateški cilj	Prioritet	Mjere
1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu	1.1. Digitalizacija subjekata malog gospodarstva	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća
		1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji
		1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora
	1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i načela „zelenog gospodarstva“ i „ekologizacije“
		1.2.2. Podržati i ubrzati prelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji
2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje
		2.1.2. Potpora i promocija druge prilike i brzog ponovnog početka
		2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu
	2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.1. Potpora razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere

		2.2.2. Potpora razvoju poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva
	2.3. Poduzetnička infrastruktura	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona 2.3.2. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija
3. Inovacije i internacionalizacija malog gospodarstva	3.1. Inovacije poslovanja malog gospodarstva	3.1.1. Potpora umrežavanju i suradnji za unapređenje inovacija subjekata malog gospodarstva
		3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u EU programima inovacija
	3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti
		3.2.2. Potpora integraciji malih i srednjih poduzeća u globalne lance vrijednosti

U nastavku je dan pregled prioriteta kao ključnih polja i smjerova djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva. Definirani prioriteti su grupirani po relevantnim strateškim ciljevima kako je prikazano u nastavku.

3.1 Prioriteti za Strateški cilj 1.

Strateški cilj 1: „Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenom gospodarstvu“ operacionalizira se kroz dva prioriteta i pet mjera, čije ostvarenje će se pratiti preko 11 pokazatelja. Pregled prioriteta u okviru Strateškog cilja 1. s pokazateljima izlaznih rezultata, izvorima, polaznom i ciljanom vrijednošću pokazatelja prikazan je u Tablici 18.

Tablica 88. Pregled prioriteta za Strateški cilj 1.

	Prioritet	Pokazatelji izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Strateški cilj 1.	1.1. Digitalizacija subjekata malog gospodarstva	Iznos bespovratnih sredstava za potporu MSP-ima i obrtima u procesu digitalne transformacije	FMRPO	270.000 KM	3.000.000 KM
		Broj od FMRPO podržanih projekata digitalne transformacije MSP-a i povećanja njihove konkurentnosti	FMRPO	15 projekata	120 projekata
	1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	Okvir za politike zaštite okoliša usmjerene na mala i srednja poduzeća (Poddimenzija 9.1)	FMRPO*	2,82	3,40
		Poticaji i instrumenti za ozelenjivanje malih i srednjih poduzeća (Poddimenzija 9.2)	FMRPO*	2,92	3,60

*Indeks MSP politika

3.1.1 Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata malog gospodarstva

Digitalizacija malog gospodarstva je jedan od osnovnih preduvjeta da gospodarstvo Federacije Bosne i Hercegovine (p)ostane konkurentno na inozemnom tržištu te da, kao takvo, bude stup razvoja Federacije Bosne i Hercegovine. Digitalizacija podrazumijeva korištenje suvremenih tehnologija u poslovnim procesima u cilju povećanja učinkovitosti i optimizacije troškova poslovanja, a potrebna je i kako bi gospodarstvo bilo u stanju adekvatno odgovoriti na potrebe tržišta. Subjekti malog gospodarstva imat će višestruke koristi od digitalizacije zbog svoje fleksibilnosti i agilnosti da relativno brzo usvoje promjene. Kako bi se digitalizacija gospodarstva uspješno provela, potrebno je usporedo raditi na razvoju digitalnih vještina zaposlenih u malom gospodarstvu, kao i na razvoju mreže konzultanata koji mogu biti značajna potpora procesu digitalizacije u nadolazećim godinama. Pored digitalizacije poslovnih procesa u subjektima malog gospodarstva, potrebno je poticati razvoj korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija u Federaciji Bosne i Hercegovine te promovirati IT zanimanja kao zanimanja budućnosti. Digitalizacija i fokus na razvijanje IT sektora omogućit će subjektima malog gospodarstva da budu konkurentniji na tržištu Europske unije. Međutim, za dodatno poticanje konkurentnosti potrebno je osigurati dovršavanje zakonodavnog i strateškog okvira za e-poslovanje i e-trgovinu te jačati kako unutarnje kapacitete tako i programe potpore koje provode različiti akteri i prilagoditi ih potrebama malog gospodarstva. Razvoj kreativnog sektora, također, će pridonijeti digitalizaciji subjekata malog gospodarstva, jer kreativni sektor donosi nove ideje u digitalni svijet ogledan u novim kreativnim proizvodima i uslugama.

Cilj prioriteta je ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća, poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja u softverskoj industriji te poticati razvoj kreativnog sektora FBiH. **Realizacija prioriteta** ostvarit će se kroz dovršavanje zakonodavnog i strateškog okvira za e-trgovinu kao i poticajne porezne politike i olakšice za poduzeća iz IT sektora, razvoj formalnih mehanizama za poticanje malih i srednjih poduzeća na digitalnu transformaciju te jačanje infrastrukturnih i drugih preduvjeta za razvoj kreativnog sektora u FBiH. Navedeno bi trebalo **rezultirati** etabliranjem IT sektora kao najperspektivnijeg i najbrže rastućeg sektora u FBiH, povećanim brojem inovativnih digitalnih rješenja te jačanju kreativnog sektora FBiH, koji će biti u funkciji razvoja konkurentnosti malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Prioritet se operacionalizira kroz tri mjere čije će se ostvarenje pratiti preko sedam pokazatelja, kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 19. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.1. Inovacije i digitalizacija poslovanja malog gospodarstva

Mjera	Pokazatelji	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Prioritet 1.1.	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća	E-trgovina (mala poduzeća 10 - 49 radnika)	EUROSTAT (BiH)*	20 (2019.) (BiH)	50
		E-trgovina (srednja poduzeća 50 - 249 radnika)	EUROSTAT (BiH)*	22 (2019.) (BiH)	50
	1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji	% godišnje promjene broja poduzeća u IT sektoru	FZS	10,70 (2019.)	20,00
		% godišnje promjene broja zaposlenih u poduzećima IT sektora	FZS	18,50 (2019.)	30,00

	% sudjelovanja bruto dodane vrijednosti IT sektora u BDP-u	FZS	1,2 (2019.)	4,00
1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora	Vrijednost u kreativnoj i kulturnoj industriji u 000 KM	FZS	472.190 (2018.)	800.000
	Broj zaposlenih u kreativnoj i kulturnoj industriji	FZS	16.355 (2019.)	25.000

* E-commerce sales (isoc_ec_eseln2)

3.1.2 Prioritet 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva

U skladu s aktualnom Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, jedna od okosnica razvoja malog gospodarstva u sljedećem razdoblju bit će i pružanje potpore na putu ka povećanoj energetskej učinkovitosti malih i srednjih poduzeća, kao i prijelaz na zelenu ekonomiju. Zelena ekonomija, odnosno stvaranje ekološko prihvatljivih proizvodnih procesa uz smanjeno korištenje prirodnih resursa te smanjenu proizvodnju otpada, predstavlja pravac razvoja gospodarstva, koji je već uvelike nazočan na području Europske unije. Zelena ekonomija, kao i energetska učinkovitost, čine načela koji subjektima malog gospodarstva pomažu optimizirati troškove svojih proizvodnih procesa. Sve navedeno na putu je zelene tranzicije koja kroz inovacije, razvoj novih proizvoda, povezivanje i institucije znanja, a preko politika i programa, stvara sustav prepoznavanja društvenih izazova i jačanja kapaciteta subjekata malog gospodarstva u kreiranju inovacija, koje će odgovoriti navedenim društvenim izazovima. U sljedećem razdoblju potrebno je, prije svega, širiti svijest i educirati subjekte malog gospodarstva o značaju i koristima zelene tranzicije za njihovo poslovanje. Također, nužno je jačati kapacitete svih relevantnih aktera uz jačanje okruženja u kojem se donose učinkovite politike potpore zelenoj tranziciji, a potom uspostaviti sustav pružanja potpore koji će uključivati mentorsko-savjetodavnu potporu, ali i poticati suradnju za prijelaz na zelenu ekonomiju. Ujedno nužno je olakšati pristup kreditnim sredstvima i subvencijama koje će omogućiti gospodarstvenicima i obrtnicima uspostavljanje takvog sustava u svom poslovanju. Nužno je i aktivno sudjelovanje u međunarodnim programima i inicijativama, uz promociju dobrih praksi, posebno u dijelu razvoja „zelenih vještina“ i otvaranja „zelenih radnih mjesta“.

Cilj prioriteta je razvijati okruženje koje olakšava zelenu tranziciju, jačati kapacitete svih relevantnih aktera i subjekata malog gospodarstva u tranziciji prema zelenoj ekonomiji te poticati razvoj i otvaranje novih „zelenih“ radnih mjesta uz unapređenje energetske učinkovitosti u malim i srednjim poduzećima. **Realizacija prioriteta**, između ostalog, ostvarit će se kroz razvijanje namjenskih programa financijske i tehničke potpore energetskej učinkovitosti iz javnih i privatnih sredstava, mjere za povećanje iskoristivosti energije kao i smanjenje emitiranja štetnih materija, promoviranje primjera najboljih praksi i naučenih lekcija poduzeća - lidera u realizaciji načela zelene ekonomije, uvođenje eko-oznaka radi promoviranja izrade, proizvodnje, marketinga i uporabe proizvoda sa smanjenim utjecajem na okoliš te promoviranje i daljnje unapređivanje kreditnih linija RB FBiH: „Kreditna linija za dugoročno kreditiranje projekata obnovljivih izvora energije“ i „Kreditnih linija za dugoročno kreditiranje poboljšanja energetske učinkovitosti“. Fokus će biti i na razvoju kapaciteta za zelenu ekonomiju, strateško planiranje i upravljanje timovima, kako bi se omogućile i podržale nove upravne prakse koje će omogućiti koordinirano i angažirano djelovanje. Navedeno bi trebalo **rezultirati** primjenom novih modela zelene ekonomije u BiH, unapređenjem konkurentnosti MSP-a uz smanjenje negativnog utjecaja poslovanja na okoliš, odnosno doprinos održivom razvoju malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiriju pokazatelja, kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 20. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva

	Mjera	Pokazatelji	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.2.	1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanje energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	Broj MSP-a koja su provela mjere energetske učinkovitosti u odnosu na ukupan broj MSP-a	FMRPO	0	1.200
		Uspostavljen fond za potporu projektima energetske učinkovitosti	FMERI, FMPU	Ne (2020.)	Da
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji	Provedba mjera za okvir politike zaštite okoliša usmjerene na mala i srednja poduzeća (Poddimenzija 9.1)	FMRPO*	2,60	3,25
		Praćenje i vrednovanje provedbe poticaja i instrumenata za ozelenjivanje malih i srednjih poduzeća (Poddimenzija 9.2.)	FMRPO*	1,80	2,60

*Indeks MSP politika

3.2 Prioriteti za Strateški cilj 2.

Strateški cilj 2.: „Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture“ operacionalizira se kroz tri prioriteta i sedam mjera, čije će se ostvarenje pratiti preko 13 pokazatelja. Pregled prioriteta s pokazateljima izlaznih rezultata, izvorom verifikacije podataka te polaznom i ciljanom vrijednošću prikazan je u Tablici 21.

Tablica 21. Pregled prioriteta za Strateški cilj 2.

	Prioritet	Pokazatelji izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Strateški cilj 2.	2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva	Regulatorni okvir za stvaranje MSP politike (Dimenzija 3)	FMRPO	2,72	4,00
		Iznos sredstava namijenjenih pokretanju pomoći novoosnovanim subjektima	FMRPO	970.000	3.500.000

	Broj subjekata malog gospodarstva koji su koristili usluge KGF-a u BiH na godišnjoj razini	FMRPO/ RB FBiH	400	1.500
2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	Poduzetničke vještine (Dimenzija 8a)	FMRPO*	2,72	3,50
	Broj novoosnovanih društvenih poduzeća u Federaciji Bosne i Hercegovine	FMRPO	0	20
2.3. Poduzetnička infrastruktura	Broj poduzetničkih inkubatora i tehnoloških parkova - subjekata poduzetničkih potpornih institucija na području Federacije Bosne i Hercegovine	FMRPO	14/5	17/8
	Broj poduzetničkih zona u Federaciji Bosne i Hercegovine	FMRPO	120	150

*Indeks MSP politika

3.2.1 Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva

Izazovno poslovno okruženje u kojem posluju subjekti malog gospodarstva, dodatno ugroženo pandemijom COVID-19 i posljedicama uzrokovanim ratnim događanjima u Ukrajini, traži značajno veću angažiranost i pomoć države u osiguravanju uvjeta za održavanje i razvoj poslovanja subjekata malog gospodarstva. Iako je malo gospodarstvo nositelj razvoja, ono je istovremeno i najznačajnije pogođeno poremećajima u globalnim lancima opskrbe, povećanju troškova energenata, troškova rada, ali i povećanju cijene zaduživanja u bankama. Stoga, potrebno je sustavno jačati poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva kroz pojednostavljivanje administrativnih procedura, suzbijanje neloyalne konkurencije, pružanje financijske i mentorske potpore razvoju poduzeća te olakšavanje pristupa financijskim sredstvima. Potrebno je raditi i na umrežavanju svih relevantnih sudionika kao što su federalna upravna tijela, obrtnička i gospodarska komora, znanstvenoistraživačke institucije, nadležna ministarstva te drugi subjekti i institucije čija je zadaća i zanimanje jačanje poduzetničkih kapaciteta radi osiguranja razmjene znanja i dobre prakse, dostupnosti informacija o mogućnostima financiranja poduzetničkih projekata te drugih informacija koje pridonose uspješnijem poslovanju. Posebno je potrebno podržavati poduzetnike koji nisu uspjeli održati poslovanje u „drugoj prilici“ i promovirati pozitivne primjere uspješnog ponovnog početka poslovanja.

Cilj prioriteta je ukloniti prepreke ulasku u poslovnu aktivnost i izlasku iz nje, kao i prepreke obavljanju poduzetničke aktivnosti, kako bi se potaklo osnivanje novih i očuvanje postojećih subjekata malog gospodarstva, ali i potaknula dinamika poduzetničke aktivnosti. Također, ovaj prioritet se fokusira na olakšanje pristupa kapitalu malih i srednjih poduzeća i obrta te razvijanju politika „druge prilike“ za poduzetnike, kako bi se izbjegao „gubitak poduzetničkog potencijala“ i prevladala „stigmatizacija“ poduzetnika koji su bankrotirali ili zatvorili svoja poduzeća zbog neuspjeha. **Realizacija prioriteta** ostvarit će se kroz harmonizaciju zakona, strategija i politika razvoja malog gospodarstva; uvođenje jednošalterskog sustava registracije poslovnih subjekata; provedbu sveobuhvatnih programa potpore osnivanju i razvoju poduzetničkih aktivnosti, koje uključuju financijsku kao i stručnu potporu kroz mentorstvo te pomoć pri povezivanju i umrežavanju s drugim poduzećima, ali i drugim akterima na tržištu; provedba programa edukacije i jačanja poduzetničkih vještina, kako bi se potaknulo brzo restrukturiranje i novi početak nakon

zatvaranja poduzeća; poticanje osnivanja kreditno-jamstvenih fondova s osiguranim jamstvima za pokretanje gospodarskih subjekata, kao i za razvoj poslovanja; te osiguranje preduvjeta za razvoj financiranja putem dioničkog kapitala i drugih oblika alternativnog financiranja u FBiH. Navedeno bi trebalo **rezultirati** unapređenjem okruženja za osnivanje i daljnji rast i razvoj subjekata malog gospodarstva, doprinoseći novom zapošljavanju, stvaranju dodatne vrijednosti, ekonomskom rastu i razvoju FBiH.

Prioritet se operacionalizira kroz tri mjere čije će se ostvarenje pratiti preko sedam pokazatelja, kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 22. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva

	Mjera	Pokazatelji	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.1.	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR FBiH)	Pokretanje poslovne aktivnosti, rang	WB	184/190 (2019.) (BiH)	100/190
		Financiranje malih i srednjih poduzeća, rang	WEF	106/141 (2019.) (BiH)	70/141
	2.1.2. Potpora i promocija druge prilike i brzog ponovnog početka	Promoviranje druge prilike (Poddimenzija 2.3)	FMRPO*	2,20	3,10
		Broj podržanih programa edukacije na godišnjoj razini usmjerenih na ponovno pokretanje poslovanja	FMRPO	0	5
	2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu	Donošenje Zakona o jamstvenom fondu	FMF/nadležna ministarstva za gospodarstvo	Ne	Da
		Pristup financijama za MSP (Dimenzija 6)	FMRPO*	3,34	4,00
		Ekosustav rizičnog kapitala (Poddimenzija 6.4.)	FMRPO*	1,53	2,90

*Indeks MSP politika

3.2.2 Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva

Usvajanje znanja o poduzetništvu, razvijanje kompetencija za stvaranje prilika, unošenje promjena u uvjetima složenosti te poticanje poduzetničkog ponašanja su načela koja moraju biti integrirana u sustave formalnog i neformalnog obrazovanja na razini Federacije Bosne i Hercegovine, kako bi se promovirala poduzetnička kompetencija i poticalo poduzetničko učenje. Poticanjem kreativnosti, inovacija i

poduzetničke sposobnosti doprinosit će se jačanju ljudskog kapitala, koji je u stanju rješavati probleme okoline u kojoj djeluje; razvoju društva temeljenog na znanju, stvaranju sposobnih stručnjaka, zapošljivih na tržištu rada. Kroz potporu razvoju poduzetničkog duha stvaraju se nove generacije uspješnih proaktivnih mladih ljudi koji, kroz primjenu navedene sposobnosti, stvaraju novu vrijednost na radnom mjestu u bilo kojem sektoru. Pored poticanja poduzetničkog učenja, kroz formalne i neformalne sustave obrazovanja, bit će neophodno jačati uvjete za samozapošljavanje i osnivanje poslovnih pothvata od strane mladih, žena i osoba umanjениh radnih sposobnosti. Upravo jedna od mogućnosti se osigurava kroz nastavak aktivnosti na sustavnom pristupu stvaranju uvjeta za razvoj društvenog poduzetništva u FBiH.

Cilj prioriteta je pružiti potporu razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere te pružiti potporu osnivanju i očuvanju poslovnih pothvata mladih i žena, kao i na području društvenog poduzetništva, kako bi se potaknule ranjive kategorije stanovništva na samozapošljavanje i samostalnost na tržištu rada. **Realizacija prioriteta** ostvarit će se kroz programe financijske potpore poduzetničkom učenju u institucijama svih razina obrazovanja u FBiH, promociju poduzetništva kao i dostupnih usluga potpore razvoju poduzetništva, uz redovito ažuriranje informacija o programima potpore i subvencijama za navedene namjene. Kroz programe obuka, financijske potpore i mentorstva, potaknut će se poduzetništvo ranjivih skupina stanovništva, a realizacija prioriteta obuhvatit će aktivnosti na provedbi zakonskih i podzakonskih akata iz područja društvenog poduzetništva.

Navedeno bi trebalo **rezultirati** unapređenjem primjene poduzetničke sposobnosti te povećanom broju održivih poslovnih pothvata mladih, žena i osoba umanjениh radnih sposobnosti, uz održive poslovne pothvate u području društvenog poduzetništva.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiriju pokazatelja, kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 9. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva

	Mjera	Pokazatelji	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.2.	2.2.1. Potpora razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Broj realiziranih edukativnih programa	FMRPO*	0	20
		Uspostavljen sustav akreditacije pružatelja usluga poslovne potpore	FMRPO	NE	DA
	2.2.2. Razvoj poduzetništva mladih, žena i društvenog	Poduzetništvo žena (Poddimenzija 1.2.)	FMRPO*	3,65	4,00

poduzetništva	Broj društvenih poduzeća podržanih kroz programe potpore FMRPO-a	FMRPO	0	30
	Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu žena u ukupnom broju podržanih MSP-a	FMRPO	35 %	45 %
	Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu mladih osoba (do 35 godina) u ukupnom broju podržanih MSP-a	FMRPO	35 %	45 %

*Indeks MSP politika

3.2.3 Prioritet 2.3. Poduzetnička infrastruktura

Poduzetnička infrastruktura obuhvaća poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije. Cilj, odnosno svrha razvoja i unapređenja poduzetničke infrastrukture, predstavlja poticanje gospodarskog rasta kroz planiranje i izgradnju poduzetničke infrastrukture u funkciji ravnomjernog regionalnog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, bržeg rasta poduzetništva i povećanja investicija i zaposlenosti unutar područja na kojem se poduzetnička infrastruktura planira, odnosno gradi. Poduzetničke zone su trenutno najzastupljeniji i najznačajniji oblik poduzetničke infrastrukture u Federaciji BiH, ali je u sljedećem razdoblju potrebno uložiti napor i daljnje sustavno razvijati infrastrukturu poduzetničkih zona uz razvoj mreže i kapacitiranje poduzetničkih potpornih institucija. Pored osnivanja novih poduzetničkih zona nužno je jačati infrastrukturu postojećih, ali ujedno i promovirati postojeće korisnike poduzetničkih zona, uz istovremeno i jačanje njihovih kapaciteta. Nužno je poticati povezivanje i suradnju subjekata poduzetničke infrastrukture i poduzeća u procesu razvoja proizvoda prema tržištima. Uz navedeno, potrebno je poticati i podržati osnivanje i razvoj poduzetničkih potpornih institucija, kako bi se pružila sveobuhvatnija potpora razvoju poduzetništva, a što je od ključnog značaja za sveukupni razvoj poduzetničke infrastrukture FBiH.

Cilj prioriteta je podržati i potaknuti razvoj i jačanje poduzetničke infrastrukture, kako bi se pružila sveobuhvatnija potpora razvoju poduzetništva. **Realizacija prioriteta**, između ostalog, ostvarit će se kroz finalizaciju aktivnosti na usvajanju Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi, provedbu programa potpore osnivanju novih i razvoju postojećih poduzetničkih zona, promoviranje uspostavljenih poduzetničkih zona i prilika koje nude za investitore, realizaciju potpore osnivanju novih poduzetničkih potpornih institucija posebno u JLS-e u kojima nema niti jedan vid JPP-a, te realizaciju potpore razvoju postojećih poduzetničkih potpornih institucija. Navedeno bi trebalo **rezultirati** povećanjem broja subjekata poduzetničke infrastrukture, povećanjem investicija na području FBiH, razvojem poslovanja i očuvanjem te stvaranjem novih radnih mjesta, a time i povećanjem BDP-a i povećanjem stupnja gospodarskog rasta i razvoja.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiriju pokazatelja, kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 24. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.3. Poduzetnička infrastruktura

	Mjera	Pokazatelji	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.3.	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona	Broj poslovnih subjekata u poduzetničkim zonama	FMRPO	1.200	1.500
		Razina ažuriranosti mrežnih stranica poslovnih zona Federacije	FMRPO	manje od 70 %	100 %
	2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija	Broj podržanih PPI-a sredstvima programa financijske potpore FMRPO (godišnje)	FMRPO	20	30
		Broj novoutemeljenih poduzetničkih potpornih institucija	FMRPO	0	5

3.3 Prioriteti za Strateški cilj 3.

Strateški cilj 3: „Inovacije i internacionalizacija malog gospodarstva“ operacionalizira se kroz dva prioriteta i četiri mjere, čije će se ostvarenje pratiti preko osam pokazatelja. Pregled prioriteta u okviru Strateškog cilja 3 s pokazateljima izlaznih rezultata, izvorima, polaznom i ciljanom vrijednošću pokazatelja prikazan je u Tablici 25.

Tablica 25. Pregled prioriteta za Strateški cilj 3.

	Prioritet	Pokazatelji izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Strateški cilj 3.	3.1. Inovacije poslovanja malog gospodarstva	% bruto domaćih izdataka za istraživanje i razvoj u poslovnom sektoru u BDP-u	FZS	0,05 (2018.)	0,09
		% tehnoloških inovativnih MSP-a u FBiH	FZS	39,74 (2018.)	50,00
	3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	Broj obrtnika izvoznika	FMRPO/UI NO BiH	0	1.000

	Integracija MSP-a u globalne lance vrijednosti (Poddimenzija 10.2)	FMRPO*	1,91	2,90
--	--	--------	------	------

*Indeks MSP politika

3.3.1 Prioritet 3.1. Inovacije malog gospodarstva

Osiguranje inovativnosti u uvjetima suvremenog poslovanja postaje prioritet za subjekte malog gospodarstva, kako bi osigurali, ali i ojačali svoj položaj na domaćem i inozemnom tržištu. U vezi s tim, nužno je osigurati financijsku potporu za inovacije MSP-a, potporu umrežavanju i javno-privatnoj suradnji, posebno u dijelu uspostave sektorskih mreža za unapređenje inovacija te potporu izgradnji infrastrukture, koja će biti u funkciji potpore inovacijama. Kreiranje uvjeta za inovativnost malog gospodarstva osigurava i uvjete za jačanje konkurentnosti i otpornosti malog gospodarstva. U tom kontekstu, značajno je kroz aktivnosti potpore poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a, kako bi se iskoristili dostupni programi potpore. Stoga, povećanje stupnja informiranosti i kapaciteta predstavnika MSP-a o pristupima navedenim programima dobiva posebno na značaju. Primijenjene orijentirane mreže trostruke spirale, odnosno inovativne mreže sa snažnim sudjelovanjem poslovnog sektora i snažnim naporima na suradnji u specifičnim lancima vrijednosti ili sektorima, trebale bi biti dodatna polazna točka. Fokus prioriteta je i na uspostavi sektorskih mreža za inovacije, koje bi trebale slijediti pretpostavke modela trostruke spirale i fokusirati se na određene sektore poput npr. drvoprerade, metaloprerade, tekstila ili drugih u kojima se nalaze motivirana poduzeća, orijentirana na inovacije, zainteresirana za traženje sinergije i mogućnosti za inovacije s obrazovnim institucijama. Te će mreže doprinijeti boljem razumijevanju prilika i izazova.

Cilj prioriteta je potaknuti i razviti preduvjete za povećanje inovativnosti subjekata malog gospodarstva približavajući ih suvremenim tokovima poslovanja i primjeni inovacija u FBiH. **Realizacija prioriteta** ostvarit će se kroz mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i suradnju, kako bi se omogućile inovacije u MSP-ima, kroz povezivanje MSP-a i znanstvenoistraživačkih institucija, a na temelju rezultata kreirali programi potpore i potaknula uspostava sektorskih mreža za inovacije. Uz uspostavu sektorskih mreža za inovacije, promovirat će se inovacijske mreže između proizvodnih i uslužnih IT poduzeća te uvesti tematske mreže (npr. za razvoj vještina, ozelenjivanje MSP-a ili energetske učinkovitost kao inovativan poslovni model). Pored navedenog, realizacija prioriteta ostvarit će se i kroz poticanje i kapacitiranje subjekata malog gospodarstva za sudjelovanje u EU i drugim programima suradnje za inovacije.

Navedeno bi trebalo **rezultirati** unapređenjem okruženja u kojem inovacije nastaju i razvijaju se, time i cjelokupnoj inovativnosti malog gospodarstva FBiH, ali i Bosne i Hercegovine, stvarajući dodanu vrijednost na tržištu i doprinoseći povećanju BDP-a i zaposlenosti.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiriju pokazatelja, kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 26. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.1. Inovacije malog gospodarstva

Mjera		Pokazatelji	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.1.	3.1.1. Potpora umrežavanju i izgradnji infrastrukture za potporu inovacijama u subjektima malog gospodarstva	Institucionalne usluge potpore državnih institucija za inovativna mala i srednja poduzeća (Poddimenzija 8b.2)	FMRPO*	1,84	3,00
		Iznos poticajnih sredstava FMRPO-a za inovacije na godišnjoj razini	FMRPO	0	100.000
	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a	Broj realiziranih programa edukacije za jačanje kapaciteta MSP-a u području upravljanja projektnim ciklusom na godišnjoj razini	GK FBiH	1	5
		Suradnja malih i srednjih poduzeća i istraživačkih institucija i prijenos tehnologije (Poddimenzija 8b.4)	FMRPO*	1,97	3,20

*Indeks MSP politika

3.3.2 Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti

Pojedine faze lanca vrijednosti se internacionalizacijom poslovanja preraspoređuju na različite geografske lokacije i time prevladavaju slabosti preraspodjele svih resursa u BiH u kojoj je teže ostvarivati inovacije, osiguravati financijske resurse, kadrove za sofisticirane poslove i posebno servisirati zahtjevno inozemno tržište. Tako se domaća baza (home base) gospodarskih subjekata širi izvan granica države i subjekti malog gospodarstva uživaju prednosti regionalnog, multinacionalnog ili transnacionalnog organiziranja i korištenja prilika za rast i razvoj. S tim u vezi, ovaj prioritet se fokusira na jačanje kapaciteta subjekata malog gospodarstva za ispunjavanje tržišnih uvjeta, zahtjeva i preferencija potrošača na izvoznim tržištima. Posebno je bitno mapirati i podržati lance vrijednosti kao motore razvoja s posebnim fokusom na mogućnost uključivanja subjekata malog gospodarstva FBiH u regionalne lance vrijednosti u zelenom gospodarstvu. Podržavat će se i lanci vrijednosti u vidu platforme za uključivanje sudionika u procese razvoja proizvoda i usluga, pri čemu će se poticati suradnja predstavnika MSP-a s velikim poduzećima, institucijama znanja, nevladinim sektorom, javnim institucijama i drugim relevantnim akterima, ali i međusektorska suradnja u cilju stvaranja dodatne vrijednosti i ostvarenja multiplicirajućih međusektorskih učinaka. Umrežavanje je posebno potrebno potaknuti kroz potporu nastupima na sajmovima, kako bi se dobile aktualne informacije o potrebama izvoznih tržišta, ali i integriralo s potencijalnim partnerima u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti. Značajno je jačati kapacitete strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija za pružanje potpore subjektima malog gospodarstva u uključivanju u regionalne i globalne lance vrijednosti, kako bi se uz ostale usluge potpore, osigurala sveobuhvatna potpora internacionalizaciji poslovanja subjekata malog gospodarstva FBiH.

Cilj prioriteta je osigurati potporu internacionalizaciji i pozicioniranju subjekata malog gospodarstva u globalnim i regionalnim lancima vrijednosti, temeljenu na specijalizaciji i drugim komparativnim prednostima. **Realizacija prioriteta** ostvarit će se kroz jačanje kapaciteta subjekata malog gospodarstva za detaljnu analizu i identifikaciju inozemnih tržišta, uz potporu zajedničkim nastupima na inozemnim tržištima, poticanje uspostave poslovnih modela temeljenih na platformama za suradnju, poticanje poslovnih suradnji unutar lanaca vrijednosti i niz drugih aktivnosti. Navedeno bi trebalo **rezultirati** poticanjem izvoza, razmjenom iskustava i uspostavom suradnje subjekata malog gospodarstva FBiH na globalnom i regionalnom tržištu, jačim partnerstvima unutar lanaca vrijednosti i time većoj otpornosti poslovnih subjekata na krize.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiriju pokazatelja, kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 27. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti

	Mjera	Pokazatelji	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.2.	3.2.1. Mapirati i podržati regionalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata razvoju poslovnog modela utemeljenog na platformama za suradnju	FMRPO	0	10
		Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za uključivanje u regionalne lance vrijednosti	FMRPO	0	10
	3.2.2. Potpora integraciji malih i srednjih poduzeća u globalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za sudjelovanje na regionalnim i međunarodnim sajmovima u cilju umrežavanja	FMRPO	0	5
		Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za uključivanje u globalne lance vrijednosti	FMRPO	0	10

Uspješnoj provedbi Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH doprinijet će i provedba pet strateških projekata kao intervencije najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva.

U nastavku se daje kratak opis, očekivani učinci i indikativni financijski okvir za pet strateških projekata kao intervencije od najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva.

4.1 Strateški projekt 1. Federalna agencija za razvoj malog gospodarstva

Federalna agencija za razvoj malog gospodarstva treba biti samostalna federalna upravna organizacija sa svojstvom pravne osobe, koja će se uspostaviti na temelju Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva. Agencija će biti najodgovornija federalna institucija za operacionalizaciju programa i projekata potpore razvoju malog gospodarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine. Na temelju kreiranih programa i projekata federalnih ministarstava i institucija, agencija će provoditi procedure raspisivanja javnih poziva za utrošak sredstava namijenjenih potpori razvoju subjekata malog gospodarstva, obavljati odabir korisnika, provoditi procedure vezane uz žalbe i izvješćivati federalna ministarstva i institucije o provedenim procedurama. Federalna agencija za razvoj malog gospodarstva bi, u cilju unapređenja razvoja malog gospodarstva, obavljala horizontalnu koordinaciju programa i projekata potpore na razini federalnih ministarstva i institucija, koje potiču razvoj poslovanja subjekata malog gospodarstva, ali i vertikalnu koordinaciju prema županijama i institucijama na razini Bosne i Hercegovine, zaduženim za razvoj subjekata malog gospodarstva i poduzetništva. Njena uloga će posebno doći do izražaja nakon usvajanja Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi kada će nužnost koordinacije aktivnosti razvoja i financiranja poslovnih zona od strane općina/gradova, županija i Federacije doći do punog izražaja, zbog racionalizacije troškova, podjele troškova financiranja razvoja u dužem vremenskom razdoblju i ravnomjernog razvoja poduzetničke infrastrukture na području Federacije Bosne i Hercegovine. Federalna agencija za razvoj malog gospodarstva mogla bi biti bitna institucija za olakšavanje pristupa kreditiranju za subjekte malog gospodarstva izdavanjem jamstava u operacionalizaciji sredstava Garancijskog fonda Federacije BiH. Pored navedenih poslova Federalna agencija za razvoj malog gospodarstva bi mogla obavljati poslove pružanja tehničke potpore svih odobrenih EU projekata subjektima malog gospodarstva u Federaciji BiH, a naročito investicijskih i inovacijskih projekata. Federalna agencija za razvoj malog gospodarstva, pored primarnog zadatka, pružala bi stručne usluge potpore subjektima malog gospodarstva u osnivanju, inovacijama, digitalizaciji, zelenom gospodarstvu, zapošljavanju i sl., kao i potporu poduzetništvu mladih, žena i društvenom poduzetništvu te bi obavljala promociju subjekata malog gospodarstva i obavljala druge poslove iz svoje nadležnosti. Prilikom utemeljenja Federalne agencije za razvoj malog gospodarstva bit će korisno pozvati se na iskustva Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG).

Očekivani učinci projekta: integrirana, transparentna, ekonomična, učinkovita, pojednostavljena i ubrzana operacionalizacija programa i projekata potpore razvoju malog gospodarstva; olakšan pristup i procedure kreditiranju i izdavanju jamstava za kreditiranje subjekata malog gospodarstva; transparentna provedba svih odobrenih investicijskih i inovacijskih projekata EU-a.

Indikativni financijski okvir: visina potrebnih sredstava ovisit će od konačnog opredjeljenja osnivača u pogledu propisanih nadležnosti, broja potrebnih zaposlenika, opredjeljenja hoće li se preraspoređivati ili zapošljavati novi zaposlenici i sl.

4.2 Strateški projekt 2. Digitalizacija i zelena ekonomija

Europska unija definirala je digitalnu transformaciju kao jedan od glavnih prioriteta, a Europski parlament podržava oblikovanje politika, kojima se jačaju europski kapaciteti u području novih digitalnih tehnologija; otvaraju nove mogućnosti za poduzeća i potrošače; podržava zelena tranzicija EU-a i postojanje klimatske neutralnosti do 2050. godine; podržavaju digitalne vještine građana i osposobljavanje radnika te pruža potpora u digitalizaciji javnih usluga, čime se istovremeno doprinosi i poštovanju temeljnih prava i vrijednosti. U skladu s ovim prioritetima EU-a, jedan od strateških projekata jeste i Digitalizacija i zelena ekonomija, koji dodatno naglašava i oslikava opredjeljenje Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta i Vlade Federacije Bosne i Hercegovine k ostvarenju navedenih ciljeva, a koji su prepoznati i u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2021. - 2027. godine. Europska unija podržava digitalni napredak kroz niz mehanizama u kojima su digitalna i tranzicija ka zelenoj ekonomiji jedni od prioriteta, a što ujedno čini i jednu od mogućnosti financiranja i provedbe ovog strateškog projekta.

Kroz definiranje Okvira politika za inovacije i zelenu ekonomiju u MSP-a definirat će se postulati za donošenje politika, programa i projekata usmjerenih ka digitalizaciji i zelenoj ekonomiji u subjektima malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine te stvoriti okvir provedbe aktivnosti, njihovog financiranja, praćenja i vrednovanja. Poseban fokus bit će na uspostavljanju infrastrukture potpore za inovacije i zelenu ekonomiju malih i srednjih poduzeća u Federaciji BiH, kako bi se podržale istraživačko-razvojne i inovacijske aktivnosti. Uvažavajući činjenicu da MSP u Federaciji Bosne i Hercegovine općenito zaostaju u pogledu usvajanja novih tehnologija za povećavanje produktivnosti, kao i potrebu osiguravanja da MSP-i razumiju što zahtijeva rad u „novoj realnosti“ i da se prihvaćanjem novih tehnologija povećava njihov potencijal za rast te njihova konkurentnost u fazi oporavka realizacijom ovog projekta, između ostalog, poticat će se digitalna transformacija MSP-a, te transformacija njihovih poslovnih modela utemeljenih na prednostima digitalizacije. Posebno će biti naglašena potpora korištenju digitalnih rješenja i prateće opreme s ciljem optimizacije procesa, operacija, organizacije poslovanja i odnosa s kupcima u smislu digitalne transformacije. Također, naglasak će biti na usavršavanju ljudskih resursa neophodnih za vođenje i unapređenje procesa digitalne transformacije MSP-a te savjetodavnim uslugama za cjelokupni proces digitalne transformacije, koje bi bile usmjerene izravno na korisnika. Izgradnjom kapaciteta svih relevantnih aktera i ciljnih skupina, kao i poticanjem njihove međusobne suradnje, realizirat će se aktivnosti na zelenom oporavku te podržavati gospodarski subjekti u prepoznavanju društvenih izazova čija rješenja vode ka inovacijama.

Očekivani učinci projekta ogledaju se u povećanom stupnju digitalizacije subjekata malog gospodarstva FBiH, inovativnosti i ozelenjivanja, približavajući se time trendovima i uvjetima Europske unije, ali i povećanoj vrijednosti BDP-a Federacije Bosne i Hercegovine.

Indikativni financijski okvir: projekt će primarno biti financiran kroz provedbu mjera 1.1.1., 1.1.2., 1.2.1. i 1.2.2., ali i kroz druge aktivnosti i projekte usmjerene k navedenoj oblasti. Od ukupnog iznosa sredstava vrijednosti projekta, 80 % planirano je iz sredstava Proračuna FBiH, a 20 % od međunarodnih programa.

4.3 Strateški projekt 3. Znanstvenotehnološki parkovi - instrumenti ubrzanog razvoja malog gospodarstva

Znanstvenotehnološki parkovi su nesumnjivo najrazvijeniji oblik poduzetničkih potpornih institucija čijom uspostavom i razvojem Federacija BiH želi ostvariti brži i ravnomjerniji gospodarski razvoj.

Znanstvenotehnološki parkovi povezuju teorijska i primijenjena znanja te daju institucionalno-pravne okvire za rast i razvoj novih oblika poduzetništva. Samim tim imaju izniman utjecaj na rast i razvoj općina/gradova, županija i Federacije BiH. Osnivaju se i razvijaju u suradnji s visokoobrazovnim institucijama te na taj način predstavljaju vezu između znanja, obrazovanja, visoke tehnologije i poduzetništva. U njihovom je radu naglasak upravo na razvoju i znanstvenoistraživačkom radu na području novih tehnologija. Djelujući na taj način prenose tehnologiju, nova znanja i vještine krajnjim korisnicima. Iznimno su bitni za razvoj suvremenih industrija, kao i u konačnici njihov opstanak. Stanarima nude potpore u formi zaokružene cjeline, od poslovnog prostora, opreme, intelektualnih usluga, a sve uz minimalnu financijsku participaciju te u konačnici pomažu kod ostvarivanja poslovnih kontakata. Dakle, znanstvenotehnološki parkovi imaju visok potencijal u razvoju malih i srednjih poduzeća orijentiranih na visoke tehnologije, s obzirom na to da upravo takva poduzeća imaju najbolju mogućnost brzog prilagođavanja novonastalim uvjetima poslovanja. Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta opredjeljenjem za snažnu potporu uspostavi znanstvenotehnoloških parkova u većem broju županija prati suvremene trendove i praksu zemalja Europske unije.

Očekivani učinci projekta ogledaju se u povećanom broju visokotehnoloških poduzeća, rastu zaposlenosti, čvršćem povezivanju istraživačkih i obrazovnih institucija s poslovnim subjektima u gospodarstvu, povećanoj inovativnosti i konkurentnosti subjekata malog gospodarstva, ubrzanju digitalizacije malih i srednjih poduzeća, podizanju znanstvenih i kulturnih standarda, restrukturiranju industrija, ubrzanju razvoja općina, gradova i županija u Federaciji BiH.

Indikativni financijski okvir: primarno će biti financiran kroz provedbu 2.3.2. podržavajući uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija. Realizacija projekta će se financirati sredstvima iz Proračuna FBiH i sredstvima fondova EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostalih međunarodnih izvora.

4.4 Strateški projekt 4. Internacionalizacija MSP-a

Uvažavajući značaj internacionalizacije poduzeća i rukovodeći se nalazima Indeksa politika za MSP na Zapadnom Balkanu, kao jedan od strateških projekata na području malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine definiran je i projekt Internacionalizacija MSP-a kao višesektorske teme i područja, kojoj je potrebno dati poseban značaj. Subjekti malog gospodarstva se suočavaju s brojnim preprekama u procesu internacionalizacije svog poslovanja, a koji mogu uključivati nedovoljnu razinu informiranosti, nedovoljno razvijene ljudske resurse za internacionalizaciju poslovanja, nedostatak kapitala, nerazvijene kanale distribucije, logistike i dr. Stoga, potpora vladinih institucija u vidu promocije izvoza, potpora integraciji u regionalne i globalne lance vrijednosti, potpora uvođenju sustava e-trgovine različitim programima jačanja konkurentnosti MSP-a može značajno doprinijeti razvoju ovog aspekta poslovanja poduzeća. S druge strane, rad na unapređenju regulatornog okvira, posebno u dijelu uklanjanja prepreka za poslovanje i internacionalizaciju, olakšanje procedura, ali i potpora unapređenju pristupa informacijama; logistička potpora za uspostavljanje kontakata s vanjskim kupcima i prodavačima; potpora u standardizaciji i certifikaciji; jačanje infrastrukture za razvoj proizvoda, koji zadovoljavaju potražnju na međunarodnom tržištu samo su neke od planiranih aktivnosti. Jačanje lanaca vrijednosti s posebnim fokusom na jačanje ljudskog kapitala u tim lancima vrijednosti, pri tome dobiva na posebnom značaju. Kreiranje okvira politika internacionalizacije MSP-a jedna je od planiranih aktivnosti koja će za cilj imati promoviranje ciljanih programa, koji sveobuhvatno procjenjuju potrebe i potencijal MSP-a za internacionalizaciju, baziraju aktivnosti na procijenjenim potrebama i potencijalu i potiču uključivanje u regionalne i globalne lance vrijednosti.

Očekivani učinci projekta ogledaju se u povećanom stupnju internacionalizacije poslovanja subjekata malog gospodarstva FBiH, povećanom izvozu te povećanju dodane vrijednosti proizvoda i usluga MSP-a, ali i povećanju vrijednosti BDP-a Federacije Bosne i Hercegovine.

Indikativni financijski okvir: primarno će biti financiran kroz provedbu mjera 3.2.1., 3.2.2., ali i kroz druge aktivnosti i projekte usmjerene k navedenom području. Od ukupnog iznosa sredstava vrijednosti projekta, 80 % planirano je iz sredstava Proračuna FBiH, a 20 % od međunarodnih programa.

4.5 Strateški projekt 5. Garancijski fond FBiH

Garancijski fond je instrument pomoći Vlade Federacije Bosne i Hercegovine uspostavljen 2020. godine kao odgovor na izazove i poteškoće s kojima su se suočili gospodarski subjekti u Federaciji BiH tijekom pandemije COVID-19. Inicijalni portfelj, odnosno skup kreditno-garancijskih programa Garancijskog fonda, iznosio je 100.000.000 KM te je uvedeno pet kreditno-garancijskih programa i to: kreditno-garancijski program za poljoprivredu i prehrambenu industriju; kreditno-garancijski program za mikro, mala i srednja poduzeća; kreditno-garancijski program za obrtnike i ostale samostalne gospodarske djelatnosti; kreditno-garancijski program za izvoznike te kreditno-garancijski program za velika poduzeća. Razvojna banka Federacije BiH, u ime i za račun Federacije Bosne i Hercegovine, izdaje jamstva ovog Fonda komercijalnim bankama kao instrument osiguranja 50 % glavnice kredita, kojeg komercijalna banka odobri svom klijentu, uz regresiranje kamata kao dodatnom vidu potpore. Radi se o izuzetno značajnom instrumentu potpore gospodarstvenicima u Federaciji BiH za kojeg je iskazano izuzetno zanimanje i prepoznat je kao mogućnost potpore razvojnom investiranju gospodarskih subjekata. Ujedno, radi se o strateškom projektu za Federaciju BiH i njeno malo gospodarstvo s obzirom na otežan pristup kapitalu obrtnika i malih i srednjih poduzeća, posebno u početnim fazama poslovanja. Dodatno, ublažavanjem rizika potiče se investicijski potencijal poslovnih subjekata te se potiču investicije pa je u nadolazećem planskom razdoblju nužno povećavati garancijski portfelj, jačati kapacitete njegovog upravljanja, promocije i diseminacije ostvarenih učinaka i rezultata, ali i diversificirani kreditno-jamstvene linije na temelju vrednovanja i povratnih informacija gospodarstvenika i procjene njihovih potreba.

Očekivani učinci projekta ogledaju se u povećanom stupnju investiranja gospodarskih subjekata Federacije Bosne i Hercegovine čime se i povećanju investicija, zaposlenost, bolja produktivnost, inovativnost i konkurentnost gospodarskih subjekata, a u krajnjem i povećanju BDP-a Federacije Bosne i Hercegovine.

Indikativni financijski okvir: primarno će biti financiran kroz provedbu mjere 2.1.3., ali i kroz druge aktivnosti u okviru predmetnog projekta. Realizacija projekta u potpunosti će se financirati sredstvima iz Proračuna FBiH.

5 Indikativni finansijski okvir

Indikativni finansijski okvir provedbe Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine razdoblje 2022.-2027. godina sadrži pregled finansijskog okvira prema strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama kao i strateškim projektima u navedenom planskom razdoblju prikazan u Tablici 28. Vrijednosti projekata su iskazane u milijunima KM.

Tablica 28. Indikativni finansijski okvir provedbe Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH za razdoblje 2022. - 2027. godine

Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mjere		Indikativni finansijski okvir (IFO) Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2022. - 2027. godine					
		Udio u ukupnom iznosu (%)	Udio u proračunu FMRPO (%)	Ukupno u mil. KM	Proračun FMRPO u mil. KM	Ostali izvori	
						Iznos u mil. KM	Naziv potencijalnog izvora
SC .1.	Veća konkurentnost malog gospodarstva temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenom kružnom gospodarstvu	34,6 %	30,3 %	110,2	40,9	69,3	
PR. 1.1.	Digitalizacija poslovanja malog gospodarstva	18,3 %	14,0 %	58,2	18,9	39,3	
1.1.1.	Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća (Mjera 1.1.2. SR FBiH)			2,2	0,2	2,0	FMT, FMPIK, RB FBiH, FMERI, GK FBiH, UNDP, GIZ i ostali izvori
1.1.2.	Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji (Mjera 1.1.5. SR FBiH)			32,0	10,7	21,3	FMT, FMPIK, RB FBiH, FMERI, GK FBiH, UNDP, GIZ i ostali izvori
1.1.3.	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR FBiH)			24,0	8,0	16,0	FMKS, FMOiT, FMON, Dizajn centar, FMF, FMERI, fondovi EU-a UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
PR. 1.2.	Zelena tranzicija malog gospodarstva	16,3 %	16,3 %	52,0	22,0	30,0	
1.2.1.	Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)			17,0	7,0	10,0	Županijska ministarstva, FMRPO, JLS, FMERI, fondovi EU-a UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
1.2.2.	Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji			35,0	15,0	20,0	Županijska ministarstva nadležna za područja malog gospodarstva, FMPO, JLS, FMERI, fondovi EU-a UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
SC. 2.	Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	49,8 %	48,0 %	158,8	64,7	94,1	

PR. 2.1.	Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva	20,6 %	15,0 %	65,8	20,2	45,6	
2.1.1.	Olakšati i ubrzati proces ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR FBiH)			31,2	10,4	20,8	FMERI, FMF, FMPU, RB FBiH, FMP, UP FBiH, FERK, elektroprivrede, županijske vlade, općinski sudovi, JLS
2.1.2.	Potpore i promocija druge prilike i brzog ponovnog početka			14,6	1,8	12,8	FMPU, FMERI, FZZZ
2.1.3.	Osigurati bolji pristup kapitalu			20,0	8,0	12,0	FMF, RB FBiH, GK FBiH, OK FBiH, fondovi EU-a, WB-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
PR.2.2.	Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	4,7 %	4,8 %	15,0	6,5	8,5	
2.2.1.	Potpore razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere			5,0	2,5	2,5	FMON, županijska ministarstva obrazovanja, GK FBiH, OK FBiH
2.2.2.	Razvoj poduzetništva mladih, žena i društvenog poduzetništva			10,0	4,0	6,0	FMRSP, FZZZ, GC FBiH, GK FBiH, fondovi EU-a UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
PR. 2.3.	Poduzetnička infrastruktura	24,5 %	28,2 %	78,0	38,0	40,0	
2.3.1.	Podržavati uspostavu i razvoj poslovnih zona			62,0	30,0	32,0	Županijska ministarstva nadležna za područje malog gospodarstva, JLS, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
2.3.2.	Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija			16,0	8,0	8,0	Županijska ministarstva nadležna za područje malog gospodarstva, JLS, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
SC. 3.	Inovacije i Internacionalizacija malog gospodarstva	15,6 %	21,7 %	49,8	29,3	20,5	
PR. 3.1.	Inovacije poslovanja malog gospodarstva	8,1 %	11,1 %	25,8	15,0	10,8	
3.1.1.	Potpore umrežavanju i izgradnji infrastrukture za potporu inovacijama u subjektima malog gospodarstva			13,0	8,5	4,5	FMERI; GK FBiH; fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori *
3.1.2.	Poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a			12,8	6,5	6,3	GK FBiH, poduzetničke potporne institucije, fondovi EU-a, WB-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
PR. 3.2.	Globalni i regionalni lanci vrijednosti	7,5 %	10,6 %	24,0	14,3	9,7	
3.2.1.	Mapirati i podržati regionalne lance vrijednosti			12,0	7,8	4,2	FMERI, županijska ministarstva nadležna za područje malog gospodarstva, fondovi

							EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
3.2.2.	Potporna integraciji malih i srednjih poduzeća u globalne lance vrijednosti			12,0	6,5	5,5	GK FBiH, OK FBiH, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
	UKUPNO STRATEGIJA	100,0 %	100,0 %	318,8	134,9	183,9	
	% sudjelovanja izvora sredstava			100,0 %	42,3 %	57,7 %	

*Za pokretanje i uspostavu HUB-ova sredstva u iznosu od 450.000 eura u 2023. i 300.000 eura u 2024. godini financirat će se u sklopu EU IPA projekta „Inovacije i digitalizacija u malim i srednjim poduzećima“, kojeg provodi GIZ.

6 Sažeti pregled Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH

	Pokazatelj	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost	Ukupno (KM)	Proračun institucije (KM)	Ostali izvori (KM)
Strateški cilj 1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji	Bruto dodana vrijednost po zaposlenom u FBiH, KM	40.433	50.000	110.200.000	40.900.000	69.300.000
	MSP u zelenoj ekonomiji (Dimenzija 9)	2,92	3,50			
	Prosječan ukupan godišnji prihod MSP-a po zaposlenom u FBiH	168.000 (2021.)	200.000			
PRIORITET 1.1. Digitalizacija subjekata malog gospodarstva	Iznos bespovratnih sredstava za potporu MSP-ima i obrtima u procesu digitalne transformacije	270.000	3.000.000	58.200.000	18.900.000	39.300.000
	Broj podržanih projekata digitalne transformacije MSP-a i povećanja njihove konkurentnosti od FMRPO-a	15 projekata	120 projekata			
Mjera 1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća (Mjera 1.1.2. SR FBiH)	E-trgovina (mala poduzeća 10-49 zaposlenih)	20 (2019., BiH)	50	2.200.000	200.000	2.000.000
	E-trgovina (srednja poduzeća 50 -249 zaposlenih)	22 (2019., BiH)	50			
Mjera 1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji (Mjera 1.1.5. SR FBiH)	% godišnje promjene broja poduzeća u IT sektoru	10,7 (2019.)	20	32.000.000	10.700.000	21.300.000
	% godišnje promjene broja zaposlenih u poduzećima IT sektora	18,5 (2019.)	30			
	% sudjelovanja bruto dodane vrijednosti IT sektora u BDP-u	1,2 (2019.)	4,00			
Mjera 1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR FBiH)	Vrijednost u kreativnoj i kulturnoj industriji, u 000 KM	472.190 (2018.)	800.000	24.000.000	8.000.000	16.000.000
	Broj zaposlenih u kreativnoj i kulturnoj industriji	16.355 (2019.)	25.000			
PRIORITET 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	Okvir za politike zaštite okoliša usmjerene na mala i srednja poduzeća (Poddimenzija 9.1)	2,82	3,40	52.000.000	22.000.000	30.000.000

	Poticaji i instrumenti za ozelenjivanje malih i srednjih poduzeća (Poddimenzija 9.2)	2,92	3,60			
Mjera 1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanje energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	Broj MSP-a koji su proveli mjere energetske učinkovitosti u odnosu na ukupan broj MSP-a	0	1.200	17.000.000	7.000.000	10.000.000
	Uspostavljen fond za potporu projektima energetske učinkovitosti	Ne (2020.)	Da			
Mjera 1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji	Broj podržanih subjekata malog gospodarstva na putu ka zelenoj tranziciji	0	800	35.000.000	15.000.000	20.000.000
	Iznos sredstava namijenjenih za pomoć subjektima malog gospodarstva za projekte na putu ka zelenoj tranziciji iz proračuna FMRPO-a	0	1.000.000			
Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	Broj malih i srednjih poduzeća koja su predala završni račun na 1000 stanovnika	10,90 (2021.)	11,34	158.800.000	64.700.000	94.100.000
	Broj obrta na 1000 stanovnika	24,62	27,80			
	Poduzetničko učenje i poduzetništvo žena (Dimenzija 1)	3,23	3,50			
PRIORITET 2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva	Regulatorni okvir za stvaranje MSP politike (Dimenzija 3)	2,72	4,00	65.800.000	20.200.000	45.600.000
	Iznos sredstava namijenjenih pokretanju pomoći novoosnovanim subjektima	970.000	3.500.000			
	Broj subjekata malog gospodarstva koji su koristili usluge KGF-a u FBiH na godišnjoj razini	400	1.500			
Mjera 2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR FBiH)	Pokretanje poslovne aktivnosti, rang	184/190 (2019.) (BiH)	100/190	31.200.000	10.400.000	20.800.000
	Financiranje malih i srednjih poduzeća, rang	106/141 (2019.) (BiH)	70/141			
Mjera 2.1.2. Potpora i promocija druge prilike i brzog ponovnog početka	Promoviranje druge prilike (Poddimenzija 2.3)	2,20	3,10	14.600.000	1.800.000	12.800.000
	Broj podržanih programa edukacije na godišnjoj razini usmjerenih na ponovno pokretanje poslovanja	0	5			
	Donošenje Zakona o jamstvenom fondu	Ne	Da	20.000.000	8.000.000	12.000.000

Mjera 2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu	Pristup financijama za MSP (Dimenzija 6)	3,34	4,00			
	Ekosustav rizičnog kapitala (Poddimenzija 6.4)	1,53	2,90			
PRIORITET 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	Poduzetničke vještine (Dimenzija 8a)	2,72	3,50	15.000.000	6.500.000	8.500.000
	Broj novoosnovanih društvenih poduzeća u FBiH	0	20			
Mjera 2.2.1. Potpora razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Broj realiziranih edukativnih programa	0	20	5.000.000	2.500.000	2.500.000
	Uspostavljen sustav akreditacije pružatelja poslovnih usluga potpore	Ne	Da			
Mjera 2.2.2. Razvoj poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu žena u ukupnom broju podržanih MSP-a	35 %	45 %	10.000.000	4.000.000	6.000.000
	Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu mladih osoba (do 35 godina) u ukupnom broju podržanih MSP-a	35 %	45 %			
	Broj društvenih poduzeća podržanih kroz programe potpore FMRPO-a	0	30			
PRIORITET 2.3. Poduzetnička infrastruktura	Broj poduzetničkih inkubatora i tehnoloških parkova - subjekata poduzetničkih potpornih institucija na području FBiH	14/5	17/8	78.000.000	38.000.000	40.000.000
	Broj poslovnih subjekata u poduzetničkim zonama	1.120 (2020.)	3.000			
Mjera 2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona	Broj poduzetničkih zona u Federaciji Bosne i Hercegovine	120	150	62.000.000	30.000.000	32.000.000
	Razina ažuriranosti mrežnih stranica poslovnih zona Federacije Bosne i Hercegovine	70 %	100 %			
Mjera 2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija	Broj podržanih PPI-a sredstvima programa financijske potpore FMRPO- a	20	30	16.000.000	8.000.000	8.000.000
	Broj novouspostavljenih poduzetničkih potpornih institucija	0	5			
Strateški cilj 3. Inovacije i Internacionalizacija	% inovativno aktivnih poduzeća u inovativnim poduzećima FBiH	60,2 %	65 %	49.800.000	29.300.000	20.500.000

malog gospodarstva	Broj inovativno aktivnih malih i srednjih poduzeća FBiH	2,346	2,950			
	Internacionalizacija malih i srednjih poduzeća (Dimenzija 10)	2,79	3,50			
PRIORITET 3.1. Inovacije poslovanja malog gospodarstva	% bruto domaćih izdvajanja za istraživanje i razvoj u poslovnom sektoru u BDP-u	0,05 (2018.)	0,9	25.800.000	15.000.000	10.800.000
	% tehnoloških inovativnih MSP-a	39,74 (2018.)	50			
Mjera 3.1.1. Potpora umrežavanju i suradnji za unapređenje inovacija subjekata malog gospodarstva	Institucionalne usluge potpore državnih institucija za inovativna mala i srednja poduzeća (Poddimenzija 8b.2)	1,84	3,00	13.000.000	8.500.000	4.500.000
	Iznos poticajnih sredstava FMRPO-a za inovacije na godišnjoj razini	0	100.000			
Mjera 3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a	Broj realiziranih programa edukacije za jačanje kapaciteta MSP-a u oblasti PCM-a na godišnjoj razini	1	5	12.800.000	6.500.000	6.300.000
	Suradnja malih i srednjih poduzeća i istraživačkih institucija i prijenos tehnologije (Poddimenzija 8b.4)	1,97	3,20			
PRIORITET 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	Broj obrtnika izvoznika	0	1.000	24.000.000	14.300.000	9.700.000
	Integracija MSP-a u globalne lance vrijednosti (Poddimenzija 10.2)	1,91	2,90			
Mjera 3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata razvoju poslovnog modela utemeljenog na platformama za suradnju	0	10	12.000.000	7.800.000	4.200.000
	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za uključivanje u regionalne lance vrijednosti	0	10			
Mjera 3.2.2. Potpora integraciji malih i srednjih poduzeća u globalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za sudjelovanje na regionalnim i međunarodnim sajmovima u cilju umrežavanja	0	5	12.000.000	6.500.000	5.500.000
	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za uključivanje u globalne lance vrijednosti	0	10			

Poštujući odredbe regulatornog okvira za planiranje i upravljanje razvojem, prije svega Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH³⁵, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je uspostavila sustav za učinkovito upravljanje razvojem. Formalnu funkciju tijela za razvojno planiranje i upravljanje razvojem na razini Federacije Bosne i Hercegovine ima Federalni zavod za programiranje razvoja, dok su uspostavljena i funkcionalna druga tijela, odnosno koordinacijski i participativni mehanizmi - Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem Federacije BiH. U svrhu učinkovite provedbe, ali i praćenja ostvarenja i izvješćivanja o realizaciji Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH, nužno je u nadolazećem planskom razdoblju osigurati bolju horizontalnu, ali i vertikalnu koordinaciju i raditi na osnaživanju uloge pojedinačnih ministarstava i drugih tijela uprave na razini Federacije Bosne i Hercegovine, ali i županija u procesu razvojnog planiranja u sektoru malog gospodarstva. Navedeno će se dijelom osigurati i kroz primjenu Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, praćenju i izvješćivanju u Federaciji Bosne i Hercegovine, a koja osigurava jedinstven pristup u izradi trogodišnjih i godišnjih planova rada, kao i godišnjih izvješća o radu svih tijela javne uprave uz usuglašavanje programa rada s planovima vezanim uz provedbu integriranih strategija razvoja, ali i sektorskih strategija, kakva je Strategija razvoja malog gospodarstva FBiH. Od posebnog značaja bit će i uspostava funkcionalnog sustava praćenja ostvarenja definiranih pokazatelja u ministarstvima i drugim tijelima uprave Federacije Bosne i Hercegovine, županijama i jedinicama lokalne samouprave, kako bi se osiguralo učinkovito praćenje dostignuća strateških intervencija, a time i poduzimanje korektivnih radnji i/ili korigiranje definiranih pokazatelja.

Provedba sektorske strategije razvoja propisana je Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH. U skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH federalno tijelo uprave, u ovom slučaju Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, koordinira izradu Strategije razvoja malog gospodarstva, dok Federalni zavod za programiranje razvoja sudjeluje u njenoj izradi i osigurava njeno usuglašavanje sa Strategijom razvoja Federacije BiH. Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta će u skladu s odredbama Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju koordinirati izradu akcijskog plana provedbe ove sektorske Strategije svake planske godine po načelu 1+2. Navedeni akcijski plan je temelj *planiranja*, odnosno izrade trogodišnjega plana rada Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, kao i temelj za pregled i uvrštavanje u trogodišnje planove rada ostalih federalnih tijela uprave, definiranih nositelja provedbe mjera iz Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH, koje time postaju programi u trogodišnjem odnosno godišnjem planu rada federalnog tijela uprave.

Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, u organizaciju poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u federalnim tijelima uprave, propisuje i provedbu *praćenja, vrednovanja i izvješćivanja o realizaciji sektorskih strategija* Federacije prema utvrđenim i javno dostupnim razvojnim indikatorima. Članak 14. stavak (1) Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH propisuje monitoring kao sustavno i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i pokazatelja radi mjerenja napretka realizacije strateških i provedbenih dokumenata,

³⁵ Službene novine Federacije BiH, broj 32/17

u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih ispravki i izvješćivanja o ostvarenim rezultatima. S tim u vezi, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta bit će zaduženo za praćenje provedbe Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH.

Izvješće o provedbi Strategije razvoja malog gospodarstva Federacije Bosne i Hercegovine izrađuje Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, u skladu s odredbama članka 7. točka g) i članka 9. točka f) Zakona o planiranju razvoja i upravljanju razvojem FBiH do kraja lipnja svake godine za prethodnu godinu.

Tablica 29. Pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvješćivanje i vrednovanje Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH

Osnovne aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvješćivanje i vrednovanje Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH	
Aktivnosti(*)	Nadležnost (tko?)
Priprema mehanizama i alata za praćenje i izvješćivanje o ostvarenju Strategije razvoja malog gospodarstva (uključujući i lokalizirane ciljeve održivog razvoja BiH)	Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra Sudionici procesa: ostali djelatnici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta u suradnji s Federalnim zavodom za programiranje razvoja
Izrada akcijskog plana za provedbu Strategije 1+2	Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra Sudionici procesa: ostali djelatnici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta u suradnji s Federalnim zavodom za programiranje razvoja
Priprema trogodišnjeg i godišnjeg plana rada FMRPO-a, uključujući projekte iz Strategije razvoja malog gospodarstva i vezane redovite aktivnosti	Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra Sudionici procesa: ostali djelatnici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Usklađivanje trogodišnjeg i godišnjeg plana rada FMRPO-a s usvojenim DOB-om odnosno proračunom	Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra Sudionici procesa: ostali djelatnici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Praćenje i privlačenje vanjskih izvora financiranja mjera i aktivnosti iz Strategije razvoja malog gospodarstva	Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra Sudionici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta u suradnji s Federalnih zavodom za programiranje razvoja
Praćenje provedbe Strategije razvoja malog gospodarstva	Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra Sudionici procesa: ostali djelatnici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Izrada godišnjeg izvješća o radu FMRPO-a	Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra Sudionici procesa: ostali djelatnici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Priprema i razmatranje Izvješća o provedbi Strategije razvoja malog gospodarstva	Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra Sudionici procesa: ostali djelatnici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta.

<p>Ostale bitne aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ uspostavljanje i unapređenje međusektorske suradnje▪ pokretanje procesa vrednovanja Strategije	<p>Nositelj procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – tajnik i pomoćnici ministra</p> <p>Sudionici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta</p>
--	--

8.1. Usklađenost Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH s ostalim strateškim dokumentima

Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2021. - 2027.		
Prioritet	Mjera	Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2021. - 2027.
Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata malog gospodarstva	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća	Prioritet 1.1. Povećati digitaliziranost gospodarstva (preuzeta Mjera 1.1.2 SR FBiH)
	1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji	Prioritet 1.1. Povećati digitaliziranost gospodarstva (preuzeta Mjera 1.1.5. SR FBiH)
	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora (preuzeta Mjera 1.3.3 SR FBiH)
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	Prioritet 3.3. Povećati energetske učinkovitost (preuzeta Mjera 1.3.3 SR FBiH)
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji	
Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora (preuzeta mjera 1.3.1. SR FBiH)
	2.1.2. Osigurati bolji pristup financijama za rastuće i nove subjekte malog gospodarstva	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora (Mjera 1.3.6. Diversificirati i unapređivati finansijski sustav)
	2.1.3. Podržavati i promovirati druge prilike i brzi ponovni početak	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora
Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.1. Podržavati razvoj i integraciju programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Prioritet 2.1. Unapređivati obrazovni sustav
	2.2.2. Podržavati razvoj poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	Prioritet 2.4. Smanjivati neaktivnost i nezaposlenost naročito dugoročnu Prioritet 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost
Prioritet 2.3. Poduzetnička infrastruktura	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poslovnih zona	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora (1.3.5. Podržavati prostornu koncentraciju poduzetništva)
	2.3.2. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija	
Prioritet 3.1. Inovacije poslovanja malog gospodarstva	3.1.1. Podržavati umrežavanje i suradnju za unapređenje inovacija subjekata malog gospodarstva	Prioritet 1.2. Podržavati prijenos i razvoj tehnologija
	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a	

Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	Prioritet 1.4. Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti (1.4.3. Jačati internacionalizaciju i uključivanje u globalne lance vrijednosti)
	3.2.2. Podržavati integraciji malih i srednjih poduzeća u globalne lance vrijednosti	Prioritet 1.4. Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti (1.4.3. Jačati internacionalizaciju i uključivanje u globalne lance vrijednosti)

Strateške smjernice za harmonizaciju potpore razvoju malih i srednjih poduzeća i poduzetništva u BiH za razdoblje 2021. – 2027.

Prioritet	Mjera	Strateške smjernice za harmonizaciju potpore razvoju malih i srednjih poduzeća i poduzetništva u BiH za razdoblje 2021. – 2027.
Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata malog gospodarstva	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća (Mjera 1.1.2. SR FBiH)	/
	1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji (1.1.5.)	/
	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR FBiH)	/
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	/
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji	/
Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR FBiH)	Prioritet 1.2. Unapređenje poslovnog okruženja
	2.1.2. Osigurati bolji pristup financijama za rastuće i nove subjekte malog gospodarstva	
	2.1.3. Potpora i promocija druge prilike i brzog ponovnog početka	
Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.1. Potpora razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	/
	2.2.2. Potpora razvoju poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	/
Prioritet 2.3. Poduzetnička infrastruktura	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poslovnih zona	/
	2.3.2. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija	/

Prioritet 3.1. Inovacije poslovanja malog gospodarstva	3.1.1. Potpora umrežavanju i suradnji za unapređenje inovacija subjekata malog gospodarstva	/
	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a	/
Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	/
	3.2.2. Potpora integraciji malih i srednjih poduzeća u globalne lance vrijednosti	/

Strategija razvoja turizma FBiH za razdoblje 2022. – 2027.		
Prioritet	Mjera	Strategija razvoja turizma FBiH za razdoblje 2022. - 2027.
Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata malog gospodarstva	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora	Prioritet 2. Razvoj destinacijskog turizma
		Prioritet 1. Razvoj turističkog proizvoda
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	Prioritet 4. Unapređenje poticajnog okruženja za razvoj održivog turizma
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji	
Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva	2.1.2. Osigurati bolji pristup financijama za rastuće i nove subjekte malog gospodarstva	Prioritet 4. Unapređenje poticajnog okruženja za razvoj održivog turizma
Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.1. Potpora razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Prioritet 3. Razvoj ljudskih resursa

Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021. - 2027. (nacrt)		
Prioritet	Mjera	Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021. - 2027.
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji	Prioritet 4. Doprinos ublažavanju i prilagođavanju utjecaja klimatskih promjena i veće korištenje održive energije
Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva	2.1.2. Osigurati bolji pristup financijama za rastuće i nove subjekte malog gospodarstva	Prioritet 1. Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstava kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom

Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.2. Potpora razvoju poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	Prioritet 7. Privlačenje mladih poljoprivrednika i stvaranje poslovnog okruženja u ruralnim područjima
Prioritet 3.1. Inovacije poslovanja malog gospodarstva	3.1.1. Potpora umrežavanju i suradnji za unapređenje inovacija subjekata malog gospodarstva	Prioritet 2: Jačanje tržišne orijentiranosti, povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju
	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a	Prioritet 2: Jačanje tržišne orijentiranosti, povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju
Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	Prioritet 2: Jačanje tržišne orijentiranosti, povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju
	3.2.2. Potpora integraciji malih i srednjih poduzeća u globalne lance vrijednosti	Prioritet 3: Unapređenje položaja poljoprivrednih proizvođača u lancu vrijednosti poljoprivrednih proizvoda

Transportna strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016. - 2030.		
Prioritet	Mjera	Transportna strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016. – 2030.
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	Specifični ciljevi Strategije: Praćenje emisije štetnih plinova
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji	

Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisijskog razvoja BiH za razdoblje 2020. - 2030.		
Prioritet	Mjera	Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisijskog razvoja BiH za razdoblje 2020. - 2030.
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva	1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	Prioritetno područje djelovanja: 5.2.2. Učinkoviti pristupi prilagođavanja na klimatske promjene 6.1.3. Učinkovito korištenje energije 6.1.4. Energetska tranzicija i odgovornost prema okolišu
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji	

8.2. Detaljan pregled mjera

Veza sa strateškim ciljem	1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji				
Prioritet	1.1. Digitalizacija poslovanja malog gospodarstva				
Naziv mjere	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih poduzeća (Mjera 1.1.2. SR FBiH)				
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere:</p> <p>Podizati konkurentnosti MSP-a uz koncept e-poslovanja i e-trgovine. Razvijati partnerstvo s logističkim kompanijama, finansijskim institucijama i drugim potencijalnim partnerima u lancu stvaranja vrijednosti.</p>				
	<p>Aktivnosti mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Realizacija programa potpore digitalizaciji poslovanja subjekata malog gospodarstva (FMRPO) ● Dovršavanje zakonodavnog i strateškog okvira za e-poslovanje i e-trgovinu (FMPIK, FMT) ● Poticanje subjekata malog gospodarstva na prihvaćanje e-trgovine i e-poslovanja (FMRPO, FMT, FMERI) ● Realizacija programa edukacije menadžmenta subjekata malog gospodarstva i njihovih radnika uz zadovoljavanje zajedničkih EU standarda o zaštiti podataka i kibernetičkoj sigurnosti (GK FBiH) ● Izrada i realizacija programa subvencioniranja i povoljnog kreditiranja Razvojne banke za ulaganja u razvoj e-trgovine i e-poslovanja (RB FBiH). 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	● E-trgovina (mala poduzeća 10 - 49 zaposlenih)		20 (2019.) (BiH)	50	EUROSTAT (BiH)
	● E-trgovina (srednja poduzeća 50 - 249 zaposlenih)		22 (2019.) (BiH)	50	EUROSTAT (BiH)
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje učinkovitosti poduzeća koja poslovanje obavljaju na uobičajeni, tradicionalni način.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)

	2,2	0,2	/	/	2,0
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo trgovine, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Razvojna banka, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Gospodarska komora Federacije BiH				
Ciljne skupine	MSP				

Veza sa strateškim ciljem	1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji			
Prioritet	1.1. Digitalizacija poslovanja malog gospodarstva			
Naziv mjere	1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Promovirati i stimulirati istraživanja i inovacije u IKT industriji te potaknuti razvoj IKT industrije u FBiH.			
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> • Donošenje poticajne porezne politike za poslovne subjekte iz IT sektora (FMF) • Putem Razvojne banke, pod povoljnim uvjetima, kreditirati nabavku opreme i infrastrukture za razvoj kompanija IT sektora (RB FBiH) • Mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i suradnju kako bi se omogućile inovacije u MSP-ima kroz povezivanje MSP-a i znanstvenoistraživačkih institucija (FMRPO i GK FBiH) • Poticati projekte potpore inovacijama u subjektima malog gospodarstva (FMRPO, FMERI, RB FBiH). 			
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	• % godišnje promjene broja poduzeća u IT sektoru	10,7 (2019.)	20,0	FZS
	• % godišnje promjene broja zaposlenih u poduzećima IT sektora	18,5 (2019.)	30,0	FZS

	<ul style="list-style-type: none"> % sudjelovanja bruto dodane vrijednosti IT sektora u BDP-u 	1,2 (2019.)	4,0	FZS	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Osiguranje rasta i razvoja IT poduzetništva i novoutemeljenih poduzeća u softverskoj industriji. Pozicioniranje IT sektora kao najperspektivnijeg i najbrže rastućeg sektora u FBiH.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	32,0	10,7	-	-	21,3
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo financija, Razvojna banka, Gospodarska komora FBiH				
Ciljne skupine	Poduzeća u softverskoj industriji				

Veza sa strateškim ciljem	1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji
Prioritet	1.1. Digitalizacija poslovanja malog gospodarstva
Naziv mjere	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR FBiH)
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Kroz projekte potpore i porezne olakšice podržati razvoj kreativnog sektora koji će doprinijeti kreiranju novih „kreativnih“ radnih mjesta, diversificirati poslovne modele u kreativnoj industriji i osigurati rast i razvoj ovog sektora.
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> Osigurati porezne olakšice za sektor kreativne industrije (FMF) Podržati projekte izrade promotivnih filmova za industrije, klastere i kompanije, te distribuciju i promociju različitim vidovima komunikacije (Internet, TV itd.) (FMKIS) Osigurati infrastrukturne preduvjete (prostor, opremu i dr.) za pokretanje i razvoj poduzeća na području kreativne industrije (FMRPO) Opremiti radionice za obrazovne institucije koje se bave kreativnim sektorom (FMON) Osigurati i poticati povezivanje obrazovnih institucija na području kreativne industrije s poslovnim sektorom (FMRPO, FMON)

	<ul style="list-style-type: none"> Promovirati upis i poticati povećanje broja diplomanata na području kreativne industrije, posebno industrijskog dizajna (FMON) Provesti edukaciju slabije zapošljive kategorija za rad u sektorima kreativne i IT industrije te u tom smislu posebno poticati ranjive skupine kao što su: nezaposlene žene, žene s invaliditetom, žene žrtve nasilja, Romkinje itd. (FMRPO) Promovirati vrijednosti i važnost razvoja novog dizajna za industriju i MSP kroz omogućavanje poduzećima testiranja novih praksi i razvoja proizvoda više dodane vrijednosti (FMRPO) Mapirati raspoložive i potencijalne resurse kreativne industrije radi stjecanja uvida u stanje sektora (FMON, FMKIS). 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> Vrijednost u kreativnoj i kulturnoj industriji, u 000 KM 		472.190 (2018.)	800.000	FZS
	<ul style="list-style-type: none"> Broj zaposlenih u kreativnoj i kulturnoj industriji 		16.355 (2019.)	25.000	FZS
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvoj kreativnog sektora će doprinijeti gospodarskom rastu.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	24,0	8,0	-	-	16,0
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, Federalno ministarstvo financija				
Ciljne skupine	Gospodarski sektor, kreativna industrija, obrazovne institucije				

Veza sa strateškim ciljem	1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji
Prioritet	1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva
Naziv mjere	1.2.1. Pružati potporu malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i načela „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere:				
	Poticati unapređenje konkurentnosti MSP-a u FBiH kroz potporu unapređenju energetske učinkovitosti i primjeni načela zelene ekonomije.				
	Aktivnosti mjere:				
	<ul style="list-style-type: none"> ● Putem Razvojne banke, pod povoljnim uvjetima, kreditirati MSP za uvođenje zelene ekonomije i poboljšanje energetske učinkovitosti (RB FBiH, FMRPO) ● Putem Razvojne banke, finansijskih institucija, međunarodnih organizacija u koordinaciji s nadležnim ministarstvima razviti programe subvencioniranja nabavke električnih vozila i zamjene konvencionalnih vozila za električna vozila, te subvencioniranje izgradnje infrastrukture punionica, u cilju unapređenja energetske učinkovitosti MSP-a (FMERI) ● Subvencionirati energetske provjere FMERI, FMOiT, Fond za zaštitu okoliša FBiH) ● Aktivno sudjelovati u programima i inicijativama WB-a, EBRD-a, OECD-a, UNDP-a, GIZ-a (FMRPO) ● Aktivno sudjelovati u programiranju IPA III za BiH i Zapadni Balkan (istraživanje i iskorištavanje prilika iz Ekonomskog i investicijskog plana i Zelenog plana za Zapadni Balkan) (FMRPO) ● Razviti namjenske programe finansijske i tehničke potpore financiranju energetske učinkovitosti iz javnih i privatnih sredstava (županijska ministarstva nadležna za MSP, JLS) ● Poticati povećanje iskoristivosti energije kao i smanjivanje emitiranja štetnih materija (FMPU, FMERI, FMRPO, Fond za zaštitu okoliša FBiH, županijska ministarstva nadležna za MSP) 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	● Udio MSP-a koji su proveli mjere energetske učinkovitosti u odnosu na ukupan broj MSP-a		0	1.200	FMRPO
	● Uspostavljen Fond za potporu projektima energetske učinkovitosti		Ne (2020.)	Da	FMERI, FMPU
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje energetske učinkovitosti malih i srednjih poduzeća predstavlja i mogućnost povećanja produktivnosti.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	17,0	7,0	-	-	10,0

Razdoblje za provedbu mjere	2022. - 2027.
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, županijska ministarstva nadležna za malo gospodarstvo, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, jedinice lokalne samouprave, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Fond za zaštitu okoliša FBiH
Ciljne skupine	MSP

Veza sa strateškim ciljem	1. Konkurentno malo gospodarstvo temeljeno na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji
Prioritet	1.2. Zelena tranzicija malog gospodarstva
Naziv mjere	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata malog gospodarstva ka zelenoj ekonomiji
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Razvoj okruženja koje olakšava zelenu tranziciju uz jačanje kapaciteta svih relevantnih sudionika za zelenu tranziciju, potpora subjektima malog gospodarstva FBiH u prijelazu ka zelenoj ekonomiji, unapređenju njihove konkurentnosti kao i usklađivanju s propisima za njihov izlazak na tržište EU-a.
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> ● Poticati realizaciju projekata/programa subjekata malog gospodarstva za prijelaz ka zelenoj ekonomiji (FMRPO, Fond za zaštitu okoliša FBiH) ● Realizirati programe podizanja svijesti i jačanja kapaciteta predstavnika MSP-a za analizu mogućnosti i primjenu načela zelene ekonomije uz poticanje kolaboracijskih projekata svih relevantnih sudionika na putu zelene tranzicije (FMRPO, FMOiT) ● Poticati otvaranje novih „zelenih“ radnih mjesta (FZZZ, FMRPO) ● Promovirati primjere najboljih praksi i naučenih lekcija poduzeća - lidera u realizaciji načela zelene ekonomije (FMOiT, GK FBiH, FMRPO) ● Promovirati i dalje unapređivati kreditne linije RB FBiH „Kreditna linija za dugoročno kreditiranje projekata obnovljivih izvora energije“ i „Kreditna linija za dugoročno kreditiranje poboljšanja energetske učinkovitosti“ (RB FBiH, FMRPO) ● Poticati uvođenje eko-oznaka radi promoviranja izrade, proizvodnje, marketinga i uporabe proizvoda sa smanjenim utjecajem na okoliš (FMOiT)

	<ul style="list-style-type: none"> Izgradnja kapaciteta za provedbu zelene tranzicije (javne ustanove i agencije, poslovni subjekti i institucije za istraživanje i razvoj, građani) (FMRPO, FMOiT i međunarodne organizacije). 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> Broj podržanih subjekata malog gospodarstva na putu ka zelenoj tranziciji 		0	800	FMRPO
	<ul style="list-style-type: none"> Iznos sredstava namijenjenih za pomoć subjektima malog gospodarstva za projekte na putu ka zelenoj tranziciji iz proračuna FMRPO-a (KM) 		0	1.000.000	FMRPO
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poticanje zelene tranzicije i približavanje tokovima EU-a uz unapređenje konkurentnosti MSP-a i smanjenja negativnog utjecaja poslovanja na okoliš.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	35,0	15,0	-	-	20,0
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalni zavod za zapošljavanje, Razvojna banka FBiH, Gospodarska komora FBiH, Fond za zaštitu okoliša				
Ciljne skupine	MSP i obrti				

Veza sa strateškim ciljem	2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture
Prioritet	2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva
Naziv mjere	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR FBiH)
	Cilj mjere:

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ukloniti prepreke ulasku u poslovnu aktivnost i izlasku iz nje, kao i prepreke obavljanju poduzetničke aktivnosti, kako bi se potaknulo osnivanje novih i očuvanje postojećih subjekata malog gospodarstva, ali i potaknula dinamika poduzetničke aktivnosti.				
	Aktivnosti mjere:				
	<ul style="list-style-type: none"> ● Izrada i provedba zakona iz nadležnosti FMRPO-a (Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, Zakon o poduzetničkoj infrastrukturi, Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima, Zakon o društvenom poduzetništvu) ● Izrada podzakonskih akata za postojeće i nove zakone iz nadležnosti FMRPO-a (Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima, Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi, Zakona o društvenom poduzetništvu) ● Poticati izmjene i dopune zakonskih i podzakonskih akata koji utječu na poslovanje subjekata malog gospodarstva iz nadležnosti FMRPO-a i drugih federalnih i županijskih ministarstava ● Poticati uspostavu funkcionalnog jednošalterskog sustava registracije poslovnih subjekata, dobivanja potrebnih dozvola te omogućiti elektronsku registraciju poslovnih subjekata i osigurati jedinstven registar poslovnih subjekata ● Kreirati i provesti programe razvoja malog gospodarstva ● Poticanje umrežavanja svih relevantnih sudionika kao što su federalna upravna tijela, obrtnička i gospodarska komora, znanstvenoistraživačke institucije, nadležna ministarstva te drugi subjekti i institucije čija je zadaća i zanimanje jačanje poduzetničkih kapaciteta radi osiguranja razmjene znanja i dobre prakse, dostupnosti informacija o mogućnostima financiranja poduzetničkih projekata te drugih informacija koje pridonose uspješnijem poslovanju 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	● Pokretanje poslovne aktivnosti, rang	184/190 (2019.) (BiH)	100/190	WB	
	● Financiranje malih i srednjih poduzeća, rang	106/141 (2019.) (BiH)	70/141	WEF	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Rast broja gospodarskih subjekata, što doprinosi rastu zaposlenosti i gospodarskom rastu				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	31,2	10,4	-	-	20,8

Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2024.
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta za obrte, a Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije za gospodarska društva (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo financija, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Federalno ministarstvo pravde, Federalna informatička agencija, Razvojna banka, gospodarske i obrtničke komore, Udruženje poslodavaca, FERK, elektroprivrede, županijske vlade, općinski sudovi, JLS
Ciljne skupine	Gospodarski sektor

Veza sa strateškim ciljem	2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture			
Prioritet	2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva			
Naziv mjere	2.1.2. Potpora i promocija druge prilike i brzog ponovnog početka			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Cilj mjere je razvijanje politika „druge prilike“ za poduzetnike, kako bi se izbjegao „gubitak poduzetničkog potencijala“ i prevladala „stigmatizacija“ poduzetnika koji su bankrotirali ili zatvorili svoja poduzeća zbog neuspjeha.			
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> ● Realizacija programa edukacije i jačanja poduzetničkih vještina kako bi se potaknulo brzo restrukturiranje i novi početak nakon zatvaranja subjekta malog gospodarstva (GK FBiH, OK FBiH) ● Realizacija programa podizanja svijesti o mogućnostima ponovnog pokretanja subjekta malog gospodarstva (GK FBiH, OK FBiH) ● Promocija dobrih praksi brzog ponovnog početka nakon zatvaranja subjekta malog gospodarstva (GK FBiH, OK FBiH) ● Poticati realizaciju projekata za poduzetnike koji ponovno pokreću poslovanje (FMRPO, FZZZ) ● Ubrzanje procesa zatvaranja subjekata malog gospodarstva (FMERI, FMP, FMRPO) 			
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije

	<ul style="list-style-type: none"> Promoviranje druge prilike (Poddimenzija 2.3) 	2,2	3,1	FMRPO	
	<ul style="list-style-type: none"> Broj podržanih programa edukacije usmjerenih na ponovno pokretanje poslovanja 	0	5	FMRPO	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poticanje dinamike poduzetničke aktivnosti kao i osnivanje novih poduzeća iskusnih poduzetnika čime se ostvaruje doprinos gospodarskom rastu i razvoju.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	14,6	1,8	-	-	12,8
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalni zavod za zapošljavanje				
Ciljne skupine	MSP i obrti				

Veza sa strateškim ciljem	2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture
Prioritet	2.1. Poslovno okruženje za razvoj malog gospodarstva
Naziv mjere	2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja*	Cilj mjere:
	Cilj mjere je olakšanje pristupa kapitalu, kako za pokretanje tako i za razvoj poslovanja kako bi se potaknula dinamika poduzetničke aktivnosti, ali i temelj za daljnji rast i razvoj subjekata malog gospodarstva FBiH.
	Aktivnosti mjere:
	<ul style="list-style-type: none"> Olakšavanje pristupa financijama za subjekte malog gospodarstva (FMF, RB FBiH, FMRPO) Poticati osnivanje kreditno-jamstvenih fondova s osiguranim jamstvima za razvoj poslovanja subjekata malog gospodarstva i osnažiti postojeći Kreditno-garancijski fond Vlade FBiH (RB FBiH, FMRPO)

	<ul style="list-style-type: none"> ● Realizirati unapređenja regulatornog okvira za poticanje uspostave fondova rizičnog kapitala, poslovnih anđela (FMF, RB FBiH, FMRPO) ● Promovirati i osigurati alternativne izvore financiranja za subjekte malog gospodarstva (npr. fondovi rizičnog kapitala i drugi) (FMRPO, GK FBiH, OK FBiH) ● Promovirati prilike za financiranje subjekata malog gospodarstva iz namjenskih fondova EU-a, kao npr. Program za razvoj poduzeća i inovacije (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility – WB EDIF) (FMRPO, GK FBiH, OK FBiH) ● Realizirati programe obuke za unapređenje financijske pismenosti i financijske obuke među subjektima malog gospodarstva (FMRPO, GK FBiH, OK FBiH) ● Redovito ažurirati baze dostupnih poticaja kao i korisnika poticaja za subjekte malog gospodarstva FBiH (FMRPO, GK FBiH, OK FBiH) 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	● Donošenje Zakona o jamstvenom fondu		Ne	Da	FMF/ nadležna ministarstva
	● Pristup financijama za MSP (Dimenzija 6)		3,34	4,00	FMRPO
	● Ekosustav rizičnog kapitala (Poddimenzija 6.4.)		1,53	2,90	FMRPO
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Stvaranje temelja za osnivanje i daljnji rast i razvoj subjekata malog gospodarstva, doprinoseći novom zapošljavanju, stvaranju dodatne vrijednosti, gospodarskom rastu i razvoju FBiH.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	20,0	8,0	-	-	12,0
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo financija, Razvojna banka FBiH, Gospodarska komora FBiH, Obrtnička komora FBiH				
Ciljne skupine	MSP i obrt, banke i druge financijske institucije				

Veza sa strateškim ciljem		2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture		
Prioritet	2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva			
Naziv mjere	2.2.1. Potpora razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere:</p> <p>Potaknuti razvoj poduzetničkih kompetencija kroz sustav obrazovanja u FBiH, od osnovnog do visokoškolskog obrazovanja, stvarajući temelj za osiguranje ljudskog kapitala nužnoga za uspješno pokretanje poslovnih pothvata.</p>			
	<p>Aktivnosti mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Realizirati program financijske potpore poduzetničkom učenju u institucijama formalnog obrazovanja (osnovnim i srednjim školama, fakultetima) (FMRPO, FMON, nadležna županijska ministarstva) ● Realizirati program financijske potpore poduzetničkom učenju u formalnom i neformalnom obrazovanju (registrirani pružatelji poslovnih usluga) (FMRPO, županijska ministarstva obrazovanja) ● Realizirati programe financijske potpore održavanju radionica i drugih oblika edukacije o poduzetničkim vještinama u osnovnim i srednjim školama, a s ciljem promocije obrtništva, povećanje zanimanja i sposobnosti učenika za poduzetničku karijeru (FMRPO, županijska ministarstva obrazovanja) ● Realizirati programe financijske potpore programima i projektima jačanja poduzetničkih sposobnosti nastavnika u osnovnim i srednjim školama i profesora na fakultetima (FMRPO, županijska ministarstva obrazovanja) ● Realizirati programe promocije uspješnih domaćih poduzetnika u okviru nastavnih planova (županijska ministarstva obrazovanja, GK FBiH, OK FBiH, FMRPO) ● Promovirati dostupne usluge potpore za subjekte malog gospodarstva FBiH (GK FBiH, OK FBiH, FMRPO) ● Izraditi studiju o potrebama subjekata malog gospodarstva za obukama o poduzetničkom učenju i poduzetničkim sposobnostima (FMRPO u suradnji s nadležnim županijskim ministarstvima, GK FBiH, OK FBiH) ● Redovito ažuriranje baze dostupnih poticaja kao i korisnika poticaja za subjekte malog gospodarstva FBiH (FMRPO, GK FBiH, OK FBiH) ● Uspostaviti sustav akreditacije pružatelja poslovnih usluga potpore (FMRPO, GK FBiH, OK FBiH). 			
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj realiziranih edukativnih programa 	FMRPO	0	20	
	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen sustav akreditacije pružatelja poslovnih usluga potpore 	FMRPO	NE	DA	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni učinak mjere ogleda se u jačanju poduzetničkih sposobnosti postojećih i potencijalnih poduzetnika kao i većem korištenju usluga potpore, što doprinosi većem rastu i razvoju subjekata malog gospodarstva pa time i cjelokupnom gospodarskom razvoju FBiH.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	5,0	2,5	-	-	2,5
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, nadležna županijska ministarstva, Gospodarska komora FBiH, Obrtnička komora FBiH				
Ciljne skupine	učenici osnovnih i srednjih škola, studenti, subjekti malog gospodarstva, nastavnici i profesori				

Veza sa strateškim ciljem	2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture
Prioritet	2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva
Naziv mjere	2.2.2. Razvoj poduzetništva mladih, žena i društvenog poduzetništva
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Pružiti potporu osnivanju i očuvanju poslovnih pothvata mladih i žena, kao i potporu na području društvenog poduzetništva, kako bi se potaknule ranjive kategorije stanovništva na samozapošljavanje i samostalnost na tržištu rada.
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> • Realizirati obuke u cilju podizanja svijesti ranjivih kategorija društva o prednostima poduzetništva i procesu ulaska u poduzetničku aktivnost (FMRPO, FMRSP, FZZZ, GC FBiH, GK FBiH, OK FBiH) • Realizirati programe potpore razvoju poduzetništva mladih i poduzetničkoj aktivnosti mladih (FMRPO, FZZZ) • Realizirati programe potpore razvoju poduzetništva žena i poduzetničkoj aktivnosti žena (FMRPO, GC FBiH)

	<ul style="list-style-type: none"> ● Realizirati programe potpore za subjekte malog gospodarstva koji zapošljavaju osobe s posebnim potrebama (FMRPO, FMRSP, FZZZ) ● Realizirati programe potpore razvoju društvenog poduzetništva (FMRPO, FMRSP) ● Provesti zakonske i podzakonske akte o razvoju društvenog poduzetništva (FMRPO, FMRSP) ● Osigurati promociju uspješnih subjekata malog gospodarstva koje su osnovali mladi i žene (FMRPO, GK FBiH, OK FBiH) ● Izrada promotivnog materijala/kataloga uspješnih poduzetničkih priča (FMRPO, GK FBiH, OK FBiH) ● Podržati regionalne i međunarodne programe umrežavanja žena u cilju promocije i poticanja žena na poduzetništvo (FMRPO, GC FBiH). 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	● Poduzetništvo žena (Poddimenzija 1.2.)		3,65	4,00	FMRPO
	● Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu žena u ukupnom broju podržanih MSP-a		35 %	45 %	FMRPO
	● Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu mladih osoba (do 35 godina) u ukupnom broju podržanih MSP-a		35 %	45 %	FMRPO
	● Broj društvenih poduzeća podržanih kroz programe potpore FMRPO-a		0	30	FMRPO
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacijom mjere potaknut će se mladi, žene, osobe s invaliditetom i druge ranjive kategorije na pokretanje poslovanja i samozapošljavanje te uz stručnu i mentorsku potporu potaknuti održivost takvih poslovnih subjekata, doprinoseći povećanju prihoda njihovih kućanstava i zadržavanju navedenih osoba u BiH.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	10,0	4,0	--	-	6,0
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				

Nositelji mjere	Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalni zavod za zapošljavanje, Gender centar FBiH, Gospodarska komora FBiH, Obrtnička komora Federacije BiH
Ciljne skupine	Mladi, žene, osobe s posebnim potrebama, društvena poduzeća

Veza sa strateškim ciljem		2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture		
Prioritet	2.3. Poduzetnička infrastruktura			
Naziv mjere	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona u svrhu osiguranja povoljnijih uvjeta za pokretanje i razvoj poduzetničke aktivnosti.			
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> • Provoditi zakonske i podzakonske akte koji se odnose na poduzetničke zone (PZ) (FMRPO) • Realizirati programe finansijske potpore izradi planskih dokumenata i studija PZ-a – izrada studije opravdanosti osnivanja i uspostavljanja poduzetničke zone; izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta svih sadržaja poduzetničke zone; izrada investicijske studije poduzetničke zone/studije izvodljivosti i dr. (FMRPO) • Realizirati programe finansijske potpore za izgradnju energetske, komunalne, transportne i komunikacijske infrastrukture u poduzetničkoj zoni (FMRPO) • Realizirati programe finansijske potpore jačanja konkurentnosti PZ-a (za izlazak na nova, međunarodna tržišta i ciljano privlačenje potencijalnih investitora/korisnika poduzetničke zone) (FMRPO) • Realizirati programe finansijske potpore jačanja poduzetničkih sposobnosti menadžmenta poduzetničkih zona i korisnika poduzetničkih zona (FMRPO) • Promovirati i ažurirati mrežne stranice poslovnih zona Federacije BiH (FMRPO, JLS) • Promovirati uspješne poslovne zone, prilike i pogodnosti koje nude za investitore, odnosno sadašnje i buduće korisnike (FMRPO, JLS). 			
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	• Broj poslovnih subjekata u poduzetničkim zonama	1.200	1.500	FMRPO

	<ul style="list-style-type: none"> Razina ažurnosti mrežnih stranica poslovnih zona Federacije BiH 	70 %	100 %	FMRPO	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni učinak mjere ogleda se u povećanju investicija na području FBiH, time i povećanja BDP-a i povećanja stupnja ekonomskog rasta i razvoja.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	62,0	30,0	-	-	32,0
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, županijska ministarstva nadležna za malo gospodarstvo, JLS				
Ciljne skupine	JLS, subjekti malog gospodarstva, investitori				

Veza sa strateškim ciljem	2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture
Prioritet	2.3. Poduzetnička infrastruktura
Naziv mjere	2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja*	Cilj mjere: Potaknuti i podržati osnivanje i razvoj poduzetničkih potpornih institucija kako bi se pružila sveobuhvatnija potpora razvoju poduzetništva
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> Provedba zakonskih i podzakonskih akata koji se odnose na poduzetničke potporne institucije (PPI) (FMRPO, JLS i PPI) Realizirati programe financijske potpore za izradu planskih dokumenata i studija PPI-a – izrada infrastrukturnih projekata uključujući izradu idejnih, glavnih i izvedbenih projekata, studija izvodljivosti i koristi (FMRPO) Realizirati programe financijske potpore jačanja kapaciteta PPI-a – izgradnja, adaptacija, rekonstrukcija i opremanje objekata poduzetničkih potpornih institucija (FMRPO) Realizirati programe financijske potpore, podizanje kvalitete usluga PPI-a – pružanje savjetodavnih i mentorskih usluga, razvojno-istraživačkih i tehničko-

	<p>tehnoloških usluga, ciljano privlačenje investicija, pružanje stručne pomoći za razvoj poslovanja, umrežavanje i širenje tržišta (FMRPO)</p> <ul style="list-style-type: none"> Realizirati programe finansijske potpore jačanja poduzetničkih sposobnosti – podizanje konkurentne sposobnosti poduzetnika edukacijom i unapređenjem poduzetničkih znanja i vještina (FMRPO i PPI) Realizirati aktivnosti promocije novouspostavljenih poduzetničkih potpornih institucija (FMRPO i PPI). 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> Broj podržanih PPI sredstvima programa finansijske potpore FMRPO-a 		20	30	FMRPO
	<ul style="list-style-type: none"> Broj novouspostavljenih poduzetničkih potpornih institucija 		0	5	FMRPO
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Potporom uspostavi i razvoju poduzetničkih potpornih institucija jača se potencijal za uspostavu i očuvanje poslovanja subjekata malog gospodarstva, a time i temelja za nova zapošljavanja, stvaranje dodatne vrijednosti i, u konačnici, doprinosi gospodarskom razvoju.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	16,0	8,0	-	-	8,0
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, županijska ministarstva nadležna za malo gospodarstvo, JLS				
Ciljne skupine	JLS, subjekti malog gospodarstva, investitori, poduzetničke potporne institucije, Gospodarska komora FBiH				

Veza sa strateškim ciljem	3. Inovacije i Internacionalizacija malog gospodarstva
Prioritet	3.1. Inovacije poslovanja malog gospodarstva
Naziv mjere	3.1.1. Potpora umrežavanju i izgradnji infrastrukture za potporu inovacijama u subjektima malog gospodarstva
	Cilj mjere:

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja*	Osigurati financijsku potporu za inovacije MSP-a, potporu umrežavanju i javno-privatnoj suradnji, posebno u dijelu uspostave sektorskih mreža za unapređenje inovacija te potporu izgradnji infrastrukture koja će biti u funkciji potpore inovacijama				
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> ● Pilotiranje vaučer shema za inovacije MSP-a ● Osiguranje financiranja za projekte potpore inovacijama ● Mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i suradnju, kako bi se omogućile inovacije u MSP-ima kroz njihovo povezivanje s znanstvenoistraživačkim institucijama ● Uspostavljanje sektorskih mreža za inovacije i jačanje postojećih MSP-a (sektor metala, drva, IT itd.) ● Promoviranje inovacijskih mreža između proizvodnih i IT uslužnih poduzeća ● Pilotiranje i uspostava tematskih mreža (npr. za razvoj vještina, ozelenjivanje MSP-a ili energetske učinkovitost kao inovativan poslovni model) ● Predlaganje intervencija i politika za potporu inovacijama ● Podržavati istraživačko-razvojne i inovacijske aktivnosti ● Pilotiranje i uspostava HUB-ova za digitalizaciju i razvoj proizvoda ● Uspostava novih i razvoj postojećih centara izvrsnosti za inovacije na visokoškolskim ustanovama 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	● Institucionalne usluge potpore državnih institucija za inovativna mala i srednja poduzeća (Poddimenzija 8b.2)	1,84	3,00	FMRPO	
	● Iznos poticajnih sredstava FMRPO-a za inovacije na godišnjoj razini	0	100.000	FMRPO	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere će pridonijeti unapređenju okruženja u kojem inovacije nastaju i razvijaju se, time i cjelokupnoj inovativnosti malog gospodarstva FBiH, ali i Bosne i Hercegovine, stvarajući dodanu vrijednost na tržištu i doprinoseći povećanju BDP-a i zaposlenosti.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	13,0	8,5	-	-	4,5
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				

Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva)
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Gospodarska komora FBiH
Ciljne skupine	znanstvenoistraživačke institucije, MSP, udruženja inovatora, centri izvrsnosti

Veza sa strateškim ciljem		3. Inovacije i Internacionalizacija malog gospodarstva
Prioritet	3.1. Inovacije poslovanja malog gospodarstva	
Naziv mjere	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a	
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere:	
	Kroz aktivnosti potpore poticati inovativnost, umrežavanje i sudjelovanje MSP-a u programima inovacija EU-a, kako bi se iskoristili dostupni programi potpore, ali i doprinijelo inovativnosti cjelokupnog gospodarstva FBiH	
	Aktivnosti mjere:	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Poticanje realizacije programa edukacije o PCM-u, inovativnosti, energetske učinkovitosti, kružnoj ekonomiji i drugim tematskim područjima, kako bi se jačale sposobnosti predstavnika MSP-a za korištenje programa za inovacije EU-a ● Poticati MSP-e za sudjelovanje u projektima inovacija EU-a ● Realizacija informativnih događaja o mogućnostima i načinima pristupa programima inovacija EU-a ● Izrada promotivnih materijala i promidžba dobrih praksi pristupa programima inovacija EU-a ● Daljnja primjena i razvoj EEN-a (Europske mreže poduzetništva) i jačanje osoblja EEN-a ● Aktivno sudjelovanje u programima i inicijativama WB-a, EBRD-a, OECD-a, UNDP-a, GIZ-a i drugih međunarodnih donatora ● Poticati aktivnu ulogu u programiranju IPA III za BiH i Zapadni Balkan (istraživanje i iskorištavanje prilika iz Ekonomskog i investicijskog plana i Zelenog plana za Zapadni Balkan) ● Osigurati fond potpore za sufinanciranje sudjelovanja MSP-a u programima inovacija EU-a 	

Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> Broj realiziranih programa edukacije za jačanje kapaciteta MSP-a na području PCM-a na godišnjoj razini 		1	5	GK FBiH
	<ul style="list-style-type: none"> Suradnja malih i srednjih poduzeća i istraživačkih institucija i prijenos tehnologije (Poddimenzija 8b.) 		1,97	3,20	FMRPO
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će jačanju inovativnosti i konkurentnosti MSP-a s područja FBiH približavajući ih suvremenim tokovima poslovanja i primjeni inovacija u FBiH.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	12,8	6,5	-	-	6,3
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Gospodarska komora FBiH, poduzetničke potporne institucije (PPI - Razvojne agencije i druge PPI)				
Ciljne skupine	MSP				

Veza sa strateškim ciljem	3. Inovacije i Internacionalizacija malog gospodarstva
Prioritet	3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti
Naziv mjere	3.2.1. Mapirati i podržati regionalne lance vrijednosti
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Potpora mapiranju kao i daljnjem razvoju lanaca vrijednosti kao motora razvoja
	Aktivnosti mjere:
	<ul style="list-style-type: none"> Realizirati aktivnosti jačanja strateškog i planskog nadzora nad tržištem Poticanje uspostave poslovnih modela temeljenih na platformama za suradnju Poticanje poslovnih suradnji unutar lanaca vrijednosti, između sektora kao i s velikim poduzećima, institucijama znanja, nevladinim organizacijama i dr.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Realizacija programa umrežavanja poduzetnika u svrhu mapiranja lanaca vrijednosti ● Razvoj sustavnog rješenja za jačanje ljudskih resursa za poslove budućnosti i učinkovito funkcioniranje lanaca vrijednosti ● Jačati kapacitete strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija za pružanje potpore subjektima malog gospodarstva u uključivanje u regionalne lance vrijednosti. 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	● Broj podržanih projekata razvoju poslovnog modela utemeljenih na platformama za suradnju		0	10	FMRPO
	● Broj podržanih projekata MSP-a za uključivanje u regionalne lance vrijednosti		0	10	FMRPO
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni učinak mjere ogleda se i u jačim partnerstvima unutar lanaca vrijednosti te time većoj otpornosti poslovnih subjekata na krize.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	12,0	7,8	-	-	4,2
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Gospodarska komora FBiH				
Ciljne skupine	MSP i obrti				

Veza sa strateškim ciljem	3. Internacionalizacija malog gospodarstva u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti
Prioritet	3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti
Naziv mjere	3.2.2. Potpora integraciji malih i srednjih poduzeća u globalne lance vrijednosti
	Cilj mjere:

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja*	Sudjelovanje u globalnim lancima vrijednosti malim i srednjim poduzećima omogućava povećanje njihove učinkovitosti i osnovne kompetencije specijalizirajući se za određene segmente proizvodnje.				
	Aktivnosti mjere: <ul style="list-style-type: none"> ● Poticati zajedničke nastupe MSP-a na inozemnim tržištima ● Pružiti potporu klasterizaciji i umrežavanju MSP-a radi ostvarivanja povoljnijeg pregovaračkog položaja ● Poticati organiziranje poslovnih susreta (B2B) ● Poticati uključivanje domaćih MSP-a u lance opskrbe stranih investitora u BiH ● Pružiti potporu povezivanju MSP-a iz FBiH s MSP-ima iz regije u okviru CEFTA-e, organiziranje poslovnih susreta u suradnji s udruženjima inozemnih gospodarstava u BiH ● Poticati uključivanje subjekata malog gospodarstva FBiH u globalne lance vrijednosti u zelenoj ekonomiji ● Poticati uključivanje subjekata malog gospodarstva na regionalne i međunarodne sajamske aktivnosti u cilju umrežavanja i povezivanja s globalnim lancima ● Jačati kapacitete strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija za pružanje potpore subjektima malog gospodarstva u uključivanje u globalne lance vrijednosti ● Poticati organiziranje obuka na području izvoznog marketinga i drugim mjerama. 				
Pokazatelji za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	● Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za sudjelovanje na regionalnim i međunarodnim sajmovima u cilju umrežavanja		0	5	FMRPO
	● Broj podržanih projekata MSP-a za uključivanje u globalne lance vrijednosti FMRPO-a		0	10	FMRPO
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni učinak mjere ogleda se u poticanju izvoza, razmjeni iskustava i uspostavi suradnje subjekata malog gospodarstva FBiH na regionalnom tržištu.				
Indikativna financijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (mil. KM)	Proračunska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	12,0	6,5	-	-	5,5
Razdoblje provedbe mjere	2022. - 2027.				

Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)
Nositelji mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Vanjskotrgovinska komora BiH, Gospodarska komora FBiH i Obrtnička komora FBiH
Ciljne skupine	MSP i obrti, strukovna udruženja